

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Година XXIV

Нови Сад, новембар—децембар, 1975.

Број 11—12

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Додела Повеље Друштва СОС „Дечје село“ Адвокатској комори Војводине

Актуелно стање и проблеми адвокатури у САП Војводини

Закључци Ванредне скупштине Адвокатске коморе Војводине од 22. XI 1975. г.

Извештај Покрајинског секретаријата за финансије о захватању личних доходака адвоката порезима, другим дажбинама и доприносима

Закључци Извршног већа Скупштине САП Војводине са седнице од 19. XI 1975. г.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Никола М. Вујашковић

Материјални акти

Мр Слободан Буретић

Правни статус средстава страних лица код уговора о улагању

Мр Војин Мишић

Начин утврђивања чињеница у кривичном поступку

Из библиографија

Др Тихомир Васиљевић

Законик цара Стефана Душана

ПРАВНА ПРАКСА

Василије Дучевић

Из судства

Живко Киселички

САОПШТЕЊА

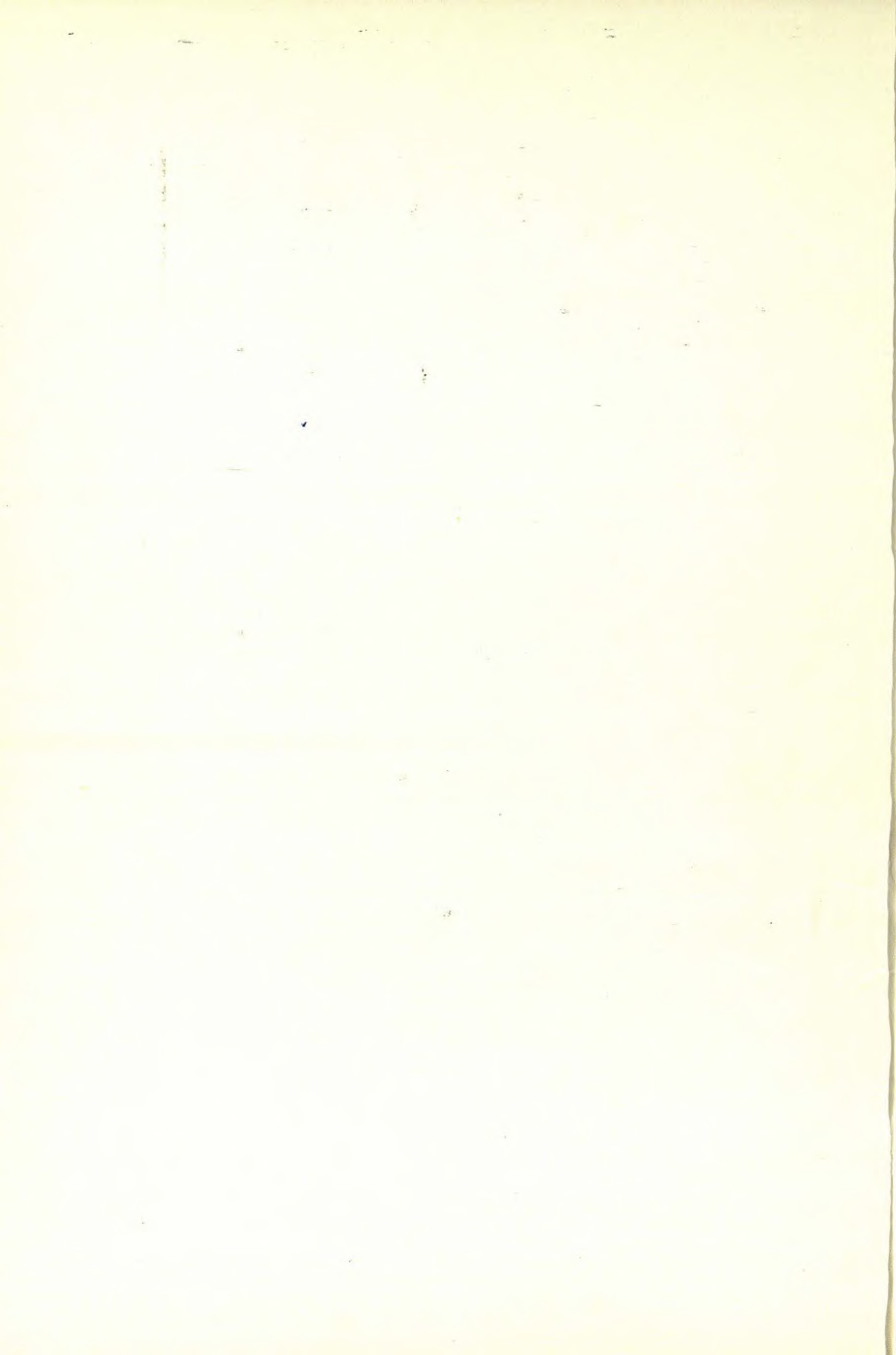
Из седнице Управног одбора

Из записника Ванредне скупштине

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Милош Стојановић

Из садржаја часописа

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Година XXIV

Нови Сад, новембар—децембар 1975.

Број 11—12

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

ДОДЕЛА ПОВЕЉЕ ДРУШТВА СОС „ДЕЧЈЕ СЕЛО” АДВОКАТСКОЈ КОМОРИ ВОЈВОДИНЕ

На Ванредној скупштини Адвокатске коморе Војводине, одржаној 22. новембра 1975. године, друг Борбе Брковић, генерални секретар Друштва СОС „Дечје село”, уручио је председнику Адвокатске коморе Војводине, другу Јосипу Кујунџићу-Кеји

ПОВЕЉУ

Утемељивачу првог југословенског СОС Дечјег села
„Др Милорад-Мика Павловић”
У Сремској Каменици

АДВОКАТСКОЈ КОМОРИ ВОЈВОДИНЕ

као знак признања
за указану помоћ и солидарност

У Новом Саду, 24. октобра 1975. године

Генерални секретар
Б. Брковић

Др Б. Чонкић
Председник

АКТУЕЛНО СТАЊЕ И ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРЕ У САП ВОЈВОДИНИ*

Стални и нерешени проблеми друштвеног и материјално-економског положаја адвокатури основни су узроци стања у којем се сада налази ова друштвена служба у САП Војводини. Услед тога садашње стање војвођанске адвокатури је ванредно и критично. Општа и заједничка карактеристика оваквог стања је таква да се, адвокатури и носиоцима њених функција — адвокатима, не обезбеђују ни основни услови за рад, остваривање неких основних самоуправних права и елементарни материјални услови за њихову егзистенцију. У оваквим условима не може се ни маштати о даљем развоју адвокатури, унапређивању њеног рада и њеном коначном уклапању у токове самоуправног социјалистичког развитка нашег друштва.

Најновије фискалне и друге конкретне мере и активности у општинама Покрајине у 1975. години у одређивању и спровођењу стопа опорезивања личног дохотка адвоката, а нарочито новоуспостављене материјалне обавезе према општинским и покрајинским самоуправним интересним заједницама, значе реално довођење у питање даљег постојања ове друштвене службе у Покрајини. Садашње понашање неких друштвених фактора према адвокатури је, по нашој оцени, дискриминаторско, несамоуправно и противно уставној и политичкој позицији коју ова друштвена служба има у нашем друштвено-политичком систему. Рад и резултати рада адвоката су обезвређени, а они су као радни људи потпуно отуђени од дохотка који остварују и стављени су објективно, у односу на радне људе у удруженом раду и у осталим друштвеним службама, у положај грађана и радних људи „другог реда”. По нашем мишљењу, овакво неодговорно и економски неоправдано понашање према адвокатури има и имаће штетне последице које, у овом тренутку, можда и не можемо у потпуности сагледати ни оценити. У сваком случају овакво критично и скоро идентично стање адвокатури у свим општинама Покрајине нема, по становишту адвокатске организације и већине носилаца јавних друштвено-политичких функција које смо, до сада, упознали са оваквим стањем и

* Реферат усвојен на Ванредној скупштини Адвокатске коморе САПВ 22. XI 1975. године.

проблемима, никаквог друштвено-политичког нити економског оправдања, а такође је и у директној супротности са Уставом, а тиме и политичком позицијом, коју адвокатура има у нашем друштвено-политичком систему.

Сви досадашњи напори и активности које су предузимале општинске односно међуопштинске организације адвоката, као и органи Адвокатске коморе САП Војводине, нису уродили никаквим резултатима. Напротив, што иначе себи не можемо објаснити, и након тога у општинама Покрајине у односу на адвокатуру наставља се и даље упорно и доследно одржавање садашњег неподношљивог стања; нова законска и нормативна решења, која се у том погледу већ предлажу, не пружају чак ни реалну наду да ће се садашње стање променити или побољшати — напротив!

Ми, адвокати и наше општинске и Покрајинске организације, аргументовано и са пуном друштвеном и политичком одговорношћу изражавамо незадовољство и отворено протестујемо због стања и положаја у којем се војвођанска адвокатура налази сада, у садашњем тренутку. Сматрамо, и чинимо политички одговорним оне структуре и органе наше заједнице, као и одговорне носиоце јавних функција, чије је понашање и однос довело у садашње стање и положај адвокатуру у САП Војводини. Такође смо спремни да и на себе и своје организације примимо сву објективно оправдану одговорност и критику за пропусте и слабости које, сама адвокатура, свесни смо, још има у својим редовима и које још није успела да реши на задовољавајући начин.

Не апелујемо, већ тражимо и захтевамо да се адвокатура доследно и до краја третира у свакодневној пракси као самостална и одговорна друштвена служба и да се у односу на адвокатуру спроводе положај и улога, као и функције, које су прецизно одређене нашим уставним и политичким документима. Тешко је, и скоро немогуће, објаснити да се једна професионална структура, уставно и политички призната и позната, мора борити у нашем друштву за признање позиција које су јој признате. Политика према адвокатури не може се заснивати на конзервативним, либералистичким и бирократско-етатистичким схватањима појединаца или структура који имају утицаја на ове — као што је сада у већини случај, а који упорно и неодговорно подржавају ставове, мишљења и понашања према адвокатури као приватној и приватизированој професији. Такође, ни стварни односи према адвокатури не могу се заснивати на неаргументованим, конзервативним и противуставним схватањима појединаца и група у органима друштвено-политичких заједница и друштвено-политичким организацијама. Традиционални и одбојни став према „приватницима“ и „фишкалима“ нема никакве везе са социјалистичком и самоуправном адвокатуром која постоји у нас, а егзистенција супротних схватања у ствари значи свесно супротстављање развоју ове друштвене службе, у правцу који је одређен за њу Уставом и политичким

документима, тј. у правцу којим иначе иде и развија се адвокатура у САП Војводини.

Адвокатска организација у Војводини, као и сви њени чланови настављају и наставиће да се упорно боре за превазилажење постојећег стања у адвокатури, без обзира на поразе које су до сада трпели у том погледу, скоро на свим фронтовима. Међутим, такође смо и свесни да ће позитивни резултати изостати ако се овим нашим напорима, искрено и трајно не прикључе сви одговорни органи општина и Покрајине, као и друштвено-политичке организације у ужим и ширим друштвено-политичким заједницама. И на овој Ванредној скупштини, у чије резултате и реализацију закључака које ћемо донети, полажемо много наде и очекивања, настојаћемо да заједнички и објективно оценимо садашње стање и проблеме у војвођанској адвокатури и да након тога наставимо започете друштвене акције и активности на решавању постојећег стања и проблема. У том смислу, овим рефератом, покушаћемо да створимо потребну и аргументовану платформу за дискусију и за доношење закључака.

I

Уставни и политички положај адвокатуре

Уставни, а тиме и политички положај и улога адвокатуре су јасно одређени и потврђени Уставом САП Војводине; у Глави III „Слободе, права и дужности човека и грађанина“ Устава САП Војводине, одредбама члана 203. Устава, одређено је између осталог, да се „правна помоћ обезбеђује путем адвокатуре као самосталне друштвене службе“. Према томе адвокатура је самостална друштвена служба, а друштвена заједница, познато је, овакав статус даје само оним делатностима које имају посебан положај, функције, права и дужности у заштити права и интереса друштва и његових чланова, те самим тиме је и друштвена заједница посебно заинтересована за несметано и успешно деловање и функционисање ових служби. Очигледно и јасно је због чега наше социјалистичко самоуправно друштво адвокатури одређује статус друштвене службе, јер налази да се само постојањем адвокатуре као самосталне друштвене службе може обезбедити да „свако има право на једнаку заштиту својих права у поступку пред судовима, државним и другим органима и организацијама, који решавају о његовим правима, обавезама и интересима“ (члан 203. ст. 1 Устава САРВ).

Међутим, овакво својство адвокатуре и њен положај нису данас у нас потребни само радним људима и грађанима као појединцима, већ исто тако радним организацијама, организацијама удруженог рада и другим радним и интересним заједницама, као и осталим друштвеним правним лицима. Заснивање и остваривање правних и других односа између грађана и рад-

них људи, међусобно и са организацијама удруженог рада и другим органима и организацијама, као и правни односи између организација удруженог рада не могу се више ни замислити без активног и стручно квалификованог учешћа такве правне службе као што је то адвокатура. С обзиром да је друштвена заједница Уставом обавезана да обезбеди такву правну помоћ и заштиту, она је, решавајући тај проблем, и конституисала адвокатуру као самосталну и квалификовану друштвену службу. У свему овоме и треба тражити и наћи разлоге због којих је адвокатура конституисана и уставно као самостална друштвена служба.

Адвокатуру не може заменити ниједан од других облика правне помоћи; други видови правне помоћи могу евентуално да допуне адвокатуру, али да је истисну или замене, то не могу. Ми смо и по Уставу дужни нашим радним људима и организацијама удруженог рада да признамо и осигурамо право да се ради остваривања својих слобода, права и интереса, као и обавеза, за правну помоћ обраћају квалификованим лицима у која имају поверење. По истој логици по којој смо грађанима осигурали слободан избор лекара, морамо им осигурати и право на слободан избор лица којем ће се, у случају потребе, моћи обратити за правну помоћ. Иако је то све толико јасно, није на одмет да се и овом приликом понови.

Полазећи од суштине нашег самоуправног социјалистичког друштвено-политичког система и значаја који слободе, права и дужности човека и грађанина имају у нашем друштву, онда је и положај адвокатуре у функцији службе која пружа правну помоћ, а тиме и заштиту, у остварењу ових најосновнијих вредности нашег друштва, јасан и одређен. Адвокатура која је тиме доведена на ниво уставне институције за пружање правне помоћи у заштити слобода, права и дужности које имају сви чланови наше друштвене заједнице, успостављена је тиме и дефинитивно као инструмент радничке класе у борби за очување и заштиту њених основних и елементарних слобода, права и интереса. Политички гледано, југословенска адвокатура и не може бити ништа друго до социјалистичка и самоуправна друштвена институција, класно опредељена за радничку класу, а самим тиме и класна институција у служби интереса радничке класе. Оваквим уставним и политичким одређењем адвокатуре дефинитивно је утврђено и потврђено да је и адвокатура део нашег свеукупног друштвено-политичког система, те да је активно укључена у све токове нашег самоуправног социјалистичког развоја.

Друштвено-економски положај адвокатуре

Сагласно и доследно уставној и политичкој позицији адвокатуре као самосталне друштвене службе, Уставом САП Војводине је регулисан и друштвено-економски положај радних људи

који обављају ову делатност. Одредбама члана 30. Устава САП Војводине одређено је да „радни људи који личним радом самостално у виду занимања обављају... адвокатску... делатност имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада” (члан 30. став 1. Устава САПВ). Није без значаја да се адвокатска делатност и положај радних људи, који је обављају као своје занимање, дословно изједначава са уметничком и другим културним делатностима. Истицање ове чињенице чинимо посебно значајним да би увек имали у виду да се обезбедили материјални услови за извршење њихових одговисоких интелектуалних квалитета и вредностима које имају, као такве, посебан значај за друштво у целини и радне људе и грађане у том друштву. Такође, сматрамо значајним и чињеницу која је и уставно призната и позната, да се рад у адвокатури врши **ЛИЧНИМ РАДОМ**, а да при том нема ни помена о неким „средствима у својини грађана”; на ово ваља указати због постојеће праксе у којој се буквално изједначава друштвено-економски положај адвоката са грађанима који обављају делатности „самосталним личним радом средствима у својини грађана” (занатлије и други). О овој нелогичности и противуставној пракси у вези с тим, биће више речено у даљем излагању.

Није без основа изједначавање друштвено-економског положаја адвокатуре и њених носилаца-адвоката са најеминентнијим интелектуалним стваралаштвом које постоји у савременом друштву и друштвеној заједници. Слобода стваралаштва, која је загарантована у уметности и култури у нас, загарантована је и стваралаштву и делатности адвокатуре. Управо вредности, које штити и чије остварење помаже адвокатура својим постојањем и функционисањем, су уткане у биће нашег самоуправног социјалистичког друштва. Без ових слобода и њихове уставне заштите не би се ни могло замислити, нити остваривати, слободно друштво и човек у њему. Улога адвокатуре у томе је, по својој друштвеној вредности, идентична са улогом слободног стваралаштва у уметности и култури уопште; то потврђује децидирано и јасно и сам уставни текст.

Наше друштво, и политика коју оно спроводи, је друштво слободе радног човека и грађанина, свим својим позитивним снагама настоји да врати човеку и грађанину његова отуђена права и слободе — у тим напорима задаци адвокатуре, као службе и инструмента радничке класе, нису безначајни. Наша социјалистичка самоуправна адвокатура мора, у овом процесу, да одигра своју позитивну улогу. Никада савремена социјалистичка адвокатура није остајала ни остављала по страни стварне потребе и интересе радних људи и грађана; то није ни могла, нити смела, јер би у супротном постала непотребном и баласт нашег и сваког другог напредног друштва. Адвокатура је блиска човеку и свим манифестацијама његовог живота, као и разли-

читих односа у које он ступа поводом тога. Адвокат своје постојање и неопходност дели са интересом друштва и његових чланова; и само такав адвокат, који несебично и са ентузијазмом своје личности и еланом знања, дели са својим клијентом свој ентузијазам и веру у право и правду, може успешно обављати свој друштвено-политички одговоран задатак. Због тих и таквих задатака, квалитета и професионалних обавеза, адвокатура није остатак прошлости, већ потреба садашњег времена и нашег друштва. Овакви квалитети и задаци адвокатури нашли су свој адекватан израз и у уставном регулисању друштвено-економског положаја адвокатури у целини.

Ако су наведена својства истине о адвокатури, а дубоко смо убеђени да јесу, онда је и позитивна уставна регулатива респектовала овакву позицију ове друштвене службе. Није циљ и функционисање адвокатури стицање дохотка, адвокатура је друштвена служба, која као таква иманентно и коначно служи интересима друштва. Уставом се одређује да адвокати имају „у начелу и у основи” исти друштвено-економски положај као и радници у организацијама удруженог рада. По нама, адвокатима, таква начелно изједначена позиција друштвено-економског положаја адвоката са радним људима у организацијама удруженог рада, може једино да значи да се, у односу на адвокатуру, респектују (уставно) специфични услови и начин рада у адвокатури, као и вредност коју друштво признаје овој делатности. Уколико је овакав закључак тачан и основан, онда то значи и обавезу нашег друштва и органа друштвено-политичких заједница да обезбеди адвокатури, као друштвеној служби, услове рада и развоја, а радним људима који обављају ову делатност такав друштвено-економски положај, којим би се бављење адвокатуром и у нас сматра послом и занимањем ворних друштвених функција. Буквално и у пракси, то би значило обавезу свих друштвено-политичких заједница да обезбеде погодније и повољније услове рада адвокатури, те да ова делатност, као и остале друштвене службе (здравство, просвета, култура и сл.), има исто место у решавању својих друштвених и материјалних питања.

Без друштвене и економске сигурности и самосталности нема ни самосталне и независне адвокатури; а убеђени смо да нашем друштву треба адвокатура која је и самостална и независна у свом раду и развоју. Таква независна и самостална адвокатура је и интерес радничке класе, наравно под условом да је адвокатура идејно и политички опредељена за борбу за интересе радничке класе; међутим, та опредељеност је већ сада извесна, а активност организација и чланова Савеза комуниста, као и већине адвоката у адвокатури су и довољна гаранција да ће се ови интереси доследно спроводити и у пракси. Због свега овога сматрамо и тумачимо себи да се уставним одређењем друштвено-економског положаја адвокатури, обезбеђује и у старту исти и идентичан положај адвоката са радним људима у организацијама удруженог рада. Међутим, такав однос и положај је

основни, али не и потпун у односу на раније истакнути положај и улогу адвокатуре. Адвокатска организација у САП Војводини стога, у овом тренутку, инсистира да се друштвено-економски положај радних људи у адвокатури дословно и доследно изједначи са правима и обавезама радника у организацијама удруженог рада.

II

Организација адвокатуре у САП Војводини

На досадашњим позитивним резултатима и искуствима у самоуправном организовању заснивају се и садашњи трајни напори војвођанске адвокатске организације на даљем развоју самоуправљања. Јасно и политички је дефинисана тежња да и организација ове друштвене службе означава степен развоја самоуправљања, како у самој адвокатури тако и у друштвеној заједници у целини. У том смислу и својом организацијом адвокатура се уклапа и стваралачки укључује у токове самоуправног социјалистичког развоја наше Покрајине и постаје активан чинилац у том развоју.

Политичком и аргументованом критиком организације и метода рада органа Адвокатске коморе Савез комуниста је у адвокатури започео борбу за успостављањем такве организације и метода рада којима би се сва питања од интереса за адвокатуру решавала самоуправно и непосредно од стране радних људи-адвоката. Након отпора и неразумевања у самој адвокатури, од стране једног броја адвоката, ова упорна борба је уродила резултатима. Иако до сада нису битније измењени облици организације, и још није извршено усклађивање организације са новим Уставом САП Војводине (основни разлог овоме је садржан у чињеници што још није донет нови Покрајински закон о адвокатури, усклађен са Уставом), методи рада органа Адвокатске коморе су се битно и позитивно изменили. Наиме, карактеристика рада садашњег Управног одбора Адвокатске коморе је изражена у његовим напорима да, у доношењу значајних одлука, активно учествују општинске организације адвоката односно непосредно чланови Коморе. Оваквим позитивним променама у начину рада обезбеђени су и основни услови за даљи развој организације адвокатуре, на принципима самоуправног и непосредног одлучивања.

Адвокатска комора је самоуправна организација адвоката и у њој, кроз рад и активност органа Коморе, радни људи у адвокатури остварују своја основна самоуправна и професионална права и обавезе. Организација Адвокатске коморе није, као што је речено, битније измењена у последње време. Поред Скупштине коју сачињавају сви адвокати, највиши орган самоуправљања, између две Скупштине је Конференција адвоката, организована на делегатском принципу. Утврђену политику ових

највиших органа Коморе спроводи Управни одбор и бројна тела. Међутим, основне организације адвоката су општинске и међуопштинске, у чији рад су укључени сви адвокати; овај вид организовања, и његов даљи развој, има одлучујућу подршку највећег броја радних људи у адвокатури. Путем општинских и међуопштинских организација адвоката и проширењем њиховог делокруга рада и одговорности за стање и проблеме адвокатуре на територији на којој делују, може се једино реализовати принцип непосредности и једнакости свих адвоката у процесу доношења самоуправних одлука и у њиховој реализацији.

Иако овим рефератом нисмо себи поставили задатак да детаљније анализирамо рад и активности адвокатских организација, морамо и овом приликом да констатујемо да се конструктивно и стално деловање основних адвокатских организација не осећа још довољно, нарочито у односу на органе и организације у општинама. У већим центрима, у Новом Саду, Суботици и др., ове организације настоје да својим активним односом према проблемима адвокатуре на својој територији утичу на њихово решавање; у том смислу, нарочито у последње време, учесталије су акције према политичким и другим структурама, као и захтеви ових организација да се горући проблеми адвокатуре позитивно реше. Међутим, изостајање конкретнијих резултата ових акција као да обесхрабрује и демобилише њихове чланове у настављању започетих акција и активности. При свему овоме и даље остаје основна слабост у раду органа Коморе и општинских организација импровизација у раду, неактивност дела чланова и неефикасност у доношењу и спровођењу одлука.

Подаци о члановима Адвокатске коморе САП Војводине су следећи: у Именик адвоката је уписано 383 адвоката и 39 адвокатских приправника; просечна старост прелази 56 година живота (највише адвоката има између 40—50 година, укупно 139, али зато има и активних адвоката који су старији од 80 година); национална структура одговара структури становништва у Покрајини; скоро трећина од укупног броја адвоката су чланови Савеза комуниста, 54 учесници НОБ-а, 42 су резервни официри ЈНА, 63 адвоката су одликована ратним и мирнодопским одликовањима, а 20 адвоката су чланови представничких тела општина у друштвено-политичким организацијама и самоуправним интересним заједницама. Према овим подацима, а у поређењу са истим подацима из ранијих година, основни проблеми кадровске структуре чланства адвокатске организације у Покрајини су: смањење укупног броја адвоката, одлажењем из адвокатуре (нарочито оних који су млађи) и спорим приливом млађег кадра; стално и осетно смањење адвокатских приправника и веома висока старосна структура. Основни узроци оваквог стања налазе се у нерешеним питањима друштвеног и материјално-економског положаја адвокатуре, а тиме и крајња несигурност у решавању основних социјалних и егзистенцијалних

питања живота и рада, како самих адвоката, тако и њихових породица.

Међутим, са друге стране, политички састав и опредељеност кадрова који врше ову друштвену делатност показује да војвођанска адвокатура има бројан и политички зрео кадар, способан и спреман да учествује у свим акцијама и активностима које одлучујуће доприносе да политика Савеза комуниста, и идеје и резултати самоуправног социјализма, имају свој чврст и трајан ослонац и у адвокатури, а тиме и гаранцију да ће се војвођанска адвокатура развијати у правцу социјалистичке друштвене службе, која служи интересима и потребама радничке класе и нашем друштву у целини. Ова чињеница се по правилу, када се оцењује идејно-политичка способност и спремност адвокатуре, најчешће и нема у виду.

Улога Савеза комуниста у адвокатури и даљи преображај адвокатуре

Акцијама и активностима које су организације Савеза комуниста у адвокатури предузимале и на основу постигнутих резултата можемо констатовати да је политика Савеза комуниста постала доминантном и у адвокатури. И по броју адвоката чланова Савеза комуниста, као и по оствареним резултатима и предузетим акцијама, данас се не може ни замислити нека значајнија активност у војвођанској адвокатури без активног и одлучујућег утицаја политике и ставова Савеза комуниста у тим акцијама. Ако је ова констатација тачна у односу на саму адвокатуру, онда морамо, нажалост, да признамо да ове чињенице и политичка зрелост војвођанске адвокатуре нису наилазиле на одговарајући одјек и у структурама ван адвокатуре. Не можемо себи објаснити околност да друштвено и политички позитивна, упорна и аргументована настојања и организација Савеза комуниста у адвокатури нису наилазила на потребно разумевање, нити су донела очекиване резултате. Међутим, и у таквим општим друштвеним условима Савез комуниста ипак упорно и даље наставља са својим политичким и другим активностима.

Организације Савеза комуниста остварују своје акције и активности путем актива и основних организација, које постоје у већим центрима, Саветовања адвоката комуниста на нивоу Покрајине и путем непосредног деловања сваког свог члана у органима и организацијама адвоката. У међувремену је образован и Иницијативни одбор за оснивање актива Савеза комуниста у органима Адвокатске коморе, као даљи облик организованог рада чланова Савеза комуниста у адвокатури.

На два до сада одржана Саветовања чланова Савеза комуниста адвоката у Покрајини, на којима су донети закључци о актуелним политичким проблемима војвођанске адвокатуре,

дата је безрезервна подршка спровођењу политике Савеза комуниста у адвокатури. Организација Савеза комуниста је, већ 1973. године када су и одржана наведена Саветовања, изнела забрињавајуће податке о стању и проблемима војвођанске адвокатуре и предлагала је самоуправна и политички правилна решења за превазилажење тог стања. Иако су ови закључци били конкретни и представљали у ствари програм за акције, а били су подржани и од стране Покрајинског комитета Савеза комуниста, исти закључци нису, морамо то рећи, имали подршку од стране чланова Савеза комуниста, који делују у другим структурама. Овакав политички однос према проблемима адвокатуре довео је, убеђени смо, до садашњег политички и друштвено-економски неподношљивог стања ове друштвене службе у САП Војводини. Политичка одговорност за постојеће критично стање је извесна, а морало би се и знати ко је и конкретно сноси.

У целини, друштвено-политичка активност адвоката није ипак на задовољавајућем нивоу. Поред објективних тешкоћа (двократно радно време), оваквом скоро општем стању доприноси и одбојност друштвено-политичких организација, представничких органа и организација у општинама и Покрајини да, у своје редовне и повремене акције и активности укључе и адвокате и њихове организације. Веома је редак случај чланства адвоката у одговарајућим органима СК, ССРП, борачких и других организација. Узроке оваквог друштвено и политички негативног стања треба тражити, пре свега, у скоро општем неразумевању и погрешном схватању адвокатуре и њене стварне друштвено-политичке улоге и функције; такав однос према адвокатури и њеним носиоцима је скоро типичан, како код носилаца јавних функција у Покрајини, тако и у општинама. Одржавању оваквог општег односа и стања доприноси и стално постојање схватања да је адвокатура институција „ван токова нашег самоуправног друштва” и да „није на линији заштите интереса радничке класе”. Војвођанска адвокатура сматра да се оваквом стању и ставовима који су га проузроковали мора коначно и одлучно супротставити пре свега Савез комуниста, јер је оно супротно друштвеној и уставној позицији адвокатуре.

Међутим, и поред наведених тешкоћа и отпора за укључивањем адвокатуре у друштвено-политички живот средина у којима делује, наше организације морају стално и упорно да мобилишу своје чланове на активном укључивању у живот и токове друштвено-политичких заједница у којима живе и обављају своју делатност. То је стални задатак организације адвоката у њиховим напорима за друштвеном афирмацијом, а у тим напорима има посебну активну улогу организација Савеза комуниста у адвокатури. При томе, свесни смо да коначан успех и излазак из постојеће ситуације битно зависи и од позитивних промена у схватањима и понашањима структура ван адвокатуре; такву промену очекујемо и тражимо. Даљи процес самоуправљања у адвокатури дословно зависи од промена у ставовима и понашањима органа и организација друштвено-политич-

ких заједница, позитивне и трајне подршке ових органа и организација, као и носилаца друштвено-политичких функција који стоје на њиховом челу, напорима адвокатске организације у том правцу.

III.

Остваривање функција адвокатуре у садашњим друштвено-економским условима

Остваривање положаја, улоге и функција војвођанске адвокатуре у садашњим друштвено-економским условима доведено је у питање и адвокатске организације су беспомоћне да реше постојеће кризно стање. И поред свих напора и конкретних акција да се постојеће стање превазиђе и да се адвокатура као уставна категорија и позитивна друштвена служба дефинитивно потврди и организује, опште стање у Покрајини и општинама је, сваким даном, све горе и теже. У таквим општим друштвеним и економским условима, поставља се врло озбиљно питање даљег опстанка адвокатуре у САП Војводини. Чак и акције које су од стране адвокатских организација предузете код Уставног суда САП Војводине, а којима је покренут поступак за оцену уставности и законитости постојећих нормативних аката општинских скупштина и самоуправних интересних заједница, нису уродиле плодом, јер се ове иницијативе и предлози, из нама непознатих разлога и не решавају.

Илузорно је очекивати да, када се адвокатура у САП Војводини бори за своја елементарна уставна права и позиције, те основну егзистенцију носилаца њених функција, посвети већу пажњу и своје најбоље креативне снаге и напоре усмери ка радикалнијем решавању питања веће стручности у раду, стриктном спровођењу високог степена етике у раду и идејно-политичког деловања адвоката у пракси, те да се ангажује на решавању питања савремених метода рада, модернизације, специјализације и подмлађивања својих кадрова. Иако би требало да ови, и слични проблеми буду у центру пажње адвокатских организација, а и основни друштвени интереси су усмерени у том правцу, војвођанска адвокатура није у стању, нити пак има реалних могућности и услова, да се озбиљније бави њиховим решавањем и унапређењем својих друштвених и професионалних питања. Оправдане захтеве друштва да се адвокатура, у остваривању својих функција, упорно и стално бори за високе моралне и идејно-политичке квалитете у својим редовима, не можемо потпуније остварити у садашњим условима. Када се војвођанска адвокатура буде ослободила обавеза непрекидне борбе за свој основни положај и његово законско и нормативно регулисање и праксу у вези са тим, у складу са својим утврђеним уставно-политичким положајем и улогом, имаће снаге и довољно про-

стора да се доследније и трајно избори и за потпуно остварење својих основних функција, као и етичке и идејно-политичке позиције у својим редовима и у друштву. До тада, то тог тренутка, све снаге у адвокатури могу да се ангажују првенствено у елементарној борби на остварењу Устава у односу на адвокатуру.

Стварни друштвено-економски и политички положај адвокатури је у сталном заостајању иза уставно-правних решења која су у том погледу дата. Овакав неусклађени положај адвокатури је у суштини резултат и последица противуречности које постоје у самом нашем друштву. Наиме, процес самоуправљања у нас представља у ствари процес сталног приближавања човека основном циљу самоуправног социјализма, — ослобођењу друштва и његових чланова од бирократије и доминације бирократско-технократског механизма у односу на човека. Друштвена заједница, у којој огроман број њених чланова свакодневно и активно учествује у самоуправљању, захтева и постојање организованог и санкционисаног система одговорности, као и поступак у којем ће се ова одговорност оцењивати, судити и у недостатку исте кажњавати, али уз и са стручно квалификованом правном заштитом и помоћи учесника у поступку. Према томе, стручна правна заштита и помоћ постаје друштвени интерес самоуправног друштва. Полазећи од овога и друштвена заједница са Уставом обавезује да сваком грађанину и радном човеку обезбеди стручну правну помоћ и заштиту његових слобода, права и обавеза; а та стручна помоћ је уставно одређена и у највећој мери се обезбеђује функционисањем самосталне друштвене службе — то је адвокатура.

О политичким условима у којима се одвија рад и делатност војвођанске адвокатури било је већ говора у овом реферату; наша оцена је у том погледу негативна, јер се у свакодневној политичкој пракси општина и Покрајине не респектују ни минимум онога што је иначе Уставом прописано и одређено. У овом тренутку за војвођанску адвокатуру је, не умањујући значај и њене друштвено-политичке афирмације, од посебног интереса друштвено-економски и материјални положај адвокатури и радних људи који је обављају. Садашња ситуација и пракса у општинама и Покрајини не омогућава и не обезбеђује остваривање функција ове друштвене службе.

А ево чињеница из којих се овакав закључак изводи. Крајем 1974. године у Покрајини је сачињен Међуопштински договор о усклађивању пореске политике. Овај договор се односио и на адвокатуру, иако сматрамо да то, ни системски, није у реду, с обзиром на статус адвокатури као друштвене службе. Наиме, адвокатура се у пореској политици општина и самоуправних интересних заједница у САП Војводини третира искључиво као делатност грађана који свој рад обављају „средствима рада у личној својини“ и дословно се изједначава са занатском или другом сличном делатношћу, што је, како је већ речено супротно и Уставу.

Сходно овом друштвеном договору, већина општина у САП Војводини се определила да се приходи адвоката опорезују прогресивно и то од најниже стопе од 10,90% до највише од 70%, за разлику од стопа опорезивања које се примењују на лични доходак радника у удруженом раду, а које су искључиво пропорционалне и знатно ниже.

Новообразоване самоуправне интересне заједнице у општинама и Покрајини су, према свом нахођењу и критеријумима, који су непознати адвокатури, ову друштвену службу и њене раднике оптеретиле обавезама које су знатно веће, и ничим оправдане, у односу на исте обавезе радника у организацијама удруженог рада. Неједнакост адвоката у обавезама према друштвеној заједници (општинама и самоуправним интересним заједницама) изражава се нарочито када се анализирају подаци о укупним обавезама којима је оптерећен лични доходак адвоката. Неколико примера који су типични изнећемо и у овом реферату.

У Новом Саду адвокати плаћају порез и доприносе по збирној стопи и то: на бруто лични доходак до 100.000 дин. — 66,73% а на лични доходак који прелази износ од 100.000 дин. — 106,73%; у Зрењанину је бруто лични доходак до 50.000 дин. оптерећен доприносима и порезима са 52,46% а лични доходак до 100.000 дин. са 85,39%; у Сремској Митровици лични доходак до 50.000 дин. адвокат плаћа 55,57% пореза и доприноса, а до 100.000 дин. ова оптерећења износе 78,43%; на остварене бруто личне дохотке преко 100.000 дин. и овде пореска оптерећења и плаћања СИЗ прелазе 100%; у Панчеву лични доходак од 50.000 дин. до 100.000 дин. оптерећен је давањима друштвеној заједници од 81,66%. Иста ситуација је и у већини осталих општина у Покрајини, са разликама које не мењају општу слику стања. Међутим, исти лични доходи радника у организацијама удруженог рада су оптерећени обавезама плаћања пореза и доприноса самоуправним интересним заједницама, који се крећу око 38% на бруто лични доходак, тј. двоструко мање од личног дохотка адвоката.

Слика општег материјалног стања у којем се наша војвођанска адвокатура је још тежа и поразнија када се има у виду чињеница да се у општинама, од стране пореских органа, адвокатима не признају бројне врсте расхода, као материјални трошкови пословања, иако их адвокати имају и морају имати да би остварили доходак. Према постојећој пракси, општински порески органи у већини случајева не признају, или пак признају у симболичним и нереалним износима, трошкове које имају адвокатске канцеларије, као што су: електричне енергије, телефона и грејања (када се делатност врши у стану), дневница, путне трошкове (километраже или јавног саобраћаја), ноћења, горива и амортизацију на возило које адвокат користи у свом раду, стручне и теоријске правне литературе, закупнине или пак амортизација (када адвокат врши своју делатност у стану),

и сл. Сви ови и слични трошкови признати су као материјални, а као такви се и не опорезују у организацијама удруженог рада.

Из напред наведеног произилази чињеница да радни људи, који обављају адвокатску делатност, плаћају све изнете порезе и доприносе и на већину својих трошкова пословања односно материјалне расходе; ови расходи су нужни и без њих се не би могла вршити адвокатска делатност, као што се без њих не врше ни послови и у другим делатностима и службама. Свакодневна слика односа између адвокатуре и општинских пореских органа је врло мучна и крајње понижавајућа; адвокат трпи крајња понижења свог личног и професионалног достојанства када мора општинског порезника да убеђује да му је потребан аутомобил за обављање послова и да за његово коришћење има трошкове, да мора да купује стручну и научну литературу ради успешног обављања своје функције, да мора да заступа своју странку и ван места свог пребивалишта и да у вези с тим има трошкове — а сви ови захтеви и молбе, да се такви трошкови признају као материјални, било да потичу од адвоката или њихових организација, остају годинама без успеха и код општинских референата изазивају само подсмех и негирање. Посебан коментар оваквог стања и односа сматрамо да и није потребан. Уосталом, последица оваквог стања су започети поступци пописа имовине и ствари адвоката, њихова пленидба и продаја од стране општинских пореских органа ради намирења дугова према друштвеној заједници, које адвокати не могу да плате. То је слика материјалног положаја у којем се сада налази војвођанска адвокатура.

И на подручју права из социјалног осигурања адвоката општа слика и стање се већ годинама не мењају; а промене које су настале ове године, стање још више погоршавају. Тако на пример, новооснована самоуправна интересна заједница за здравствену заштиту уводи и наплаћује од адвоката 13% доприноса и то опет на бруто лични доходак, док радници у удруженом раду плаћају овај допринос по стопи од 7,64%. Али и за ове двоструко веће обавезе адвокати су ускраћени од низа права из здравственог осигурања, као што су: право на скраћени рад и примања за време трајања оваквог рада, не припада им право на накнаду личног дохотка за изгубљено време због лечења и медицинског испитивања, као ни трошкови за пратиоце; не припада им накнада по истеку одсуства за време трудноће и порођаја као и на рад са скраћеним радним временом и накнаду ако буду у том времену спречене за рад; немају право на накнаду у случају привремене незапослености или због болести или повреде на послу, за првих 60 дана, и нека друга права која имају осигураници у удруженом раду.

Иако су адвокати потписници самоуправног споразума са СИЗ-овима, па и са овим за здравствену заштиту, они реално немају никаквог утицаја на вођење политике у њима. Тако на пример, и наплата доприноса свим самоуправним интересним заједницама врши се путем пореских органа општина, применом

поступка и технике, који важе за наплату пореза. Сматрамо да је и такав поступак и његова примена дискриминаторски и супротан Уставу, када се примењује на адвокатуру. Тако сада адвокати, да би обезбедили своју здравствену заштиту, морају прво путем пореског органа да исплате доспеле рате пореза и доприноса свим СИЗ-овима, да о томе прибаве потврду пореског органа, па тек онда могу да овере своју здравствену књижицу и затраже здравствену заштиту. Полазећи од уставног начела да сви грађани и радни људи имају једнака права на заштиту свог здравља, никоме у овој нашој заједници не би „ни пало на памет“ да раднику ускрати то његово елементарно људско право, без обзира што његова радна организација не плаћа доприносе, што су њена средства блокирана или се пак налази у принудном поравнању или стечају; у односу пак на адвокатуру и њене радне људе, ово уставно и социјалистички морално право, не важи.

Слично неповољно, нерешено и неравноправно стање је и у области пензионог и инвалидског осигурања. Пензије адвоката су већ традиционално далеко испод просека пензија радних људи, чије су квалификације и рад на истом стручном нивоу са адвокатима. Поред овога, адвокати немају право на превремену пензију, на заштитни додатак, запослење са скраћеним радним временом као инвалиди II категорије на рехабилитацију и сл.; а сва ова права имају радници у организацијама удруженог рада.

И у области социјалног осигурања, у погледу права и обавеза, адвокатска организација захтева да и радни људи који обављају ову друштвену службу имају иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада. Једино такво решење је уставно и у складу са друштвено-економским положајем радних људи.

Решавање друштвено-економског положаја и стања адвокатури

Из свега до сада изложеног, ваљда је очигледно и јасно свима да се садашње стање друштвено-економског положаја адвокатури мора одмах и радикално мењати. Постојеће стање, као што је већ речено, не само што онемогућава даљи развој војвођанске адвокатури, већ дословно утврђује свакодневну егзистенцију њених носилаца. У таквим условима не може реално бити говора о некој самосталности и независности у раду адвоката, а што је иначе опште прихваћени друштвени интерес и основна карактеристика положаја ове друштвене службе у нашем самоуправном социјалистичком друштву. Очигледна економско-материјална несигурност доводи адвокатуру до социјалне неизвесности и осиромашења њених чланова; у таквим условима долази и до занемаривања основних етичких норми и принципа, на којима се заснива функција и делатност адвокатури. Између осталог, и у овим околностима ваља тражити корене неким ексцесним појавама у адвокатури. Вршиоци адво-

катске делатности морају у свом раду и деловању испољавати високе морално-политичке квалитете, али стални притисак на егзистенцију, као и друштвено-економска и социјална несигурност адвоката, ове квалитете може да доведе у озбиљну опасност.

Полазећи од уставно-политичког положаја и функција адвокатуре, адвокатска организација Војводине се залаже и захтева да се и у односу на адвокатуру спроводи Устав САП Војводине. Ми не тражимо никакве привилегије, већ ако нам се у овом тренутку не могу обезбедити услови рада и развоја као и осталим друштвеним службама, онда тражимо да бар друштвено-економски положај радних људи буде потпуно изједначен са положајем, правима и обавезама радника у организацијама удруженог рада. Сматрамо да је то минимум онога на шта војвођанска адвокатура у овом тренутку има право, а што јој је дужна друштвена заједница да пружи. У реализацији ових захтева друштвено-политичке заједнице и њени органи и организације као и све постојеће самоуправне интересне заједнице у општинама и Покрајини, у својим нормативним актима и у пракси њиховог спровођења, не дају међутим адвокатури и њеним радним људима друштвено-економски положај који им уставно припада, изједначавањем права и обавеза адвоката са радницима и организацијама удруженог рада.

Због општег критичног стања и чињенице да је овакво стање проузроковано неуставним решавањем права и обавеза адвокатуре, тражимо обустављање даљег спровођења постојећих општинских одлука и одлука самоуправних интересних заједница о фискалним обавезама адвоката за 1975. годину. Предлажемо да се приступи, у заједници са адвокатским организацијама, ревизији ових одлука и њиховом усклађивању са Уставом.

Друштвено-економски положај адвокатуре у САП Војводини мора бити јединствено и равноправно решен за целу адвокатуру, јер је и адвокатура у Покрајини јединствена и заједничка друштвена служба. Ради обезбеђења овог принципа, на нивоу Покрајине мора се сачинити Друштвени договор о јединственим мерилима и начину за утврђивање личних доходака (са утврђеним пропорционалним стопама опорезивања и плаћања доприноса СИЗ) за адвокатску делатност. Сличан предложеном, о томе је још 14. јануара 1975. године сачињен Друштвени договор у СР Словенији, који је у свом спровођењу донео очекиване резултате. Потписници овог Друштвеног договора би били Извршног већа Скупштине САП Војводине, Самоуправне интересне заједнице и општине, са Покрајинским већем Савеза синдиката и Адвокатском комором. Иако ни ова решења не би била коначна, сматрамо да би се сачињењем оваквог Друштвеног договора побољшало постојеће стање у адвокатури.

Даљим изграђивањем система друштвено-економског положаја адвокатуре, а који имамо у виду и код предлагања наведеног решења, морају се доследно и у потпуности поштовати

начела и ставови из Резолуције X конгреса Савеза комуниста, којима је утврђено да „пореска политика треба да се ослобађа фискалног карактера, да постаје средство социјалне и економске политике и политике развоја“, као и да се „пореским системом не сме дестимулирати стваралачки рад и борба за вишу продуктивност“. Ови општи и заједнички политички принципи важе у целости и за адвокатуру.

У образложењу Нацрта покрајинског закона о адвокатури и служби правне помоћи тврди се да „адвокатура ствара средства за свој рад по принципу самофинансирања“. Ова поставка није тачна, нити се пак заснива на неким позитивним прописима. Међутим, тачна је чињеница да за адвокатуру као друштвену службу не постоје ни прописане опште обавезе друштвене заједнице, да кроз инструменте развоја и издвајањем одређених друштвених средстава, побољшава материјални положај ове друштвене службе. Како ова витална питања адвокатуре нису, ни правно ни фактички, уопште регулисана и решавана, онда у ствари материјални положај и развој адвокатуре није ни у принципу решен. Адвокатска организација нема средстава за побољшање материјалног положаја ове делатности, за то нема ни реалних услова, нити је пак систематски на то обавезана. Према томе о материјалном положају адвокатуре не стара се нико у нашој друштвеној заједници, па је тиме и сасвим произвољна тврдња да сама адвокатура „ствара средства за свој рад по принципу самофинансирања“. У том погледу, Покрајинским законом и општинским одлукама, адвокатури тек мора да се обезбеди одговарајуће место.

Друга је ствар што адвокати својом делатношћу и радом стичу доходак; али овај доходак је лични и намењен је искључиво адвокатима за њихову егзистенцију, а не и за „самофинансирање“ делатности адвокатуре као друштвене службе. Ове чињенице дужни су поштовати и остали друштвени чиниоци, па и Покрајински закон о адвокатури, којим се морају ова питања коначно решити и разрешити, принципијелно и у складу са уставним положајем адвокатуре као друштвене службе.

Рад адвоката се, према постојећим прописима, друштвено валоризује Тарифом о наградама и накнади трошкова за рад адвоката, чиме је успостављена друштвена контрола вредности рада адвоката. Иако у том погледу адвокатска организација има низ примедба, како начелних тако и у погледу поступака, овде истичемо да је важећа Тарифа донета још 31. VII 1973. године. У међувремену, општепознато је, знатно су повећане накнаде за услуге и рад свих осталих друштвених служби у Покрајини и у општинама. Међутим, оправдани захтеви Адвокатске коморе Војводе, да се изврши слично усклађивање вредновања рада и резултата рада и у односу на адвокатуру, не решавају се. Још почетком ове године Адвокатска комора је послала надлежним органима Покрајине текст предлога за измену постојеће Тарифе са одговарајућим образложењем. Али

ови оправдани и аргументовани захтеви адвокатске организације нису ни до данас решени. И ова чињеница доприноси, такође, погоршавању материјалног положаја војвођанске адвокатури, као и одржавању таквог неповољног стања.

IV

Процес удруживања у адвокатури

Ради даље демократизације и подруштљавања адвокатури као значајне друштвене службе, новим Уставом је предвиђено да радни људи који се баве адвокатуром могу удруживати свој рад и образовати адвокатске радне заједнице. Ове радне заједнице имају у основи исти положај као и организације удруженог рада и у њима радни људи имају у основи иста права и дужности као и радници у организацијама удруженог рада. Могућност удруживања рада и образовање радних заједница даје адвокатури једну нову димензију, која се у основи изједначава са удруженим радом и у новим самоуправним кретањима у друштву.

Процес удруживања у војвођанској адвокатури тек је започео. Али овај процес је због општег стања и проблема са којима се бори ова друштвена служба, успорен. До сада су основане и раде три адвокатске радне заједнице (две у Новом Саду и једна у Зрењанину), а припрема се оснивање још неколико радних заједница. Иако постоје многобројни неспоразуми и тешкоће у оснивању и раду постојећих радних заједница, адвокатска организација даје у основи подршку оваквим напорима у организовању рада у адвокатури. Није нам намера да детаљније анализирамо рад и резултате досадашњег процеса удруживања, ипак и овом приликом осврнућемо се на нека актуелна питања из ове проблематике.

Удруживање у адвокатури суочено је са многобројним препрекама, скоро непремостивим објективним тешкоћама, а оптерећено је и сумњичењима, како у самој адвокатури, тако још више у структурама ван адвокатури. Однос друштвене заједнице и према удруженом раду у адвокатури није битно измењен. Постојећим и основаним радним заједницама адвоката, органи и организације у општинама где су основане, нису пружили никакву материјалну помоћ, нити пак покушали да им обезбеде чак ни минималне услове и средства рада. И у обезбеђењу најосновнијих услова рада, као што су пословне просторије, друштвена заједница није излазила у сусрет, нити је помагала адвокатима који су приступили оснивању радне заједнице.

Иако је адвокатура друштвена служба, којој друштвена заједница без обзира у којој се она форми и организацији врши, мора да обезбеди минималне и потребне услове рада, адвокати који су основали радне заједнице морали су сами да се сналазе и да својим сопственим снагама и средствима ове услове

стварају и обезбеђују. И у процесу удруживања, адвокатура је препуштена сама себи; као да је њен рад, функционисање и даљи развој питање самих адвоката, у чему друштвена заједница нема никакве обавезе. Оваквим општим друштвеним ставом процес удруживања у адвокатури је гурнут на неки споредан „сталешки“ колосек и постаје скоро приватни проблем заинтересованих адвоката. Апсурдно би било када би се у нашем друштву захтевало и очекивало да лекар обезбеди себи, и својим сарадницима, амбуланту и инструменте да би могао да обавља своју јавну службу; да просветни радник набави себи учионицу у којој ће вршити своју друштвену делатност, а од адвокатури се очекује да све ово учини сама, својим снагама и средствима, иако је она и по свом уставном положају и функцијама идентична са осталим друштвеним службама.

Такво опште стање и поступци органа и организација у општинама „обесхрабрили“ су и фактички укочили даљи процес удруживања у адвокатури. Чак ни предлози изнети у Нацрту покрајинског закона о адвокатури, иако се неким одредбама о радним заједницама адвоката отклањају досадашњи недостаци у регулисању правног и економског статуса, не решавају ова питања, јер се упорно негира, и од стране предлагача односно носилаца стручне обраде Нацрта закона, да друштвена заједница има било какве конкретне материјалне обавезе према адвокатури као самосталној друштвеној служби. То би могло да значи да се ни у будуће не могу очекивати некаква позитивнија системска решења у решавању ових проблема адвокатури.

Међутим, чињеница да су радни људи који врше адвокатуру у радним заједницама у основи изједначени са радницима у организацијама удруженог рада, те да у том погледу имају у начелу исти друштвено-економски положај, као и права и дужности, представља корак напред у односу на адвокатуру која се обавља индивидуално. Али ни у овим позитивностима нема још ниједног знака да се, бар удружена адвокатура, третира као друштвена служба; то значи да су и удруживањем постигнута половична решења и да је задржан друштвено негативан и противуставни третман и у односу на такав начин вршења адвокатури. Наиме, адвокатура, као и остале друштвене службе, не постоје за то да стичу доходак. Постојање адвокатури и њена друштвена оправданост исцрпљује се правом и обавезом њених носилаца да перфектно извршавају друштвене функције, које су им поверене. За извршење ових функција друштвена заједница обезбеђује радним људима, који их врше, доходак на принципима расподеле према раду и резултатима рада. Адвокатске услуге и правна помоћ, коју они врше, немају тржишну вредност и не могу се мерити и плаћати по тржишним законима понуде и потражње, јер посао адвоката није роба нити он свој рад и резултате рада уграђује у нове материјалне вредности друштва. Међутим, у стварности је сасвим друкчија ситуација. И адвокати и адвокатске радне заједнице морају своје напоре и најбоље стваралачке снаге да усмеравају на стицање

дохотка, на „зарађивање” и на што бољу „продају” својих услуга, у оквиру важеће Тарифе. Адвокатури друштвена заједница не обезбеђује средства за рад, нити пак финансира њену друштвену делатност. И постојећа фискална политика третира адвокатуру, без обзира како се она врши, искључиво као делатност у којој се ствара доходак, па сходно овоме, како је већ и речено, захвата од тога колико јој треба и на начин како то чини у односу на занатство и друге сличне делатности.

Нека мишљења о подруштвљавању адвокатури

Истицање проблема подруштвљавања адвокатури садржи у себи значајну противуречност. Адвокатура као друштвена служба је самим тиме, у својој суштини и бити, подруштвљена. Може се говорити само о облицима рада у адвокатури, а они могу и реално морају бити различити и прилагођени потребама и интересима друштвене заједнице (нпр. о каквом формалном удруживању може бити говора у местима где ради један или неколико адвоката). За друштвене и политичке структуре ван адвокатури, чини нам се, да се проблем подруштвљавања своди на оснивање радних заједница адвоката, чиме су, по њима створени потребни услови и друштвене претпоставке за удружени и друштвени рад у адвокатури. Наше заблуде, да се самом променом организационог облика мењају и стварају суштински друкчији друштвени односи, и овде доминирају.

Међутим, у односу на адвокатуру (као и на остале културне и друштвене стваралачке делатности), сам појам „подруштвљавања” често ваља узимати условно. Подруштвљавање у адвокатури значи шири друштвени утицај, односно реализацију политике друштва и Савеза комуниста у овој области. Када је реч о подруштвљавању адвокатури, тиме устајемо против тежњи ка приватизацији, против схватања и поступака (као и теорија) да је адвокатура делатност „независна и самостална” од друштва, да је партнер друштву и његовим институцијама, односно која су, проглашавајући то остварењем Устава, проглашавали и адвокатуру, тј. њене носиоце адвокате, за самосталне и независне факторе у формирању и остваривању политичке и професионалне позиције адвокатури. На тој линији су ови заговорници тражили слободу и самосталност за све, па и за слободу критике за социјализму разне непријатељске снаге.

Сматрамо да под појмом „подруштвљавање” треба подразумевати корените промене у систему, што значи трајном повезивању адвокатури у друштвено-политички систем, у целини. Зато све ове расправе које водимо треба да допринесу променама и бољој организацији; то сигурно значи и радикалну промену у схватањима и понашањима адвоката и стварање новог типа самосталности, независности и одговорности адвоката и адвокатури у целини.

Постоји дубока приврженост адвоката према свом раду, који му пружа задовољство и сатисфакцију. Отуда се мисли да је адвокат заинтересован за такву критику која му обезбеђује аутономију његовог деловања. Тако се понекад и тумачи захтев адвоката за слободом свог професионалног и стваралачког рада. Међутим, суштина је ипак у следећем. Уставом је лични рад адвоката изједначен са правима и обавезама свих осталих радних људи; у пракси се, међутим, и даље на њих гледа секташки, као на другоразредне грађане и пасивну масу коју ваља некако „двести“ у социјализам. Државни, а сада и органи самоуправних интересних заједница, све ово чине у име социјализма и самоуправљања. Када је већ реч о сфери осталих друштвених служби — оваква понашања су већ давно сузбијена и оцењена као несоцијалистичка и антиуставна. У односу на адвокатуру она се толеришу, а садашњи однос према адвокатури се, прећутно или чак и јавно одобрава. Наводно овде држава, у име социјализма, отима од приватног, дакле капиталистичког сектора, па је самим тиме све у најлепшем реду! Наравно, носиоци оваквог технократског и бирократског односа према адвокатури су, само привидно, заокупљени идеолошким недоумицама и бригом за судбину адвокатури. У ствари идеологијом машу само да би стање у адвокатури задржали, као што је и било. У таквим друштвеним условима изостаје и потребно јединство самих адвоката у борби за остварење свог положаја у друштву. Греше само они који су ангажовани. Неангажовани адвокати, а морамо признати да њихов број није мали, навукли су на себе оклоп непогрешивости — они чекају на готова, туђа решења и једноставно су се повукли у пасивност. Све ово смо изнели да би се и оваква расположења и понашања имала у виду приликом дискусије о подруштвљавању адвокатури.

Напредна војвођанска адвокатура, а уверени смо да је она у основи таква, залаже се за настављање започетог процеса удруживања, јер је то и пут ка стварању ефикасније, савремене и способније адвокатури. Уосталом процес удруживања није само својствен нашем друштву, то је императив савремене организације рада у целом свету. Код нас овај процес добија специфичан и посебан значај и тиме што се у удруженом раду обезбеђују повољнији и трајни услови за самоуправљање радних људи и социјалистички развој наше заједнице. Садашња нерешена питања могу наћи свој израз и решења у савладавању отпора и стварању материјалних услова у укупним друштвено-материјалним односима, валоризацији удруженог рада и његовом трајном подршком и помоћи друштвене заједнице. У таквим условима, иако дакле кажемо да адвокат мора имати у друштву положај радника, онда то значи да такав статус мора постићи само својим радом, делима и друштвеним дејствовањем које одговара његовим основним настојањима. То практично такође значи да адвокат мора превазићи стање некаквог наводно привилегованог приватног лица, у ствари тим и потиснутог у некакав најамни однос према корисницима својих услуга.

Адвокат и његов професионално-стваралачки рад не могу бити ни изнад, ни испод, ни покрај радних људи и њихових организација удруженог рада. При томе, не можемо изгубити из вида да се данас битно променила и улога адвоката и адвокатури у целини. За нама је неповратно остала идеализована старовременска позиција адвоката и његова романтичарско неумерена и патетична улога „независног и самосталног“ посленика у пружању правне помоћи. Истоветност тежњи и циљева, заједничка одговорност за напредак и социјалистичко самоуправни развитак нашег друштва и адвокатури у њему, мора бити и кодекс моралног и политичког понашања адвоката. Нико у овом нашем друштву не може живети и радити изоловано, на неком свом „острву“, цеховски зачаурен, бринући само о себи и својој егзистенцији. А у адвокатури су још присутна таква понашања и схватања.

Адвокатура, у активном и одговорном садејству са осталим друштвеним снагама, мора изнаћи адекватне облике свога рада, којима ће се уклопити у токове развоја нашег друштва. Богатство различитих облика рада, у којем ни радне заједнице адвоката нису једини облик удруженог рада, значи инвентивност друштва и његове адвокатури да облике свог организовања прилагоди потребама и интересима свога друштва. У таквом контексту ниједан облик ни организација рада у адвокатури нису противни систему, ако се њима обезбеђује ефикасан и квалитетан рад и извршење основних функција ове друштвене службе, а да се при том увек води рачуна о стварној подршћивљености рада у адвокатури, у ширем смислу, како је овде већ било речи.

V

Још о неким актуелним питањима адвокатури у САП Војводини

Не исцрпљујући бројна актуелна и нерешена питања и проблеме са којима се бори војвођанска адвокатура, сматрамо да на овој Ванредној скупштини морамо изнети и своја гледишта о најновијем Нацрту покрајинског закона о адвокатури и служби правне помоћи. Овај закон је системски и од решења која ће се њиме дати у многоструко зависујућим положај адвокатури.

У већ започетој јавној дискусији о новом Нацрту закона адвокатске организације активно учествују. Нека од понуђених решења у Нацрту су, по нашем мишљењу, неприхватљива, па чак и противуставна. Овде ћемо дати осврт само на нека најзначајнија питања, а која имају наведене слабости и недостатке.

У предлогу за доношење Закона, адвокатура и служба правне помоћи третирају се равноправно, као самосталне службе. Супротно Уставу САП Војводине, служба правне помоћи се и у приступу изједначава са адвокатуром. У самом тексту На-

црта закона одређује се да служба правне помоћи има „сва права заступања као и адвокати, осим у кривичним стварима” (члан 58. „под алтернатива”). Ове тенденције нису непознате у нашој досадашњој пракси. Још од 1957. године, када је уз активно учешће адвокатске организације Југославије сачињен и редигован текст новог савезног Закона о адвокатури, чињени су покушаји да се законом обезбеди службама правне помоћи исти ранг и еквивалент, као и адвокатури. Тада изнета упозорења да ће се тиме изгубити независност и самосталност адвокатуре, те да ће доћи до фаворизовања „адвокатури” у службама правне помоћи на рачун саме адвокатуре, као да те службе не могу да замене адвокатуру и други аргументи, ставили су ово питање ван дневног реда. И касније се ово питање, као плима и осека постављало. Сада га Нацрт покрајинског закона поново васкрсава.

Мрежа адвокатских канцеларија покрива целокупну територију Покрајине и адвокатура је способна да обезбеди своју стручну правну помоћ свима заинтересованима, а што можда није случај у осталим друштвено-политичким заједницама. У таквим условима, објективно општине нису ни имале потребе да оснивају своје службе правне помоћи, јер су ове своје друштвене обавезе обезбеђивале радом адвокатуре. То су разлози због којих ове службе у Покрајини нису бројне, нити је пак већина општина заинтересована за њихово оснивање и развијање.

Основни задатак постојећих служби правне помоћи је да исту пружају грађанима који су сиромашни и слабог имовног стања. Узгред помињемо да и адвокатура пружа таквим лицима бесплатну помоћ. Међутим, у пракси ове службе, нарочито у Новом Саду, интензивно се баве низом других послова, као на пример састављањем купопродајних и других уговора и других поднесака, за које наплаћују своје услуге по Тарифи која важи за адвокате. У мањим местима, ван седишта општине и у општинама које су их ангажовале, тиме постојеће службе правне помоћи у ствари и не врше основне функције због којих су основане. Привилеговане у старту, са обезбеђеним средствима за рад и финансиране из буџета општина, ове службе у ствари представљају својеврсну „државну адвокатуру”. Давањем права на заступање, како се то чини у Нацрту закона, овим службама се такав статус и потврђује.

Адвокатска организација изражава своје противљење да се Покрајинским законом изједначава служба правне помоћи са адвокатуром, јер су таква решења противуставна и директно усмерена против садашње адвокатуре. У иначе неаргументованом и неуверљивом предлогу за доношење Закона у том делу каже се и дословно: „Адвокати и радници у служби правне помоћи дужни су савесно и у складу са законом и кодексом адвокатске етике да обављају своју дужност”. Питамо се, који то кодекс адвокатске етике обавезује и раднике у службама правне помоћи, у погледу њихове одговорности? Међутим, и поред изложеног, сматрамо да је у интересу друштвене заједнице ко-

егзистенција и стална сарадња између адвокатуре и служби правне помоћи на заједничким пословима, а све у циљу обезбеђења свеобухватности у сталном и стручно-квалификованом пружању правне помоћи.

И даље, у члану 6. став 2. Нацрта закона понавља се уставна одредба да „адвокати имају у начелу исти друштвено-економски положај и иста права и обавезе као и радни људи у организацијама удруженог рада” (члан 30. Устава САП Војводине). Од Покрајинског закона смо очекивали да разради и конкретизује ово начело, а не да га дословно понавља и препишује из Устава. Системски закон као што је Закон о адвокатури, има за дужност да уставна начела реализује и оживотвори, а таква обавеза није испуњена садашњим Нацртом закона.

Захтевамо да се ова уставна поставка и начело конкретизују на тај начин што ће се у текст Закона унети да „радни људи који врше адвокатуру као професионалну делатност имају једнака права и обавезе у одређивању стопа пореза и доприноса којима се оптерећују њихови дохоци и лични дохоци, право на признавање материјалних трошкова за обављање своје делатности и права у социјалном осигурању и заштити, као и радници у основним организацијама удруженог рада”. Само на тај начин ће се и стварно и законски реализовати и конкретизовати уставна права и положај адвокатуре.

Најзад, у члану 5. Нацрта закона одређује се у чему се остварује самосталност адвокатуре као друштвене службе. У овим одредбама изостало је регулисање обавезе друштвене односно друштвено-политичке заједнице да је дужна да и адвокатури, као и осталим друштвеним службама, обезбеди услове за рад и развој. Стога предлажемо да у тексту Закона нађу место и ови оправдани захтеви, те да се исти допуни на тај начин што ће „друштвено-политичке заједнице бити обавезне да се старају о стварању и обезбеђивању друштвено-економских и материјалних услова рада и развоја адвокатуре на свом подручју, обезбеђењем средстава која су намењена за ту сврху”.

У току јавне дискусије, као и на овој Ванредној скупштини, убеђени смо да ће ови захтеви и предлози наићи на разумевање и подршку, те да ће, поред осталих предлога о којима ћемо дискутовати и донети закључке, исти наћи свој адекватан израз у новом покрајинском Закону о адвокатури и служби правне помоћи.

*
**

Овим рефератом нису исцрпена сва актуелна питања стања и проблема војвођанске адвокатуре; то није ни био циљ реферата, а нити је то било могуће. У дискусији која ће се водити по овим питањима, на овој Ванредној скупштини, треба да заједнички и са пуном одговорношћу размотримо сва питања од интереса за положај и будући развој ове друштвене службе. Од наше објективности и аргументације на којима се морају

заснивати наше оцене, зависиће у многоме како ће се решити и решавати проблем адвокатури у општинама и у целој Покрајини. Закључке које ћемо затим усвојити представљаће нашу оцену стања и проблема, али истовремено и акциони програм за акције и активности свих адвокатских организација у Покрајини и општинама, као и за сваког адвоката понаособ. За реализацију донетих закључака морамо се сви борити и искрено ангажовати, заједно са свим одговорним представницима и носиоцима јавних и друштвено-политичких функција у САП Војводини.

ЗАКЉУЧЦИ ВАНРЕДНЕ СКУПШТИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ ОДРЖАНЕ 22. XI 1975. ГОДИНЕ У НОВОМ САДУ

I

Стални и нерешени проблеми друштвеног и материјално-економског положаја адвокатури и радних људи који је обављају, у виду свог занимања, довели су ову друштвену службу у САП Војводини у критично стање и заострили питање њене егзистенције и даљег успешног развоја. Основни узроци оваквог општег стања су садржани у чињеници што се у односу на адвокатуру, и радне људе који је обављају, не примењују уставна (а тиме и политичка) начела, ни одредбе које регулишу ова питања.

У свакодневној политичкој и друштвено-економској пракси, а нарочито у фискалним и другим обавезама којима се оптерећује адвокатура, у општинама и Покрајини скоро се искључиво третира као приватна и приватизирана професија, а радни људи који је обављају сматрају се, доследно овоме, „приватницима“, чије позиције и понашања, самим тиме, као да стоје ван токова развоја и интереса нашег самоуправног социјалистичког друштва. Овакво третирање адвокатури и адвоката, као њених носилаца, политички је штетно и супротно положају, улози и функцијама које ова друштвена служба и њени носиоци имају у нас, у нашем позитивном друштвено-политичком систему.

II

Друштвено-политичка улога и функције адвокатури, као социјалистичке и самоуправне друштвене службе, у свакодневној пракси општина и САП Војводине, не признају се, а у друштвеним срединама у којима адвокати живе и делују, пружају се одређени отпори њиховом активном и стваралачком укључивању у рад и активности друштвено-политичких и самоуправних органа и организација. Чак и организованом и врло активном раду и деловању организација Савеза комуниста у адвокатури, који је дошао до изражаја последњих година, не

даје се потребна и иначе неопходна подршка и помоћ од стране органа, организација и структура ван адвокатуре.

Односи који постоје између општинских, међуопштинских и покрајинских организација адвоката и одговарајућих друштвено-политичких и самоуправних организација у друштвено-политичким заједницама Покрајине, као и на самом нивоу Покрајине, нису институционализовани, већ их карактерише одсуство било какве сталније сарадње и узајамног утицаја у решавању питања од заједничког интереса. Адвокаатури и њеним организацијама не пружају се потребни услови и могућности за активнији рад и стално учествовање у друштвено-политичком и самоуправном животу и активностима које се, у вези с тим, свакодневно спроводе у општинама и Покрајини. Адвокатура је тиме удаљена и одстрањена од свог активног и равноправног учешћа у изградњи нашег самоуправног социјалистичког друштва. Дефинитивно отварање адвокатуре према друштву, које је последњих година деловањем политике Савеза комуниста остварено, као и позитивне политичке акције у којима је адвокатура учествовала и покретала их, нису имали готово никакав утицај на промену ставова друштва према адвокатури у том погледу.

Чак и у односима са правосудним и другим органима, са којима адвокатура свакодневно сарађује на заједничким пословима, као да и не постоји потребно расположење, ни повољна друштвено-политичка клима за успостављањем организоване и сталне сарадње.

Из оваквог скоро општег друштвено-политичког третмана и понашања друштвене заједнице и одговорних носилаца јавних функција према адвокатури, као и текуће политичке праксе у вези с тим, многи проблеми остају нерешени, а супротно позитивној политичкој пракси о адвокатури се расправља и одлучује без учешћа адвокатске организације. Овакав однос према адвокатури је очигледно супротан нашој свакодневној политичкој и самоуправној пракси у политичком раду и одлучивању.

III

Путем акција и активности организације Савеза комуниста у адвокатури, које су сталне и интензивне, обезбеђено је да се и у овој друштвеној служби спроводи усвојена политика Савеза комуниста. Стална и упорна борба комуниста у адвокатури на стварању идејно-политичких и друштвено-економских услова за развој ове друштвене службе на самоуправно-социјалистичким принципима, има већ сада свој чврсти ослонац и подршку адвокатске организације и већине њених чланова. Недовољни или чак незнатни успеси који се у томе постижу, пре свега због општих неповољних услова у којима делује адвокатура, као и због пасивности и још постојећих

отпора који постоје у самој адвокатури, нису обесхрабрили позитивне друштвене и политичке снаге у адвокатури да истрају у овим напорима и активностима. Отпори таквом позитивно и друштвено неопходном развоју адвокатуре пружају се, сада, више од стране структура ван адвокатуре, него у самој адвокатској организацији. Егзистенција таквих отпора мора се коначно ликвидирати, а њени носиоци морају се позвати на политичку одговорност. Једино садејством свих друштвених и самоуправних снага могу се постојећи идејно-политички проблеми и друштвено-економско стање у војвођанској адвокатури превазићи, а тиме усмерити и развој ове друштвене службе у жељеном правцу.

IV

Уставна, а тиме и политичка, позиција адвокатуре у нашем друштвено-политичком систему је јасна и прецизно одређена; на исти начин је одређен и друштвено-економски положај радних људи који обављају ову делатност. Адвокатура је самостална друштвена служба, а радни људи који је обављају личним радом имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада.

У свакодневной пракси и регулативи Покрајине, а нарочито у општинама и самоуправним интересним заједницама, адвокатура се не третира тако и нема положај друштвене службе, а радни људи који је обављају немају ни у начелу, нити у основи, исти друштвено-економски положај, као ни права и дужности, као радници у организацијама удруженог рада. Према томе у односу на адвокатуру не спроводи се Устав САП Војводине.

Адвокатска организација захтева да се и у односу на адвокатуру доследно спроводе уставна начела и одредбе о овој друштвеној служби. Општине и Покрајина дужне су да доприносе стварању материјалних и других услова за рад и развој адвокатуре и да истој дају, у свакодневной политичкој пракси и регулативи, исти третман и положај као и осталим друштвеним службама које функционишу на њиховим територијама (здравство, просвета, култура, социјална заштита и др.).

Материјалне и друге обавезе адвоката према друштвеној заједници, којима су оптерећени лични дохоци адвоката, у општинама САП Војводине у 1975. години, у просеку су двоструко већи у односу на исте обавезе радника у удруженом раду. Оваква фискална политика обезвређује рад и резултате рада адвоката и ове радне људе ставља у готово безизлазан економски и социјалан положај. За овакво критично и неодрживо стање адвокатуре у САП Војводини нема политичког, нити пак економског оправдања. Када се овоме дода и чињеница да адвокати, и поред енормних фискалних обавеза према друштвеној

заједници, немају чак ни низ уобичајених права, нарочито из области здравственог, пензионог и инвалидског осигурања, која уживају радници у организацијама удруженог рада, онда је оцена о општем стању поразна и доведена до апсурда.

Захтевамо, а Устав САП Војводине нам за то даје право, да материјално-економски положај радних људи, који личним радом обављају адвокатску делатност, буде у погледу права и обавеза потпуно изједначен са правима и обавезама радника у организацијама удруженог рада. Тај захтев у ствари не значи ништа друго до основ и услов даљег опстанка и развоја адвокатуре у САП Војводини, а у ствари представља само доследно спровођење Устава у живот. Фискална политика општина и покрајинских и општинских самоуправних интересних заједница мора, и у регулативи и пракси, да дословно и доследно респектује изједначавање адвоката са радницима у организацијама удруженог рада; у том смислу захтевамо ревизију постојеће праксе и обустављање од даљег спровођења постојећих прописа и мера, које се у односу на адвокатуру примењују у 1975. години. Надлежни органи општинских скупштина, као и органи покрајинских и општинских самоуправних интересних заједница, треба одмах да, и у активној сарадњи са организацијама адвоката, приступе измени важећих нормативних и других општих аката, којима се регулишу права и обавезе адвоката и да их ускладе са Уставом САП Војводине и овим Закључцима.

V

Започети процес удруживања у адвокатури, оснивањем радних заједница адвоката, оцењује се од стране адвокатске организације као позитиван. Међутим, ни у односу на овај процес, негативно и пасивно понашање друштвене заједнице није изостало. Поред злонамерних и неаргументованих мишљења о разлозима за оснивање постојећих радних заједница, овим напорима адвоката није пружена никаква материјална подршка нити помоћ. Оваква објективна ситуација и индиферентно понашање друштвених и других фактора према процесу удруживања у адвокатури, реално значи њено кочење и онемогућавање. Основане радне заједнице адвоката морају да се боре и да решавају, сопственим снагама и средствима, све материјалне и друге услове рада. Према томе, и удруживање рада у адвокатури сматра се проблемом који мора сама адвокатура, и адвокати у њој, да решава и разрешава, што иначе није случај са осталим друштвеним службама. Неравноправан положај адвокатури и у том процесу је очигледан.

Извесно је да адвокати и адвокатура САП Војводине у целини не може објективно и реално, без обзира на позитивна расположења самих носилаца адвокатске функције, да настави са започетим процесом удруживања, ако се у том погледу не промени став и понашање органа и организација општина.

Доследно овоме тражимо промену става на тај начин што ће се адвокатским радним заједницама као и адвокатури у целини пружити идентични услови и погодности и на обезбеђењу услова рада (пословне просторије, права и обавезе према друштвеној заједници, помоћ у обезбеђењу подобних средстава рада и сл.), као и осталим друштвеним службама у општинама и Покрајини.

VI

Адвокатске организације у САП Војводини морају да реше и да разреше многобројне затечене проблеме и односе, који егзистирају у овој организацији. Самоуправном и социјалистичком развоју војвођанске адвокатуре стоје на путу, поред наведених нерешених проблема и тешкоћа, и затечени нерешени проблеми који се још налазе у самој адвокатској организацији. То су нерешена питања подмлађивања адвокатуре, кадровске структуре, погрешна схватања и понашања у самој адвокатури, недовољан степен развијености самоуправљања, проблеми професионалне етике, појаве менаџерства, питање уредног вођења пословних књига и сл.

Међутим, последњих година, а нарочито после Писма друга Тита и Резолуција X конгреса Савеза комуниста Југославије и других политичких докумената, политика и ставови Савеза комуниста су постали доминантни и у адвокатури. Чињеница да готово трећину адвоката у војвођанској адвокатури чине чланови Савеза комуниста, као и позитивна друштвено-политичка опредељеност већине адвоката је, по нашем мишљењу, довољна гаранција да ће се затечени проблеми успешно решити.

У решавању кадровских питања и у сталној борби за очување високих моралних и идеолошко-политичких квалитета својих чланова, адвокатска организација очекује сталну подршку и сарадњу са свим друштвено-политичким снагама у општинама и Покрајини. Морално и политички неподобни кадрови у осталим друштвеним службама и делатностима немају место ни у редовима војвођанских адвоката.

VII

Новим Покрајинским законом о адвокатури и служби правне помоћи морају се конкретизовати и законски реализовати уставни положај, улога и функције адвокатуре у САП Војводини. Овим Законом, као системским за адвокатуру, треба конкретно разрадити начела из одредаба члана 30. Устава САП Војводине о друштвено-економском положају адвокатуре и предлажемо да се Законом утврди „да радни људи који личним радом самостално у виду занимања обављају адвокатску делатност и изједначени су са радницима у организацијама удруже-

ног рада у погледу обавеза на плаћање пореза и доприноса из личног дохотка, који остварују својом делатношћу, као и у правима из здравственог, пензионог и инвалидског осигурања”.

Друштвена заједница је дужна да адвокатури, као и осталим друштвеним службама, помаже у обезбеђењу потребних услова рада и да кроз инструменте политике развоја побољшава материјални положај и ове друштвене службе. Предлажемо да се Покрајинским законом, у делу у којем се одређује остваривање самосталности адвокатуре, утврди да су „Друштвено-политичке заједнице дужне да се старају на стварању и побољшању услова рада и материјалног положаја адвокатуре”.

Такође предлажемо да се новим Покрајинским законом обезбеди право Адвокатској комори да утврђује минималне и друге услове за оснивање радних заједница адвоката, јер су ова питања и принципијелно у домену самоуправних права адвокатске организације, као и њене друштвене одговорности за развој удруженог рада у овој друштвеној служби.

Сматрамо да нема друштвеног оправдања, нити интереса, да се службама правне помоћи дају шира и већа права у вршењу њених функција, па стога предлажемо да се и у новом Закону задрже досадашња решења, којима је регулисан положај ових служби. Односи између адвокатуре и других видова правне помоћи треба да се заснивају на принципима сарадње у остварењу заједничке функције пружања правне помоћи.

VIII

Ради ефикасног и позитивног решавања постојећег стања у војвођанској адвокатури Ванредна скупштина Адвокатске коморе Војводине предлаже:

— да све покрајинске и општинске самоуправне интересне заједнице, којима радни људи у адвокатури плаћају доприносе, коригују своје стопе доприноса, утврђене за 1975. годину, у односу на адвокате и да исте ускладе са стопама тих доприноса из личних доходака радника у организацијама удруженог рада; до тада да се обустави примена садашњих стопа доприноса;

— да скупштине општина у САП Војводини коригују стопе пореза из личног дохотка адвоката утврђене за 1975. годину и да исте ускладе са стопама којима се опорезује лични доходак радника у организацијама удруженог рада; до тада да се обустави примена садашњих стопа пореза;

— да се у будући Закон о порезима грађана угради одредба идентична са одредбама из члана 10. републичког закона о порезима грађана, СР Словеније, који гласи: Грађани, који личним радом обављају земљорадничку, занатску или друге производне делатности, интелектуалне или друге ванпривредне делатности, плаћају до висине дохотка, који одговара личном дохотку за једнаке или сличне делатности по самоуправном

договору, порезе и доприносе, као што плаћају радници у удруженом раду.

Друштвеним договором, кога потписују Извршно веће САП Војводине, Покрајинска привредна комора, Адвокатска комора Војводине и Покрајинско веће синдиката Војводине се утврђују мерила и начин за утврђивање личних доходака из претходног става и њихова висина према висини једнаких или сличних делатности у удруженом раду.

Уколико се не потпише Друштвени договор, личне дохотке из првог става утврдиће, за сваку годину, покрајински секретар за рад.

— да скупштине општина у САП Војводини размотре и потпуније регулишу признавање стварних трошкова, који су нужни у вршењу адвокатске делатности, и да у заједници са адвокатским организацијама отклоне садашње слабости и недостатке у том погледу; а да се новим Покрајинским законом о порезима грађана прецизније и шире утврде трошкови пословања адвоката, који се имају сматрати нужним за вршење адвокатске делатности, а нарочито да се признају и сви издаци који су у глави накнаде у Тарифи о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката одобрени;

— да се Друштвеним договором Покрајине и општина, уз активно учешће Адвокатске коморе Војводине, о нивоу оптерећења личних доходака, као и о мерилима и начину за утврђивање личних доходака из адвокатске делатности, обезбеди адвокатури, да у 1976. години има, у погледу обавеза плаћања пореза и доприноса исти друштвено-економски положај као и радници у организацијама удруженог рада;

— да се изврше измене постојећих прописа Покрајине и одлука самоуправних интересних заједница за здравствену заштиту и здравствено осигурање и за пензионо и инвалидско осигурање, на тај начин што ће се адвокатима обезбедити иста права из ових осигурања, као и радницима у организацијама удруженог рада;

— да се у новом покрајинском Закону о адвокатури и служби правне помоћи адвокатури обезбеди реално и конкретно статус самосталне друштвене службе, те да се у том смислу усвоје и овде дати предлози.

Предлажемо Покрајинском комитету СК Војводине, Покрајинској конференцији ССРН Војводине, Скупштини САП Војводине, Извршном већу Скупштине САП Војводине и Покрајинском већу Савеза синдиката Војводине да подрже ове закључке и да препоруче друштвено-политичким организацијама, представничким и политичко-извршним органима и телима у општинама, као и органима покрајинских и општинских самоуправних интересних заједница да прихвате ове Закључке и да их, у заједници са адвокатским организацијама, спроведу у живот.

Обавезују се сви адвокати и све организације адвоката у САП Војводини да својом активношћу и акцијама у друштвеним срединама у којима живе и делују упознају најширу друштвено-политичку јавност, као и заинтересоване органе, организације и носиоце јавних функција, са стањем и проблемима адвокатуре и са овим Закључцима. Ови Закључци су обавезни за све адвокатске организације и адвокате у Покрајини и дужни су их се придржавати у свом раду и деловању.

*Ванредна скупштина
Адвокатске коморе Војводине*

ИЗВЕШТАЈ ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ФИНАНСИЈЕ И ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПРАВОСУБЕ И ОП- ШТУ УПРАВУ О ЗАХВАТАЊУ ЛИЧНИХ ДОХОДАКА АДВО- КАТА ПОРЕЗИМА, ДРУГИМ ДАЖБИНАМА И ДОПРИНОСИМА

I. УВОД

Извештај о захватању личних доходака адвоката кроз порезе, друге дажбине и доприносе, припремљен је поводом притужбе адвоката и закључака Општинске организације адвоката у Новом Саду. Циљ Извештаја је информисање Извршног већа Скупштине САП Војводине о пореско правном третману адвоката после доношења закона о самоуправним интересним заједницама и одвајању финансирања заједничке од опште друштвене потрошње.

У својој притужби адвокати приговарају:

- висини и начину опорезивања дохотка који остварују обављањем адвокатске делатности;
- висини и начину одређивања доприноса за финансирање самоуправних интересних заједница;
- висини и начину признавања материјалних трошкова приликом утврђивања основице за плаћање пореза и доприноса;
- ограничавању права из социјалног и пензионог осигурања.

У вези са овим приговорима, адвокати истичу да су стављени у веома неповољан материјални положај и да нису изједначени у правима и обавезама са радним људима у организацијама удруженог рада.

Ради разјашњења покренутих питања, Покрајински секретаријат за финансије затражио је податке од надлежних органа скупштина општина. За израду извештаја коришћени су подаци из 16 општина, међу којима су све развијене, неке средње развијене и неке неразвијене општине. Подаци о стању у другим општинама нису коришћени зато што нису били потпуни или уопште нису достављени.

II. ЗАХВАТАЊА ЛИЧНИХ ДОХОДАКА АДВОКАТА ПОРЕЗИМА И ДОПРИНОСИМА

1. Општински порези

1) Закон о порезима грађана предвиђа да стопе пореза из личног дохотка од самосталног вршења интелектуалних делатности могу бити пропорционалне и прогресивне. Од посматраних 16 општина* у 1975. години прописане су прогресивне стопе у 15 општина, док је у општини Инђија прописана пропорционална стопа (табела 1).

2) О захватању порезима општине са територије САП Војводине закључиле су договор који је на снази од 1. јануара 1975. године. Договор, поред осталог, предвиђа да општине могу прописати прогресивне пореске стопе из личног дохотка од самосталног вршења интелектуалних услуга, али тако да разлика између најниже и највише стопе не може бити већа од 30 процентних поена.

Ових одредаба договора општине су се придржавале, изузев општине Нови Сад.

3) Запажа се да су најниже и највише пореске стопе од општине до општине врло различите (табела 1): у 1975. години најнижа стопа је најмања у општини Сомбор (1,55%), а највећа у општини Бела Црква, Зрењанин и Нови Сад (15%). Највиша стопа је најмања у општини Бачки Петровац (15%) а највећа у општини Нови Сад (70%).

Различите стопе резултат су различитих обима потрошње (општедруштвене и заједничке) и начина финансирања те потрошње (путем пореза и из буџета, односно путем доприноса и самоуправних интересних заједница).

2. Доприноси самоуправним интересним заједницама

(1) Општинске самоуправне интересне заједнице

а) општински допринос за предшколско и основно образовање.

Прописане су пропорционалне стопе у 10 општинских самоуправних интересних заједница и крећу се од 0,50% (Инђија) до 18% (Ковин).

У Бачком Петровцу и Сремској Митровици прописане су прогресивне стопе и крећу се од 3% до 46% (Сремска Митровица).

* У даљем тексту сви подаци који буду исказани односиће се само на наведених 16 општина.

б) Општински допринос за културу.
Прописане су пропорционалне стопе и крећу се од 0,48% (Сомбор) до 3% (Панчево).

в) Општински допринос за физичку културу.
Прописане су пропорционалне стопе и крећу се од 0,50% (Нова Црња) до 3% (Панчево).

г) Општински допринос за стипендирање и кредитирање ученика и студената.

Прописане су пропорционалне стопе и крећу се од 0,10% (Сомбор) до 1% (Ковин и Панчево).

д) Општински допринос за социјалну заштиту.
Прописане су пропорционалне стопе и крећу се од 0,50% (Врбас и Нова Црња) до 7% (Инђија).

е) Општински допринос за заштиту деце.
Прописане су пропорционалне стопе које се крећу од 0,10% (Ковин) до 4% (Инђија).

ж) Општински допринос за здравствено осигурање.
Пропорционалне стопе су прописане у 6 општина и крећу се од 0,20% (Тител) до 13% (Нови Сад).

з) Општински допринос за рекреацију радника.
У општини Суботица прописано је да се овај допринос плаћа по стопи од 0,30%.

и) Општински допринос за техничку културу и производно радничко стваралаштво.

Прописан је допринос у општини Суботица по стопи од 0,30% и у Сомбору 0,76%.

ј) Општински допринос за научни рад — прописан је допринос у општини Ковин, Инђија, Нова Црња и Сомбор по стопи од 0,50%.

к) Општински допринос за информисање.
Плаћа се у општини Суботица по стопи од 1%.

1. Комуналне таксе

Највећи износ плаћају адвокати на територији општине Зрењанин (1.500 динара) а најмањи у Новој Црњи (50 динара).

2. Покрајинске самоуправне интересне заједнице

Стопе доприноса за покрајинске самоуправне интересне заједнице су пропорционалне и износе:

а) за Самоуправну интересну заједницу за усмерено образовање — — — — — — — — — — 0,30%

б) за Самоуправну интересну заједницу за усмерено образовање у друштвеним делатностима — — — — — — — — — — 4,03%

в) за Самоуправну интересну заједницу за предшколско и основно образовање — — — — — — — — — — 0,20%

г) за Самоуправну интересну заједницу за научни рад — — — — — — — — — —	0,50%
д) за Самоуправну интересну заједницу за културу — — — — — — — — — —	0,50%
е) за Самоуправну интересну заједницу за социјалну заштиту — — — — — — — — — —	0,10%
ж) за инвалидско и пензионо осигурање по стопи од 19%*	
з) за отклањање последица од елементарних непогода — — — — — — — — — —	0,50%

III. ПРОСЕЧНО ЗАДУЖЕЊЕ ПОРЕЗИМА И ДРУГИМ ЈАВНИМ ДАЖБИНАМА И ДОПРИНОСИМА АДВОКАТА (табела 1)

	1974.	1975.
1. Основица — укупно	23.474.144	21.751.060**
2. Укупно задужење које се разрезује на основицу из тачке 1.	9.282.905	13.129.632
3. Захватање основице у %	39,5	60,4
4. Најмање захватање по обвезнику (Ковин)	17.013 (Опаци)	21.925
5. Највеће захватање по обвезнику (Сремска Митровица)	53.840 (Ковин)	68.960
6. Просечно задужење по обвезнику	31.574	49.360
7. Повећање просечног задужења (1975/1974)		56,3%

IV. ИЗДАВАЊЕ ПОРЕЗА, ДОПРИНОСА И ДРУГИХ ОБАВЕЗА ИЗ ЛИЧНИХ ДОХОДАКА (табела 2)

Издавање пореза доприноса и других обавеза из личних доходака у 1975. години најблаже је:

1. из личног дохотка до 70.000 динара у општини Зрењанин;

2. из личног дохотка од 100.000 динара у општини Нови Кнежевац;

3. из личног дохотка од 130.000—200.000 динара у општини Опаци.

Најоштрије захватање је у општини Бела Црква, Сремска Митровица и Панчево.

* Стопа је прерачуната на основицу инвалидско-пензионог осигурања.

** Основица за аконтацију у 1975. години.

V. ОЦЕНА ЗАХВАТАЊА

Очито је да је укупно захватање (свим дажбинама и доприносима):

- а) врло различито по општинама,
- б) у највећем броју општина оштро,
- в) у односу на захватање личних доходака радника у радном односу — несразмерно.

Извесно је да различитог захватања личних доходака адвоката (и других радних људи и грађана) по општинама мора бити и у будуће. Међутим, поред те констатације, мора се констатовати да се разлике могу ублажити и уједначити услови рада и егзистенција радних људи у овој друштвеној служби. Предузети су кораци, да се у Међуопштински договор о политици захватања личних доходака за 1976. годину унесу одредбе о максимално дозвољеним разликама пореских стопа. Међутим, питање стопа доприноса није дефинитивно решено иако је већ сада очевидно да у области доприноса постоји већа потреба за договарање него у области пореза, обзиром да доприноси по обиму чине већи захват него порези.

У погледу оштрине захватања довољно је истаћи да од личног дохотка по одбитку свих обавеза (порези, доприноси и друге обавезе) остаје адвокату месечно на пример:

У општини	од годишњег личног дохотка динара				
	70.000	100.000	130.000	150.000	200.000
Остаје адвокату лични доходак месечно у 1975. години					
Нови Сад	3.133	4.050	4.100	4.283	4.730
Панчево	1.958	1.733	4.158	3.817	4.817
Ср. Митровица	1.733	1.808	1.788	1.766	1.566
Бела Црква	1.520	2.080	2.565	3.000	3.565

Има међутим општина где је опорезивање блаже (Инђија).

У односу на захватање личних доходака радника у радном односу несразмера се огледа у већ датим примерима остатка нето личног дохотка. У вези са тим ваља истаћи да је у Уставу СФРЈ (члан 31) и Уставу САП Војводине (члан 30) адвокатска делатност сврстана у ред делатности самосталних занимања заједно са самосталним делатностима из области уметности и културе, као и да је за све њих речено да имају у основи иста права и дужности као и радници у организацијама удруженог рада. Питање адвокатске делатности у погледу уједначавања положаја адвоката у области опорезивања са радницима у удруженом раду ваљало би разматрати и на ширем плану те регулативно одредити се у складу са договорима република и покрајина који у области опорезивања личних доходака буду закључени.

На основу изложеног предлаже се Извршном већу Скупштине САП Војводине да донесе следеће

1. да се Извештај о захватањима личних доходака адвоката порезима, другим дажбинама и доприносима достави извршним већима општина и самоуправним интересним заједницама ради разматрања;

2. да се предложи извршним већима скупштина општина да размотре опорезивање личних доходака адвоката на својој територији и да израде одговарајуће предлоге како би се енормна захватања у 1975. години отклонила.

3. да Покрајински секретаријат за финансије настави активност на договарању општина о политици захватања личних доходака у 1976. години како би се уклонила разлике у захватању између општина. У оквиру општине, при томе, неопходно је да се оствари сарадња са Самоуправним интересним заједницама како би се избегла оштра захватања доприносима.

4. да се Извештај са закључцима достави Покрајинској конференцији ССРН Војводине, Покрајинском комитету СК Војводине, Покрајинском већу Савеза синдиката Војводине и Адвокатској комори Војводине ради информисања.

Покрајински секретар за финансије
Митин Здравко

Покрајински секретар за правосудје
и општу управу
Душан Ружић

ПРЕГЛЕД
ПРОСЕЧНОГ ЗАДУЖЕЊА ПОРЕЗИМА, ДРУГИМ ДАЖБИНАМА И ДОПРИНОСИМА

Табела 1

ОПШТИНА	1974.					1975.				
	Број обвезника	Укупан пореских основница	Укупно зауужење	Просељно зауужење 4 : 2	Број обвезника	Укупан пореских основница	Укупно зауужење	Просељно зауужење	Инаекс 1975/74	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1. Бачка Топола	6	292.325	108.944	18.157	6	289.315	173.137	28.984	159,6	
2. Бачки Петровац	2	212.373	75.496	40.985	2	214.000	103.750	54.796	133,6	
3. Бела Црква	6	325.445	165.861	27.654	3	163.989	124.616	41.548	150,2	
4. Врбас	6	645.300	310.420	53.811	6	670.000	351.149	58.537	108,7	
5. Зрењанин	30	2.794.610	1.347.470	44.912	26	2.577.430	1.145.316	45.550	101,4	
6. Инђија	7	476.827	152.730	24.247	8	615.000	295.017	39.977	164,8	
7. Ковин	5	157.300	85.061	17.013	4	400.000	235.842	68.960	405,3	
8. Нова Црња	1	86.120	42.766	42.766	1	88.000	45.174	45.574	106,5	
9. Нови Кнежевац	2	142.169	48.806	24.403	2	142.648	55.709	27.854	114,1	
10. Нови Сад	120	9.669.365	3.572.205	29.769	106	8.513.776	610.936	57.584	193,4	
11. Опаџи	4	193.000	69.814	17.454	4	200.000	88.758	21.925	125,6	
12. Панчево	27	1.249.040	498.994	18.481	24	1.176.852	801.117	33.379	180,6	
13. Сомбор	20	1.754.600	600.055	30.002	19	1.910.000	911.815	47.990	159,9	
14. Сремска Митровица	12	1.170.000	646.100	53.840	11	940.000	752.560	68.414	127,1	
15. Суботица	44	4.215.670	1.519.624	41.147	42	3.760.050	1.883.275	49.216	119,6	
16. Тител	2	90.000	38.612	19.306	2	90.000	58.461	29.230	151,4	
УКУПНО:	294	23.474.144	9.282.905	31.574	266	21.751.060	13.129.632	49.360	156,3	

Табела 2

На лични доходак у динарима (пореска основица)															
40.000		50.000		70.000		100.000		130.000		150.000		200.000			
Плаћа се у хиљадама динара, пореза, доприноса и других обавеза															
1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.	1974.	1975.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1. Бачка Топола	15,9	24,0	20,9	27,6	30,3	37,4	40,8	51,5	51,3	69,2	58,3	77,7	75,9	110,9	
2. Бачки Петровац	15,7	22,8	18,2	29,3	23,2	43,3	30,8	63,0	38,4	83,8	43,4	94,3	56,0	150,5	
3. Бела Црква	20,5	29,0	38,3	37,9	51,4	51,7	71,0	75,0	88,6	99,2	102,7	114,4	136,4	160,8	
4. Врбас	16,9	17,9	21,6	23,0	31,5	33,3	47,5	50,1	67,6	71,0	77,2	81,0	116,5	121,7	
5. Зрењанин	11,8	14,5	14,9	18,0	19,5	24,7	30,1	42,2	40,8	50,6	47,9	60,1	65,6	85,8	
6. Инђија	15,0	20,2	17,4	23,9	22,1	31,4	25,4	41,0	36,1	51,6	41,0	57,6	52,8	76,4	
7. Ковин	19,8	23,2	24,7	27,6	32,4	37,2	44,7	55,6	55,6	74,7	63,7	86,6	83,8	119,6	
8. Нова Црња	16,2	24,1	18,8	28,8	24,1	38,3	32,0	52,0	39,9	65,9	45,2	75,1	78,4	98,3	
9. Нови Кнежевац	13,3	16,1	18,3	19,4	23,2	26,9	32,0	39,3	40,8	53,0	46,7	62,6	61,4	87,3	
10. Нови Сад	11,8	19,2	13,3	22,6	19,4	32,4	35,6	51,4	56,7	80,8	70,9	98,6	106,1	143,1	
11. Опаци	16,9	19,5	18,2	22,0	20,9	28,9	44,8	39,5	59,9	49,2	68,4	57,6	92,0	73,4	
12. Панчево	19,4	27,3	24,6	33,1	35,1	46,5	50,9	79,2	66,6	90,1	74,1	104,2	103,4	142,2	
13. Сомбор	13,9	19,2	15,9	22,5	20,1	29,7	26,3	48,7	32,5	66,0	36,7	77,4	47,0	108,5	
14. Ср. Митровица	24,9	24,0	29,8	31,1	39,4	49,2	53,9	78,3	68,3	108,6	78,1	128,8	102,2	181,2	
15. Суботица	15,8	19,2	18,6	26,6	25,5	32,8	37,0	48,3	48,5	65,3	48,8	76,5	88,0	107,4	
16. Тител	14,6	23,6	17,0	33,1	21,5	37,0	28,3	50,6	35,1	65,1	39,6	73,5	45,4	96,2	

ЗАКЉУЧЦИ
ИЗВРШНОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ САП ВОЈВОДИНЕ
ДОНЕСЕНИ НА СЕДНИЦИ ОД 19. XI 1975. ГОДИНЕ

Извршно веће Скупштине САП Војводине, на седници одржаној 19. новембра 1975. године, размотрило је и прихватило ИЗВЕШТАЈ О ЗАХВАТАЊУ ЛИЧНИХ ДОХОДАКА АДВОКАТА ПОРЕЗИМА, ДРУГИМ ДАЖБИНАМА И ДОПРИНОСИМА, те донело следеће

з а к љ у ч к е

1. Да се ИЗВЕШТАЈ О ЗАХВАТАЊУ ЛИЧНИХ ДОХОДАКА АДВОКАТА ПОРЕЗИМА, ДРУГИМ ДАЖБИНАМА И ДОПРИНОСИМА достави извршним већима скупштина општина и самоуправним интересним заједницама у општинама и Покрајини, ради разматрања и упознавања са овим питањима.

2. Извршно веће препоручује извршним већима скупштина општина и самоуправним интересним заједницама да размотре опорезивање личних доходака и висину доприноса адвоката на својој територији у циљу обезбеђења у основи једнаког друштвено-економског положаја адвоката са другим радним људима.

3. Извршно веће је задужило Покрајински секретаријат за финансије да настави активност на договарању општина о политици захватања личних доходака у 1976. години, како би се отклониле разлике у захватању између општина.

4. Истовремено, Извршно веће је закључило да се Извештај са овим Закључцима достави Покрајинској конференцији ССРН Војводине, Покрајинском комитету СК Војводине, Већу Савеза синдиката Војводине и Адвокатској комори Војводине.

Потпредседник Извршног већа,
Мојса Миљковић

Никола М. Вујашковић

судија Врховног суда Војводине у Новом Саду

МАТЕРИЈАЛНИ АКТИ

— Интерференција материјалних и правних аката —

Материјалним актима правна наука дуго времена није посвећивала одговарајућу пажњу. Раширено је схватање да ови акти и не спадају у домен правне науке, јер се ради о актима (радњама) који ступају на сцену тек пошто су претходно донети правни акти односно правне норме.

Сматра се стога да њих треба изучавати у другим дисциплинама које нису правне или искључиво правне, а у оквиру правне науке само ако су и правно нормирани (као што је случај код неких одредаба поступака, нпр. у извршном поступку, достављање, издавање исправа, уверења и др.).

У последње време, међутим, примећује се веће интересовање правне науке за материјалне акте. Све се више увиђа њихова важност, особито у примени права и у вези са ефикасношћу права. Пробија свест да ови акти могу бити једнако важни као и правни. Тешкоће у остваривању права (посебно субјективних) настају како услед незаконитих и неправилних правних аката, тако и услед неправилног вршења или невршења радњи (аката). Посебно је то случај када су у питању активност државних органа или организација које располажу јавним овлашћењима.

У вези с тим, правна наука се све више интересује за питања обезбеђења правне заштите појединаца од таквих радњи. Шта више, ова материја постаје предмет законског регулисања¹. То указује на потребу теоретске обраде и прецизнијег утврђивања појма, садржине и облика материјалног акта.

I

Преплитање материјалних и правних аката је очигледно. Јер, без материјалних аката позитивно право би представљало

¹ Види нпр. чл. 69. Закона о управним споровима („Сл. лист СФРЈ” бр. 21/65).

обичну конструкцију, док би материјални акти, без њихове везе са правом, били сведени на чисте физичке радње и покрете, о којима се у правној науци заиста не би имало шта расправљати. Стога је веома важно идентификовати оне људске радње и активности које треба сматрати материјалним актима и раздвојити их од осталих. За то је потребан одређен критеријум. Тај критеријум је веза телесних радњи и активности са правним. Као што једна фактичка чињеница (нпр. рођење детета, брак, плаћање цене код купопродаје и сл.) постаје правном чињеницом самим тим што је регулисана правном нормом, тако и једна физичка радња (телесна људска радња) постаје материјалним актом самим тим што је дошла у везу са правом, тј. што је у функцији права. Без права не би било ни материјалних аката. Стога, под материјалним актима подразумевамо људску активност, која је повезана са правом. Све остале телесне људске активности не спадају у материјалне акте, него представљају разне видове друштвених (људских) активности. При томе, није битна сличност, па чак ни идентичност у погледу начина вршења појединих радњи. Иста радња (телесни покрети) у једном случају представља материјални акт, док у другом случају она то није.²

С обзиром на веома велику експанзивну моћ права и на тенденцију све већег захватања друштвених односа правом, може се закључити да је и број материјалних аката веома велик, чак знатно већи од броја правних аката односно правних норми. Само један правни акт односно норма често захтева да се предузме читав низ материјалних аката.³ Зато, за разлику од правних аката и норми, који су увек познати (њихов материјализовани облик се може сазнати и регистровати), материјални акти (радње) су тако бројни да се не могу јасно ни сагледати⁴, а поготово се не могу набројати. Сагледавању њиховог богатства и разноврсности могу допринети одговарајуће класификације⁵.

² Нпр. певање на уговореном концерту, израда слике по наруџбини, тј. на основу уговора о делу, држање предавања професора коме је то служба и који за то добија лични доходак или накнаду, за разлику од певања, цртања, слике, предавања, и сл.

³ Тако, нпр., норма изражена у појединачном правном акту о плаћању одређеног износа пореза (под претпоставком да одређено лице не плати порез) захтева читав низ радњи (материјалних аката) службених лица органа којем то спада у надлежност.

⁴ Тако, нпр., под изразом „достављање” подразумевамо читав низ телесних покрета које врше адресант, достављач и адресат. То се још боље види ако је у питању нпр. материјални акт рушења куће која је склона паду, или која је подигнута без одговарајуће дозволе. Читав низ за то нужних послова не описујемо појединачно, него се они категоришу с обзиром на финални ефекат, тј. као „рушење куће”.

⁵ Тако, нпр., материјалне радње се могу разврставати с обзиром на њихове вршиоце: материјалне радње државних органа, мат. радње појединаца, мат. радње организација и даље нпр. мат. радње орг. које има-

II

Правни акти и правне норме се доносе с циљем да се остваре у реалном животу. Ради тога није довољно да су они донети, тј. само њихово постојање. За њихово остваривање су нужни и материјални акти. Ова њихова уса повезаност и условљеност представља битно обележје правног поретка.

Из тога произилази да се правни поредак састоји из правног и фактичког дела (елемента). Први, тј. правни елемент се изражава у доношењу правних норми и правних аката, а други тј. фактички (којим се те норме и акти остварују кроз људска понашања по њима) у мноштву материјалних (телесних, физичких) радњи које врше правни субјекти.

Уса веза права (нарочито правних аката) и материјалних аката се најбоље сагледава баш кроз њихов однос, повезаност и условљеност у правном поретку. Зато се анализом правног поретка најјасније уочава смисао и циљ једних и других. Из тога следи да материјалне акте треба изучавати кроз функционисање права, тј. његову примену и остварење у динамичном правном поретку.

Ако посматрамо наведене елементе правног поретка, уочићемо међу њима велику разлику. Док је правни део (елемент) веома разуђен и степенаст, те изгледа као „вишеспратна зграда“, његов фактички део (елемент) је веома прост и „без спратова“ је. Велика је разуђеност правног дела, са мноштвом разноврсних путева, поступака и средстава којима се он креће и спроводи, са мноштвом органа и служби специјализованих за вршење одређених послова, а првенствено за доношење правних норми и аката, — што је све ангажовано у овом делу поретка, уз постојање одређених правила која треба да обезбеде да се свата активност обавља и одвија са неким циљем и смислом, као и правила по којима се поступа у колико дође до неспоразума, конфликтних ситуација и застоја. То све пружа представу као да тај део (елемент) поретка, сам за себе има свој стварни садржај, логику и циљ. Шта више, таква представа се добија чак и ако се одвојено посматрају поједини органи или службе који су у њему заступљени. Ово такође доприноси да се правни елемент правног поретка посматра као нешто самостално и јасно одвојено од фактичког елемента правног поретка.

Правни поредак може постојати и функционисати и без тако „разуђеног“ и „степенастог“ његовог правног дела, као што може да има „разуђене“ и „степенасте“ и саме поједине делове, нпр. нормативни део, систем правне заштите и сл.

Међутим, посматрано из угла позитивног права, сви ти органи и службе и целокупна та делатност своде се у својој су-

ју јавна овлашћења и сл. Исто тако, према једној подели која има најшире оквире, људске радње (у односу на право) можемо поделити на: слободне и правом регулисане, а ове друге на допуштене, наређене и забрањене (В. Др Р. Лукић, Увод у право, 1973, с. 288).

штину на доношење одређеног акта који има правно дејство (ефекат). Без таквог акта и са таквим својством, читаво позитивно право не би имало свој смисао. Оно се у крајњој линији и своди на такав акт и његово спровођење (реализацију), а све што је изнад тога, тј. што таквом акту претходи, представља „надградњу“, док све оно што се дешава или што треба да се дешава после њега, представља у ствари циљ и разлог целокупне оне претходне делатности, тј. укупан смисао и циљ позитивног права.

Тако се на крају мора доћи до споја тог правног акта који има правно дејство и самог тог дејства (ефекта), који долази до изражаја у спровођењу и реализацији правног акта. Без тог споја, позитивно право не би имало никакав смисао и циљ.

III

Појам материјалног акта је споран и контрадикторан. Већ и сама реч „акт“ (долази од латинске речи *actus*, а ова опет од глагола *agere* — радити, обављати неки посао) означава неку радњу, посао. На супрот правном акту, који се обично схвата као „акт код којег је воља управљена да произведе правне последице“⁶, за појам материјалног акта је карактеристично извршење, које има облик техничког посла и физичке радње⁷.

Код сваког акта и посла уопште, па то важи и за акте у праву, можемо разликовати његове психичке и материјалне елементе (састојке). Поставља се питање, да ли их и колико можемо раздвајати а да се тиме не изгуби или наруши њихова суштина и смисао, тј. појам самог акта. Ако акт схватимо на већ изложен начин, тј. као радњу или посао која има да се обави, изврши или спроведе (у ком случају тек, могло би се рећи да акт постоји), — реч је о једној интегралној и комплексној целини, која се не може делити а да се не наруши његова суштина, сам појам акта. Тако гледано, акт је „недељива ствар“ и његова подела на психичке и физичке делове може бити само помоћно средство за анализу његове структуре, али подела није стварна, јер сваки тако (вештачки) подељени део садржи у себи и елементе оног другог.

У правној науци се о материјалним актима најчешће расправља онда, када се они упоређују са правним актима, тј. када се наглашава разлика између једних и других. Тако се за правне акте истиче да су они „психички“, „интелектуални“ и сл., тј. да представљају вољу њиховог доносиоца. Насупрот томе, за материјалне акте се истиче да они представљају „материјалне радње“, „физичке покрете“, да су то „технички акти“ и сл., који

⁶ Тако, нпр. и Др Борђе Тасић, Увод у правне науке, (Енциклопедија права), Бгд, 1933, с. 266.

⁷ Исто, с. 266—267.

се предузимају првенствено зато да се путем њих спроведу (реализују) правни акти. Такође се истиче и њихова улога помоћног средства при доношењу правних аката⁸.

Назначене карактеристике једних и других, чини се, нису довољне да се путем њих изрази и суштина тих аката. Тако, што се тиче правног акта изгледа да није довољно објашњење да је он интелектуалан, психички, да представља вољу управљену на то да произведе правне последице, или одлуку те воље и сл. Нека од наведених својстава очигледно више указују на начин доношења, него на то шта он у ствари представља. Исто тако, не може ни свака или свачија воља и у сваком случају да произведе правне последице, него само у колико је то целокупним системом права могуће и у колико је то правом признато.

Право, као скуп норми представља вољу владајуће класе, али се она не може спроводити, тј. реализовати без неког поретка, тј. правног поретка, у коме су одређени и услови и могућности за доношење правних норми и правних аката. У том смислу, сваки правни акт, поред тога што представља вољу (одлуку) његовог доносиоца, нужно представља и производ правног поретка. Правни поредак је, у ствари, она снага која тој вољи даје „правни печат“. Без правног поретка такви вољни акти не би били правни акти.

То исто вреди и за материјалне акте. То су акти који су одређени правом, посебно правним актом у погледу њихове садржине, што значи да је и тај акт, као и правни, једним делом креација права и да произилази и из правног поретка. У извесном смислу, материјални акт је још више „правно везан“ него и сам правни акт. Код правних аката, поред правне одређености (прописаности) увек постоји и један степен „слободне воље“, који је нужен да би се од општијег и општег дошло до конкретнијег и појединачног. Код материјалног акта „та слободна воља“ не постоји. Он има само један садржај и он је тачно одређен баш правним актом (појединачним). У ствари, садржина материјалног акта је идентична са главним делом садржине појединачног правног акта. Било да се то схвати тако да имамо две садржине, било тако да имамо само једну, очигледна је блиска веза и присутност права код материјалних аката.

IV

Материјалне акте (радње) предузимају и врше како појединци и разне организације (колективитети) тако и државни органи. Заједничка им је карактеристика да се путем њих спровode (извршавају, реализују) правни акти. Већ је истакнута уска

⁸ Види о томе детаљније упр.: Др Н. Стјепановић, Управно право у СФРЈ, општи део, књига II, с. 2—19, 1973. г.; Др С. Поповић, Управно право, општи део, V издање, Бгд., с. 261—291.

веза која међу њима постоји. Шта више, са гледишта позитивног права, могло би се рећи да правни акт без материјалног акта, представља нешто што није довршено, док је материјални акт без правног акта нешто што заиста правно и не постоји (гола радња без везе са правом).

С обзиром на садржај и карактер као и вршиоце (доносиоце), међу материјалним актима постоје извесне разлике.

Ако се посматрају материјални акти државних органа, морамо пре свега имати у виду да је и сама држава правна организација и зато је целокупна њена делатност (тј. њених органа) одређена правом. У том смислу се она разликује од недржавних организација, а посебно од појединаца, јер је делатност ових углавном слободна, а само је једним делом правно регулисана. Насупрот њима, делатност државних органа је у потпуности правна и састоји се искључиво у доношењу правних и предузимању материјалних аката.

Вршење и предузимање материјалних аката (радњи) представља веома широко поље државне делатности. Због мноштва таквих активности, а у намери да се сагледају, мора се приступити њиховом груписању, које може имати шири или ужи захват. У најширем смислу у материјалне акте државних органа могу се убројити све њихове активности које немају карактер правних аката. То се пре свега односи на мноштво разних техничких послова (за чије обављање се често образују поједине службе) као и на саме материјалне радње у правом смислу речи.

Како је већ истакнуто, — за разлику од државних органа, делатност недржавних организација и појединаца је само једним делом правно регулисана. Разуме се, то је знатно мањи део у њиховој целокупној делатности, нарочито код појединаца. То су најчешће акти које они врше као субјекти неке правне обавезе. Уколико они не предузму (изврше) материјалну радњу на коју су обавезни, државни органи ће је извршити на место њих или ће предузети друге материјалне радње путем којих ће утицати да се таква радња ипак изврши.

У погледу њихове стварне садржине, материјални акти се могу поделити у две јасно одвојене скупине. Они, који се састоје у извршењу (спровођењу, реализацији) правних аката, тј. који су за правне акте везани као њихова последица, те оне који су њихов услов (узрок или претпоставка), те који служе доношењу правних аката. И у једном и у другом случају је уска веза материјалних са правним актима веома уочљива.

Они први су „накнадни” и долазе увек после правног акта. Они и представљају праве материјалне акте, а међу материјалним актима је највећи број баш таквих. Они су прави и стварни материјални акти зато што произилазе из природе и логичког односа правног и фактичког дела јединственог акта. Како у животу, тако и у праву прво се нешто смисли и одлучи, а након тога се то и учини. Немогуће је замислити да се нешто учини,

па да се тек после тога одлучи да се то учини. Зато се, са основом, ови акти могу назвати „накнадним” и баш зато су и стварни и прави материјални акти. Њих би требало зато и назвати стварним материјалним актима.

У делатности државних органа предузимају се, међутим, и такве материјалне радње и акти који не служе реализацији правних аката, него се њима омогућује само доношење правних аката. Питање је да ли и њих треба уврстити у материјалне акте уопште. Такве „претходне радње” врше како појединци тако и недржавне организације и државни органи. Ове радње са више основа могу се уврстити у материјалне акте када их предузимају државни органи, али не и онда када их предузимају појединци. Ово стога, што је целокупна делатност државних органа одређена правом, те зато сваки акт државног органа и може бити само правни или материјални, тј. материјални уколико није правни. На супрот томе, целокупна делатност недржавних организација а нарочито појединаца није одређена правом, него то важи само за неке њихове делатности. Неке радње појединаца неће никада доћи у везу са правом, нити ће служити томе да омогуће доношење неког правног акта, док ће неке радње баш томе послужити. То значи да се не може унапред утврдити које људске радње томе служе, и ако је сигурно да све томе не служе. Ипак и овде би се могло унапред утврдити да ће нека људска радња доћи у додир са правом као што су нпр. радње које представљају деликте или спадају у забрањене радње. Али и у таквим случајевима ове радње ипак нису сасвим „претходне”, него су делом и „накнадне”, самим тим што представљају прекршај већ постојеће неке правне норме односно правног акта.

За разлику од оних накнадних тј. стварних, ову врсту материјалних аката могли бисмо назвати претходним материјалним актима.

Такође је видна и разлика која међу материјалним актима постоји у погледу форме (облика, начина). За неке уопште и није прописана форма, тј. начин и поступак, што значи да се они могу вршити на разне начине. Међутим, то не значи да је начин сасвим неодређен. Самом чињеницом да је правно одређена садржина материјалног акта посредно је одређен и начин његовог спровођења. То је сваки онај начин којим се може остварити садржина, то може бити више или мање начина, али су они (у својој неодређености) ипак одређени постизањем циља. На супрот њима, за неке материјалне акте је поступак веома детаљно регулисан. Треба нагласити да тиме ови материјални акти нису ништа изменили од своје суштине, тј. они тиме нису престали бити материјални акти, али су у погледу начина примили доста тога што је правно, већ и самим тим што је правни пропис одредио начин како се они имају спроводити.

Самим тим што су детаљно регулисани прописом они нису постали ни правни акти, а од ових се разликују у томе што не

садрже одлуку воље која би ишла на постизање неког правног ефекта. За разлику од правних аката, а да би се разликовали од стварних материјалних аката, ове акте би требало назвати правно — материјалним актима.

V

Правни поредак је онај део друштвеног поретка који је регулисан правом. Разуме се, правне норме нису искључиви састојак правног поретка, „... јер без њихове повезаности са стварним људским понашањем по њима, правне норме би биле мртво слово на хартији”. Како је већ наведено, правни поредак се састоји из нормативног и фактичког елемента и резултат је овог јединства, а састављен је тако да почиње стварањем најопштијих норми односно аката и завршава се најконкретнијим, тј. појединачним нормама и њиховом применом у људском понашању (материјални акти, радње).

Како је друштвени поредак (скуп свих друштвених односа — односа људи међу собом) једна динамична појава, тако се и правни поредак (као његов део) налази у сталној промени и покрету. Стално се доносе, мењају или укидају норме и са њима повезани правни односи, што утиче на промене у правном положају субјеката. Правни субјекти се на одређен начин понашају према донетим правним нормама, врше или не врше одређене материјалне радње у складу са тим нормама или противно њима. Владајућа класа има интерес да се људска понашања крећу у границама и у складу са донетим нормама. „Тај стални покрет тече по одређеном реду, па се стога и зове поредак. При томе су у самом том поретку, у самом праву, садржана правила по којима се тај ток и покрет и врше ...”⁹.

Таква динамика правног поретка не би се могла замислити без материјалних аката. Само материјалним актима се могу остварити правне ситуације створене правним актима¹⁰. Међу правним и материјалним актима постоји уска повезаност и испреплетеност. Некада су материјални акти јаче и детаљније регулисани правом него и сами правни акти. „Често се и не може строго одвојити правно од техничког питања, тако да се то двоје испреплеће, — при чему онда правна страна даје формални облик читавом предмету ...”¹¹

Правни поредак можемо схватити у смислу његове структуре, као и његове динамике и статике. За структуру (састав) битни су не само његови нормативни и фактички елементи, него

⁹ Види о томе детаљније: Др Р. Лукић, Теорија државе и права, II књ., Теорија права, Београд, Народ. библ., 1958, с. 75—184.

¹⁰ Видети о томе детаљније: Др Н. Стјепановић, Управно право СФРЈ, I књ., Бгд, 1964, с. 6—17.

¹¹ Ј. Крбек, Право југословенске јавне управе, I књ., Загреб, 1960, с. 22.

и односи који из тога проистичу (правни односи), који су главни елемент његове динамике и који садрже и нормативне и фактичке елементе. Пошто су његов битан део и они имају тј. треба да имају своје место у структури правног поретка.

Како је за правни поредак карактеристична његова динамика, под статиком правног поретка треба подразумевати „заустановљену динамику“, тј. поредак у датом временском моменту, односно динамику у временском пресеку. Статика правног поретка је потребна за изучавање самог правног поретка, јер омогућује да се у његовом динамичном „нереду“ утврди стање ствари и односа међу деловима те динамичке структуре (законитост).

И поред тога што је потребна и корисна за сагледавање стања у правном поретку, статика правног поретка је ипак вештачка и изведена категорија. Како је наглашено, за правни поредак је битна његова динамичност, а не статичност. У ствари, правни поредак никад и не може стати. Он се само може одвијати у складу или противно правилима која важе за његово кретање. И поред те чињенице, утврђивање стања законитости у правном поретку не може се замислити без његове статике тј. застоја.

Динамика правног поретка даје слику великог „нереда“ који у правном поретку влада. Статика, како је већ наглашено, омогућује да се у том нереду ипак уочи стање ствари и извештан ред, тј. постојање извесног правила по којем се правни поредак одвија. На основу најопштијих норми, које им служе као формални извор, доносе се мање опште норме и тај процес иде све до конкретних норми које морају бити у складу са општом нормом непосредно испред себе, чиме се омогућује да је у складу са општом нормом и даље од себе.

За владање нереди у динамици правног поретка има више узрока и они се налазе како у правном тако и у његовом фактичком делу. Један од узрока јесу баш материјални акти, тј. њихово неизвршење, неспровођење или неправилно спровођење. Од замисли, тј. одлуке воље до реализације често је далек пут и не остварује се све оно што се замисли тј. одлучи. Реализација је крајњи циљ и смисао одлука, било да је реч о индивидуалним вољама или колективним (закон и сл.). По некима, она је једини и искључиви критериј за оцену целокупног деловања појединаца и колективитета. Све више долази до изражаја потреба да се оцењује не по ономе што се хтело, што се одлучило и сл. већ по ономе што се урадило, реализовало. То указује на велику важност материјалних аката. Они су последња, али изгледа не најневажнија карика у правном (и друштвеном) поретку и без њих, читав нормативни (психички, вољни) поредак заиста нема неког смисла. То најбоље указује на нужно јединство оба дела правног поретка. Шта више, подбацивање код ове последње степенице у целокупном правном поретку, има повратни утицај на нормативни његов део. У том међусобном преплитању одлука и воља и њиховог спровођења, некад се погрешно мисли да се равнотежа успоставља тиме што се форсира норма-

тивни правни поредак, тј. доноси се још више одлука, или се стварају нови органи, — док је права истина и суштина проблема на другој страни, тј. тамо где је у питању извршење.¹²

VI

Место материјалних аката у праву одређено је њиховим местом у структури правног поретка. Они се налазе „на крају”, тј. на последњем месту у хијерархијском реду аката и иза њих нема више никаквих аката, а испред њих су сви остали акти (правни акти). То је, међутим, слика статичке структуре правног поретка, док динамика може да покаже и другачији редослед. Статичка слика уједно показује да њихова повезаност са правним актима није исте јачине. Они су знатно јаче (готово искључиво) повезани са себи најближим, тј. појединачним правним актима и предузимају се (спровode, врше) на основу садржине појединачних правних аката. Они се, по правилу не спроводе на основу општих аката, већ и зато што се општи акти доносе за неодређене случајеве који ће се на основу предвиђања тек десити или ће се вероватно десити. Зато материјални акти, осим у изузетним случајевима, немају директну повезаност са општим актима у процесу реализације права.

И поред тога, материјални акти нису лишени било какве везе са овима. Како смо већ навели, они су у уској вези са правом у целини и представљају, у одређеном смислу и креацију права. Зато и морају бити у целини „под правом”, које им служи као оријентација и путоказ, основ и критеријум, — како у погледу услова, тако и у погледу начина предузимања. Стога, сви који предузимају материјалне акте морају бити „инспирисани” правом и њему подредити начин и услове вршења материјалних радњи (аката). Само тако материјални акти испуњавају улогу која им је намењена у оквиру правног поретка и правног система. У противном, долази до њиховог одвајања од своје основе, до њиховог осамостаљивања.

Пошто су већ једном „захваћени” правом, они тим осамостаљивањем не могу постати неправним, већ само противправним актима. То, разуме се, проузрокује и ненормалну ситуацију у односу на правила правног поретка, његово кретање и његов правилан и нормални циклус.¹³ Тако, на место да служи својој основној сврси, тј. остварењу права (реализацији правних норми и аката) материјални акти на тај начин постају основ за предузимање правних аката, што значи да би (у таквом случају) са њима започињао динамичан циклус у правном поретку, на место да се овај са њима заврши. Такве појаве имају негативан утицај на законитост у правном поретку.

¹² Види Одлуке X конгреса СКЈ.

¹³ Правилним и нормалним циклусом у правном поретку назвали бисмо оно кретање које се одвија у складу са правилима самог тог поретка, тј. које најбрже и без сметњи доводи до циља и реализације.

Мр Слободан Буретић
судија Окружног суда у Титограду

ПРАВНИ СТАТУС СРЕДСТАВА СТРАНИХ ЛИЦА КОД УГОВОРА О УЛАГАЊУ

Привредни развој наше земље све више прати процес њеног укључивања у међународну подјелу рада, а ови односи узрокују све пуније укључивање у свјетско тржиште и у свјетске привредне токове. Међународна трговина је услов за даљи развој националних економија. Један од радикалнијих рјешења међународног привредног повезивања је улагање страног капитала у домаће организације удруженог рада. Ово повезивање отвара значајне нове могућности не само за домаће, већ и за стране сауговараче. Да би овај најкомплекснији и најинтимнији однос сарадње наших и страних сауговарача био што успјешнији, гледано са правног аспекта, питање статуса страног капитала може имати знатног утицаја.

У оквиру режима својине постављају се конкретна питања: да ли страни улагач може бити носилац права својине на стварима које је дао као свој улог, и на стварима које је домаће предузеће набавило његовим улогом, односно да ли може, по основу улагања, стећи право својине на средствима за производњу и производима друштвеног рада; која друга имовинска права могу стећи странци по основу улагања у домаће предузеће.

У упоредном законодавству не постоји јединствен став у вези питања преноса права својине. По француском схватању прелазак својине је у моменту закључења уговора.¹ У нашем праву, које припада средњеевропској групи права, дејство уговора о куповини и продаји ствари своди се само на заснивање облигационо правног односа између уговорних страна. Тако, продавац остаје сопственик ствари све док је на одређени начин не преда купцу. Тек од момента предаје ствари купац постаје сопственик.²

С позивом на чињеницу да појам друштвене својине у теорији у нас није до краја изведен, дилема око странчевог права

¹ Чл. 1583. Code civil.

² СГЗ у § 658; § 1064. АГЗ.

изазива подијељена мишљења у нашој доктрини. По једном становишту требало би конструкцију правног статуса улога поставити тако да задржавање својине од стране страног сауговарача не значи и стицање својине на југословенским средствима за производњу и обрнуто. Страни улагач не мора да се одрекне права својине. Зато унијета средства не морају неопходно постати друштвена својина. За потврду оваквог становишта се истиче да закон страном сауговарачу даје права на учешће у добити, на репатријацију улога и право преноса права и обавеза на друго правно или физичко лице која права извиру из својинско правних овлашћења на стварима. Присталице овог становишта се позивају на поједине уговоре из праксе. Тврде да је уговорна пракса умјесто негативне, створила позитивну презумпцију у корист страног сауговарача. По овој презумпцији страна имовина остаје у власништву страног сауговарача, сем ако се он тога права изричито не одрекне. За разлику од теорије, по овом становишту, пракса тражи изричито одрицање, а не изричито задржавање права својине.³ Међутим, по овом становишту, и даље остаје проблем како се теоријски слажу право приватне својине на уложеним страним средствима и појам друштвене својине, односно присуство страног приватног капитала у саставу друштвених средстава за производњу. Присталице ове теорије истичу да остављају по страни овај отворени теоријски проблем и залажу се за практични приступ да, уколико се странац изричито не одрекне права својине на имовини, она не постаје друштвена својина. У погледу поступања и коришћења ова имовина се уподобљава средствима за која важи режим друштвене својине.⁴

Друго становиште истиче да капиталист није више заинтересован за право власништва, нити у том виду тражи било какву гаранцију. Капиталист је заинтересован за одређени профит и ради осигурања тога профита хоће да има одређени утицај на управљање и расподелу. По овом схватању страни сауговарац ће поставити питање својине само ако се у нашим односима друштвено власништво схвати као неко право на ствари. Но, уколико правни односи из друштвеног власништва значе само право на коришћење средстава рада и на плодове рада онда ће и капиталисту бити довољно да му се осигура утицај на коришћење и да из плодова рада добија свој профит.⁵

³ Др М. Сукијасовић, Улагање иностраног капитала, „Велики правни приручник 2“, Београд, 1972, стр. 1240—1242; Југословенски систем самоуправљања и заједнички пословни подухвати са страним фирмама, реферат на Савјетовању у аранжману Института за међународну политику и Колумбија универзитета, Београд, 1967, ст. 59—60.

⁴ Мр Милан Р. Ковачевић, Вриједност почетног учешћа партнера у заједничком улагању, „Финансије“, бр. 5—6/1974, стр. 341—342.

⁵ Др Леон Гершковић, Теоретско и друштвено-политички аспекти правних проблема у вези са уједињавањем средстава, објављено у збирци „Уједињење и улагање домаћих и страних средстава у радне организације“ у редакцији др Н. Балоба и др Борислава Благојевића, Београд, 1967, стр. 7—8.

Становиште полази од негативне презумпције: уколико се уговором не утврђује право за улагача, сва права припадају предузећу у које су уложена средства. Страни улагач, дакле, треба да задржи сва она права која сматра потребним, иначе *ex lege*, то су права домаће организације удруженог рада у коју се улажу средства. Законска је претпоставка да сва права коришћења и располагања има домаћи сауговарач уколико уговором одређена права нијесу задржана од стране страног сауговарача. Није, дакле, од посебног правног интереса да ли је и средство за производњу уложено од стране страног лица постало друштвена својина или не. Од интереса је само која права у уговору задржава себи страни сауговарач у погледу управљања, коришћења и располагању средствима, учествовањем у добити оствареној у заједничком пословању и у погледу свих других питања из заједничког пословања. Страни сауговарач даље врши и сва својинска права, али заједно са домаћим сауговарачем и саодлучује о свим питањима коришћења и располагања.⁶ Дакле, по овом становишту уложена средства не постају ни друштвена својина.

Постоји становиште које сматра да се уговором не може предвидјети да страни сауговарачи задржавају право својине на средствима која улажу у југословенско предузеће за заједничко пословање.⁷ Закон није одредио како страни сауговарач улаже средства, да ли тако што она прелазе у друштвену својину с одговарајућим правима домаћег сауговарача на њима (*quoad sortem*), или улагач остаје и даље сопственик, а на домаћег сауговарача преноси само право употребе (*quoad usum*). Из тог би се могло закључити да је могућ један и други модалитет улагања. Међутим, улагањем страних средстава не могу се стећи никаква својинска или друга трајна права. Стога, ако о томе није у уговору ништа речено, претпоставља се да су уложена средства, новац и потрошне ствари, дате у „својину”. Према законским прописима сауговарач у уговору о улагању је обавезно југословенска организација и та организација стиче на средствима која се улажу (средствима за заједничко пословање) права и овлашћења које југословенске организације по Уставу и законима имају на средствима у друштвеној својини којима послују. То је право коришћења (које укључује и право располагања). То право се врши на начин предвиђен уговором. Мислимо да се може бранити овакво становиште и да то не би

⁶ Др Н. Балог, Правни односи проистекли из улагања страних средстава у домаћу привредну организацију, објављено у збирци „Уједињавање и улагање домаћих и страних средстава у радне организације”, Београд, 1967, стр. 56—57. Овако становиште изражено је и у појединим закљученим уговорима: „Уложена средства су власништво... (страног сауговарача)”. — Уговор је закључило југословенско предузеће са страном фирмом из Италије у 1968.

⁷ Југословенска банка за спољну трговину, Прописи о удруживању средстава за заједничко пословање домаћих и страних партнера у Југославији, Београд, 1967, стр. 7.

било у супротности са нашим позитивним правом а посебно одредбама Закона о улагању средстава страних правних и физичких лица у домаће организације удруженог рада (у даљем тексту Закон о улагању)⁸. Закључењем уговора о улагању страни сауговарач *ipso facto* прихвата југословенским законодавством предвиђени правни режим средстава којима послују југословенске привредне организације. Он не може на унијетим стварима или правима, уколико не би задржао право својине, имати својину односно сусвојину. Странчево право се састоји у праву на удио у средствима за заједничко пословање у одређеном проценту њихове вриједности. Тиме страна средства која су уложена у нашу привредну организацију престају да буду својина страног улагача и постају друштвена својина. Страни сауговарач има само право на учешће у добити наше привредне организације и на ретрансфер уложених средстава, како то већ уговор регулише. Ту постоји прије свега један нови својински облик.

У пракси својински однос се не манифестује у захтјеву враћањем уложених средстава. Страни сауговарач своја средства, физички унијета у предузеће, заправо не жели да врати кроз пет до шест година. Таква средства губе своју активност, трајност или могућност коришћења. Својински однос се у праву скоро увијек трансформише у тражбени однос. На домаћој организацији удруженог рада лежи обавеза да гарантује за средства и за трансфер капитала. Међу сауговарачима се не ствара однос сувласништва. Та се средства улажу у југословенско предузеће и усљед тога подвргавају правном режиму који уопште важи за средства наших предузећа. За уговор о улагању законом није учињен изузетак. Конкретно, то у првом реду значи да средства која страна лица улажу у југословенска предузећа у погледу коришћења морају имати третман друштвене својине. Друкчији третман био би у супротности с основним принципима нашег правног поретка.

Стога је неприхватљиво становиште које у овој ствари полази од позитивне презумпције јер је у свом становишту изгубило из вида изражени уставни принцип да у нашој земљи не може нико имати својину на средствима за производњу, па ни странац. Неодрживо је и тешко прихватљиво да на једној ствари буде приватно власништво, а да се та иста средства „уподобљују средствима за која вриједи режим друштвене својине“, осим уколико страни сауговарач та средства није унио као закуп, а не као спор. По овом становишту не поставља се питање шта је са ризиком за ствари унијете у заједничко пословање и не даје се одговор да ли ће домаћи сауговарач одговорати за спор страног сауговарача и за случај пропасти иако се понашао према унијетим добрима као добар привредник.

Са улогом страног сауговарача радници домаће организације удруженог рада поступају као са средствима у друштвеној

⁸ „Службени лист СФРЈ“, бр. 22/73.

својини. Предузимају мјере за њихово обезбеђење и одговарајући смјештај, обавезни су да је осигурају, рукую њоме стручно и обазриво, и одржавају је према домаћим прописима. То значи да врше право коришћења на страниј имовини с тим што учинак дијеле са страним сауговарачем сходно уговору. Исти је случај са статусом нематеријалних вриједности из области права индустријске својине које страни сауговарач предаје на коришћење и располагање домаћем сауговарачу за извршење заједничког пословног подухвата.

Домаћа организација удруженог рада стоји у облигационо-правном односу, да врати одређену ствар у оном обиму каква је у моменту враћања. У овом случају ризик за пропаст ствари сноси домаћа организација удруженог рада. Предње с позивом на начело Једнообразног закона о међународној куповини и продаји ствари по коме ризик прелази на купца када је извршена испорука ствари под условима који су предвиђени уговором или законом⁹.

За случај да страни сауговарач за себе задржи право на повраћај — могуће је уговорити *pactum rezervati dominii*.¹⁰ Међутим, има мишљења да се код овог правног посла не би могао уговорити овај институт јер да ствар не прелази на наше предузеће, него у друштвену својину, па да се „нема са киме склопити *pactum rezervati dominii*“. То би могло да се деси само у изузетним случајевима када се ради о неким машинама које се тако брзо не троше и ријеч би била о некој ретенцији или враћању натраг, а не о *pactum rezervati dominii*.¹¹

Законски прописи о улагањима страних средстава не предвиђају изричито ништа о могућности придржаја права својине (*pactum rezervati dominii*) на уложеним покретним стварима. Како је у извјесном броју закључених уговора дозвољено страном сауговарачу да задржи право власништва на уложеним стварима, потребно је начелно одговорити да ли је таква пракса правно оправдана. Ни један позитиван пропис не решава то питање. Ни предратни закони (грађански или трговачки), нијесу на то одговорили, и ако је постојала извјесна пословна пракса која је признавала могућност придржаја права својине.

Сматрамо да је и код уговора о улагању могуће уговорити придржај права власништва на уложеној ствари и то исто тако и од стране страног сауговарача. Код придржаја права власништва ради се о врсти осигурања за ствари које су дате по облигационо-правној основи. У нашем данашњем праву *pactum rezervati dominii* је дозвољен у смислу општих правила грађанског права али да у себи нема елемената зеленашког или

⁹ Чл. 97.

¹⁰ По др А. Голдштајму, то право би се могло уговорити само, „код покретних ствари када оне нијесу дате као улог“ — „Право страних инвестиција у Југославији“, Загреб, 1971, стр. 25—26.

¹¹ Dr V. Majchneg, из дискусије на Савјетовању „Привредна сарадња са иностраним партнерима“ у Херцег-Новом, од 5—8. новембра 1969, стр. 66.

неког другог недопуштеног правног посла. Споразум између преносиоца и прибавиоца ствари, по коме преносилац задржава право својине на ствари која је предата прибавиоцу све док овај не изврши своје обавезе које проистичу из уговора, представља изузетак од правила да се својина на покретним средствима преноси на основу споразума странака и предаје саме ствари (*modus aquirendi*). У овом случају врши се предаја ствари, али не долази и до преноса својине у моменту предаје.

Дјелимично повлачење значи физичку репатријацију неких од уложених ствари, или извлачења амортизационих отписа. Но, остварење овог права је у непосредној вези са условима које је уговор морао да испуни да би био уписан у регистар. Отуда повлачење дијела уложених средстава током живота уговора не би смјело да буде такво да средства која остају по својој вриједности више не обезбеђују постизање сврхе уговора. У вези са уношењем неновчаног улога, када се ради, дакле, о покретним стварима, као што су стројеви, инструменти или што друго, у закону стоји одредба да се „уговором о улагању може предвидјети право страног сауговарача на повраћај појединих ствари уложених у заједничко пословање”.¹² Закон само каже да се уговором може предвидјети „повраћај појединих ствари”. Није јасно колико појединих ствари, нити какве вриједности могу странке уговором ставити под такав режим враћања. Но, уколико страни сауговарач задржава право својине над уложеним материјалним добрима, то му право припада за цијело вријеме важења уговора о улагању. Страном сауговарачу у том случају остају и сва права и обавезе које произилазе из уложених средстава.

Трговачки закон Југославије из 1937. године који није ступио на снагу у §. 189. имао је у погледу улошка у стварима слиједећу одредбу: „Поједине дионице могу се уплатити било новцем било улошцима који се не састоје од готовог новца, као што су тјелесне ствари, вриједности, уопште имовинска права. Не могу бити улошци рад или услуга. Најмање 1/10 морају чинити дионице које ће се уплатити готовим новцем. У погледу улошка у стварима и уплата у готовом новцу друштва мора бити омогућено трајно слободно располагање од тренутка његова уписа у трговачки регистар”.¹³

¹² Чл. 10. Закона о улагању.

¹³ Одговарајуће одредбе познате су у страном законодавству. Тако, Закон о дионичким друштвима Савезне Републике Њемачке из 1965. год. одређује да треба одредити вриједност улога у стварима, тј. номиналну дионицу коју треба дати за уложене ствари (§ 27). Према судској пракси и закону, улогом у стварима сматра се сваки улог дионичара који се не даје уплатом у новцу, па се оваје убрајају ствари које се могу преносити. Наводе се као примјери патентна права, удио у другом предузећу, препуштање пословних просторија, *good-will*, трговачки знак, круг муштерија, пословне и индустријске тајне. Још се сматра у пракси да улог треба да пређе на слободно располагање друштва.

Мр Војин Мишић

НАЧИН УТВРЂИВАЊА ЧИЊЕНИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

1. О начину утврђивања чињеница у кривичном поступку уопште

Чињенично стање у кривичном поступку је скуп чињеница које су просторно, временски и функционално повезане између себе на темељу којих суд доноси кривичну пресуду. Ова дефиниција се разликује од дефиниције др Младена Грубише¹ по томе што поред правног квалитета садржи и природни квалитет чињеничног стања. Правни квалитет чињеничног стања је у томе да се ради о скупу правно релевантних чињеница, док се природни квалитет манифестује у наведеним везама између чињеница. Свака чињеница која улази у одређено чињенично стање мора по природи ствари садржати индивидуалне карактеристике чињеничног стања коме припада. Природне карактеристике одређеног чињеничног стања су време и простор у коме се оно догодило и узајамне узрочне или корелативне везе између чињеница. Према томе, свака чињеница која улази у одређено чињенично стање карактерише се временом и простором свога настанка, и везом са осталим чињеницама из заједничког простора и времена. Повезаност између чињеница, и везе одређене чињенице са осталим чињеницама, представљају динамички квалитет чињеничног стања и сваке поједине чињенице која улази у то чињенично стање, док се статички квалитет одређеног чињеничног стања и чињеница које улазе у то чињенично стање изражава кроз заједничко време и простор настанка тих чињеница.

Оцена доказа као једна од најглавнијих радњи суда код доношења одлуке у кривичном поступку састоји се у утврђивању динамичког и статичког квалитета чињеничног стања. Како су докази извори сазнања о чињеницама, то суд мора на основу њих да утврди динамички и статички квалитет чињеничног стања и сваке чињенице која улази у њега. Од прикуп-

¹ Др Младен Грубиша: Чињенично стање у кривичном поступку, стр. 5, Загреб, 1963.

љених доказа, па до утврђеног чињеничног стања, суд мора предузети процесну радњу извођења доказа, да би дошао до процесне грађе, на основу које ће утврдити чињенично стање. Извођење доказа по својој природи представља психички процес сазнања напред наведених квалитета чињеничног стања и чињеница које улазе у њега. Суд приликом извођења доказа користи разне методе да би сазнао потребне квалитете појединих чињеница или уже групе чињеница која улазе у чињенично стање, међутим, те методе не дају егзактне резултате, па су због тога чињенице у кривичном поступку утврђене са релативном тачношћу. Релативна тачност метода сазнања резултира алтернативношћу сазнања добијених помоћу одређене методе, услед чега, у процесној грађи налазимо поједине уже групе података које имају заједничке динамичке и статичке компоненте и које се по овим компонентама разликују од других сличних група. Због оваквог стања процесне грађе, суд мора да из одвојених група података изабере оне податке који имају најсличније статичке и динамичке карактеристике, услед чега између њих постоји логички склад, односно са високом релативном тачношћу изражене подударне временске, просторне, и функционалне везе. Из овога следи, да је централно питање код оцене доказа правилан избор оних података између којих постоји логички склад високог степена, јер само ти подаци представљају чињенице на којима се може у кривичном поступку засновати одлука.

Метод избора података између којих постоји логички склад високог степена заснива се у суштини на рангирању степена тачности метода чији су резултати поједини подаци, јер методи мањег степена тачности дају више алтернативних података за разлику од метода већег степена тачности који дају мањи број алтернативних података односно само један податак (математичке и физичке методе). Проналажење података између којих постоје најчвршће просторне, временске и функционалне везе нужно иде од оних података који су сазнати на основу метода са највећим степеном тачности, јер су субјективна сазнања на основу тих метода најближа објективној стварности, за разлику од субјективних сазнања стечених на основу мање тачних метода које се у мањем степену поклапају са објективном стварношћу, услед чега су ови други подаци мање тачни од оних првих. Полазна тачка у избору података који ће као чињенице ући у чињенично стање су подаци добијени методом највећег степена тачности чије динамичке и статичке карактеристике представљају критеријуме за избор њима подударних алтернативних података добијених методама мањег степена тачности.

Методе сазнања које судови користе у својој пракси се састоје из претходних сазнања из појединих струка (вештачење) и од претходних сазнања просечног човека стечених на основу опште културе и искуства. Очигледно је да су подаци добијени првом групом метода у већем степену тачни од података доби-

јених другом методом. Суд податке на основу прве групе метода добија вештачењем, док податке на основу свог претходног сазнања из опште културе и искуства добија саслушањем сведока, окривљеног, оштећеног и евентуално увиђањем односно реконструкцијом. Научни доказ због своје тачности има доминантну улогу код утврђивања чињеничног стања у кривичном поступку, услед чега постоји потреба да се у том поступку директно провере резултати вештачења, јер се они из напред изнетих разлога не могу са сигурношћу проверити посредним путем полазећи од мање тачних резултата добијених на основу претходних сазнања суда из опште културе и искуства. Правно техничка решења института вештачења у нашем ЗКП не садрже могућност да се у кривичном поступку директно провере резултати вештачења, па због тога постоји потреба да се кроз нова правно техничка решења ово омогући. Очигледно је да се овај захтев може задовољити кроз увођење нових стручњака у кривични поступак, јер суд и странке по правилу не располажу потребним стручним знањем на основу кога би могли да директно провере тачност вештачења. Потреба за директним провером вештачења је један од основа за увођења стручњака у кривични поступак који неће имати положај вештака, односно чији ће се процесни положај карактерисати у пружању стручне помоћи одређеној странци. Садржина потребе процесних субјеката за директним провером резултата вештачења је условљена њиховим процесним положајем који у крајњој линији одређује и процесни положај новоуведеног стручњака услед чега се разликује потреба странака за стручном помоћи од потребе суда. Примарна потреба суда и странака за стручним знањем је задовољена вештачењем и за то вештаци и даље остају основни облик коришћења стручног знања у кривичном поступку. Уочени недостаци вештачења изазивају секундарну потребу за стручним знањем које је потребно да се провери тачност вештачења. Ова је потреба у складу са начелом материјалне истине, јер се кроз непосредну проверу вештачења постиже максимална извесност чињеница које су на основу вештачења утврђене. Међутим, остаје да се реши питање начина на који ће се организовати помоћна форма пружања стручне помоћи процесним субјектима у оквиру кривичног поступка. Поновно вештачење са истим или другим вештаком не би дало задовољавајући резултат, јер би процесни субјекти имали на располагању, или два идентична налаза и мишљења, или два налаза и мишљења која се између себе разликују, услед чега овај начин не пружа могућност да се провери тачност оба вештачења и са наредним трећим, и сваким даљим вештачењем, исто тако се не би постигао жељени резултат. Из ових разлога поновно вештачење не може представљати помоћну форму пружања стручне помоћи у кривичном поступку и због тога се мора тражити решење на другој страни. Решење помоћне форме пружања стручне помоћи у кривичном поступку морамо тражити у примени начела контрадикторности и непосредности, јер на овим начели-

ма организовано пружање секундарне стручне помоћи омогућује да се у кривичном поступку директно преиспита тачност вештачења путем расправљања спорних стручних питања која је вештак обрадио у налазу и мишљењу. Да би странке могле да контрадикторно расправљају о спорним стручним питањима, јер оне по правилу не поседују одговарајуће стручно знање за расправљање тих питања, због тога је странкама потребна стручна помоћ одговарајућег стручњака који ће странкама помагати у расправљању наведених спорних питања. Пружање стручне помоћи странкама треба да се тако организује да ангажовани стручњак непосредно учествује у прикупљању трагова и у расправљању спорних стручних питања из домена његове струке. Учествовање ангажованог стручњака у расправљању спорних стручних питања је за сада једино могући начин да се директно провере резултати вештачења, јер се контрадикторно расправљање састоји од доказивања сопствене тезе и од оспоравања тезе супротне странке. Контрадикторно расправљање спорних стручних питања имало би за разлику од расправљања других спорних питања своје специфичности које се састоје у томе да подлогу за то расправљање чини веза између трагова и вештаковог налаза, и веза између вештаковог налаза и његовог мишљења о спорним чињеницама. Расправљање о наведеним везама уствари представља директно преиспитивање стручне тачности вештачења, а тај циљ се може постићи само увођењем стручњака у кривични поступак који ће странкама помагати у расправљању стручних питања.

Кроз увођење стручњака у кривични поступак биће задовољене секундарне потребе за стручним знањем процесних субјеката, јер ће свака странка уз помоћ свога стручњака моћи да директно за себе провери тачност вештачења, док ће суд кроз расправљање стручних питања између стручњака са вештаком моћи да провери тачност вештачења. Резултат контрадикторног расправљања спорних стручних питања је сигурна подлога за судску оцену вештачења, јер се тај резултат састоји од стручног преиспитивања вештаковог мишљења о спорним стручним питањима.

2. Појам чињеница у кривичном поступку

Правно релевантне чињенице које се утврђују у кривичном поступку и од којих се састоји чињенично стање, делимо према критеријуму потребног знања за њихово утврђивање на две групе.

Чињенице које се могу утврдити на основу претходног знања суда из опште културе и искуства спадају у прву групу. Значај ове групе чињеница је у садашњем кривичном поступку огроман, јер се од тих чињеница и сада састоји највећи део утврђеног чињеничног стања, и због тога их ваља ставити на прво место.

У другу групу чињеница улазе оне чињенице које се могу утврдити на основу претходних стручних знања, односно путем вештачења. За разлику од прве групе чињеница, чињенице из друге групе нису нужан саставни део чињеничног стања. Данас је немогуће замислити да у било ком кривичном предмету може постојати чињенично стање у коме нема чињеница из прве групе. Из овога квантитативног поређења следило би да су чињенице из друге групе од мање важности за кривични поступак. Међутим, ствар не стоји тако. Важност чињеница из друге групе испољава се у великом степену њихове тачности, због чега временске, просторне и функционалне карактеристике тих чињеница служе као критеријум за проверу тачности чињеница из прве групе и овим својством чињенице из друге групе дају квалитет чињеничног стању. Поменуто својство чињеница из друге групе и његов значај за остварење начела материјалне истине указују да је важност тих чињеница у кривичном поступку изједначена са важношћу чињеница из прве групе. Ради потпуности излагања потребно је истаћи тенденцију повећања броја вештачења у кривичном поступку из које следи да се у кривичном поступку на рачун чињеница из прве групе повећава број чињеница из друге групе, односно да научни доказ потискује класичне доказе. Наведена тенденција изазива одређене промене у кривичном поступку. Квантитативна обележја наведених промена се могу лако уочити ако упоредимо извештај број I-во степених кривичних предмета из 1955. године, дакле на почетку примењивања ЗКП, са истим толиким бројем у 1973. години. Резултат овога упоређивања је да је у 100 кривичних предмета из надлежности Окружног суда у Новом Саду у 1973. години било два и по пута више вештачења него у предметима из 1955. године. Ово упоређивање је вршено на бази садашње надлежности Окружног суда (чл. 19. ст. 1. тач. 1/а ЗКП) с тим да су узети у обзир само они предмети из 1955. године који би и сада спадали у надлежност окружног суда. Наведени податак указује на афирмацију научног доказа у нашем кривичном поступку, и због тога он заслужује да му се посвети посебна пажња, и утврди да ли садашње процесне форме одговарају његовим потребама, односно да ли правила кривичног поступка омогућавају да у потпуности дође до изражаја његова тачност као средства за доследну примену начела материјалне истине.

3. Недостаци вештачења као процесне радње и доказног средства

У излагањима о начину утврђивања чињеничног стања у кривичном поступку између осталог изнето је да постоји потреба за стручњаком који би странкама указивао стручну помоћ и због потребе отклањања недостатака вештачења као процесне радње и као доказног средства.

*а) Начин расправљања о чињеницама које се утврђују
на основу стручног знања*

За сада странке своју потребу за стручним знањем задовољавају кроз консултовања са стручњацима, која у крајњој линији дају слабе резултате, јер консултовани стручњаци немају увида у списе предмета, ни у предмете који су били вештачени, а поред тога, консултовани стручњаци нису присуствовали увиђају и вештачењу, услед чега су њихове сугестије уопштене, неодређене, и површне. Ако се овоме дода, да консултовани стручњаци црпе податке за своје сугестије од самих странака, које нису способне да са потребном прецизношћу и објективношћу изнесу право стање ствари долазимо до закључка да су од мале користи сугестије консултованих стручњака. Плод ових мало корисних сугестија је да странке не прихватају вештачење и да оне образлажу своје противљење неадекватним и несигурним аргументима.

Утицај стручних аргумената које истичу странке може да буде двојак. Наведени аргументи, без обзира на свој квалитет, понекад изазивају сумњу у правилност вештаковог налаза и мишљења. Поред тога, ако су стручни аргументи против вештачења добро логички повезани са осталим доказним основима који не иду у прилог вештаковом налазу и мишљењу, суд се у овоме случају налази у крајњој недоумици, јер није способан да директно провери тачност вештаковог налаза и мишљења. Овако створена недоумица, тешко може бити отклоњена кроз поновно саслушање истог вештака, или допунско вештачење, или пак кроз вештачење новог вештака. Основни разлог лежи у томе што за ново вештачење нема више материјала, или се ново вештачење изводи под измењеним условима. На пример, на лицу места је нађена једна кап крви и вештачењем је потребно утврдити да ли је та кап припадала окривљеном или општећеном. Материјал те капи крви је приликом првог вештачења употребљен, и њега практично више нема. Према томе искључена је свака могућност поновног и допунског вештачења. Евентуално одређено поновно вештачење са другим вештаком у ствари се своди на ревизију ранијег вештачења која се у највећем броју случајева претвара у стручну полемику између вештака. Из ове полемике суд тешко може добити разлоге за сигурну оцену спорних чињеница, или у најбољем случају плод ове полемике може бити споразум између вештака, који може бити без довољне стручне подлоге. Само детаљно и стручно обрађено вештачење може бити сигурна подлога за објашњење неодрживих примедба странака упућених на рачун вештаковог налаза и мишљења.

Стручни аргументи странака који нису чврсто повезани са осталим доказним основима стварају код суда поверење у налаз и мишљење вештака, услед чега вештаци пред судом врло лако бране своје мишљење. Вештаци на два начина бране своје налазе и мишљења од примедба странака.

Први начин је такозвана „теоријска одбрана“, када вештак користи своје стручно знање да докаже да су приговори странака неодрживи са стручне стране. Овај метод одбране има за последицу да се пред судом полемише о стручном аспект у приговора уместо да се расправља о вештаковом налазу и мишљењу. Из ових разлога у највећем броју случајева вештачење остаје нерасправљено, а осим тога, овај начин одбране има огроман утицај на суд, јер ствара варљив дојам да су приговори странака неодрживи и да странке покушавају да кроз вешто маневрисање одуговлаче поступак. Међутим, ствар не стоји тако, јер странка која нема потребно стручно знање износи приговоре који са стручне стране нису довољно одређени па вештак у овој ситуацији користи ту неодређеност да прецизним стручним образложењем докаже да су истакнути приговори неодрживи. Због тога суд није у могућности да расправи да ли приговор и поред тога што је неодређен уствари указује на пропуст вештака или је приговор само маневар странке.

Други начин одбране који вештаци користе, састоји се у томе да доказују неодрживост приговора странака који садрже: нов податак односно нове податке на темељу којих странка ставља стручну примедбу на мишљење, или који садрже стручну примедбу на мишљење која полази од података из налаза, на тај начин, што у суштини тврде да су приговори странака у супротности са налазом и мишљењем. Наведену тврдњу вештаци образлажу на више начина зависно од садржине приговора, и то:

- да нису утврдили нове податке на којима се темељи стручна примедба на мишљење; или

- да је по правилима струке искључена могућност постојања нових података на којима се темељи стручна примедба на мишљење због постојања података који су утврђени у налазу; или

- да је у супротности са правилима струке стручна примедба на мишљење која се темељи на подацима из налаза.

Напред изнети методи одбране налаза и мишљења које користе вештаци не јављају се по правилу у овако чистим видовима како су напред изнети. Искуснији вештаци истовремено користе оба метода тако да апстрактну методу користе да образложе неоснованост приговора начелне природе док конкретну методу користе да образложе неоснованост приговора који се односе на поједине тачке налаза и мишљења. Комбинација ова два метода даје у суштини само варљиву слику објективности вештачења која у себи садржи све негативне особине оба метода. Међутим, тешко је срести вештака који користи оба метода да докаже да је одређени приговор странке неоснован, а то ће рећи да вештак изнесе у својој одбрани разлоге из којих би следило да је приговор неоснован јер се приговор не темељи ни на правилима струке, ни на подацима прикупљеним у кривичном поступку. Наведено аргументисање

захтева од вештака врло високу стручност, а поред тога, и нарочито стрпљење, упорност, и самокритичност у своме раду. У основи овај приступ вештачењу мора бити мотивисан жељом вештака за истином коју пружају сазнања из његове струке. Ако је мотив вештака само да суд прихвати његово вештачење, тада имамо напред наведене случајеве коришћења једног или другог метода или коришћење њихове комбинације.

Из изведене анализе метода одбране налаза и мишљења следи да вештаци могу да пред судом одбране своја мишљења која нису довољно стручно поткрепљена и која се темеље на несигурним подацима, и да поред тога, код суда створе јак дојам о правилности и тачности свога мишљења које уствари стоји на стакленим ногама. Напред изнето стање је по правилу последица са једне стране што странке немају стручњака који би суду са стручне стране указао на недостатке вештачења и неодрживост аргумената којима вештаци бране свој налаз и мишљење, док је с друге стране то последица непотпуно интерпретираних сугестија стручњака које су странке консултовале с обзиром да странке нису у могућности да са стручном прецизношћу изнесу своје примедбе на рад вештака, услед чега вештацима дају довољно простора, да одбрану темеље на парцијалној комбинацији оба метода.

Странка која није консултовала стручњака о спорним стручним питањима обухваћеним вештачењем која тангирају њене интересе у поступку, може једино да изнесе да се не слаже са вештаковим мишљењем, али није у могућности да са стручне стране образложи свој приговор. Ова врста приговора остаје без икаквог дејства и поред тога што је вештаково мишљење са стручне стране сумњиво или неодрживо, нити има могућности да реплицира на изјаву вештака.

*б) Улога стручњака у отклањању недостатака вештачења
као процесне радње доказивања*

Вештачење као процесну радњу доказивања суд предузима у циљу стицања убеђења о постојању или непостојању релевантних чињеница које се утврђују уз примену стручног знања. Суд полази од становишта да вештак треба да суд и странке упозна са потребним знањем из своје струке које је потребно да би се разјасниле поменуте чињенице. Овај став без обзира колико на први мах изгледа логичан, у суштини представља једну велику заблуду. Искључена је могућност да било ко може на основу парцијалног знања из неке струке да директно преиспита вештачење. Свака струка има свој посебан систем појмова који представља полазну тачку за схватање вештакових стручних објашњења. Према томе знања која су истргнута из система одређене струке, а која вештак пружа суду у оквиру својих стручних излагања нису довољна за оцену вештаковог налаза и мишљења, јер суд и странке не познају систем знања

одређене струке па зато нису у могућности да провере да ли су вештакова стручна излагања у складу са системом знања из његове струке. Према томе, стручна излагања вештака на којима се темељи судска оцена не морају бити са стручне стране потпуно тачна, услед чега и судска оцена вештачења садржи исте оне недостатке које садржи и вештаково мишљење о спорним чињеницама. Из овога даље следи да стручно знање које суд црпи из вештачења и вештакових стручних излагања о чињеницама изнетим у вештаковом мишљењу не мора бити довољно за правилну оцену суда на основу које суд прихвата вештаков налаз и мишљење. Суд није у могућности да провери да ли су са стручне стране вештакова излагања тачна, јер се код оцене вештаковог налаза и мишљења служи вештаковим стручним излагањима, услед чега неминовно долази до закључка да је тачан вештаков налаз и мишљење, или другим речима речено вештаков налаз и мишљење су тачни само зато што потичу од вештака. Међутим, ово је последица погрешног схватања да се суд путем вештака упознаје са потребним стручним знањем, које му служи за оцену налаза и мишљења вештака. Ово схватање се не ограничава само на оцену налаза и мишљења вештака него оно има и одређен утицај на оцену исказа сведока. Наведени утицај се састоји у томе што суд прво оцени вештаков налаз и мишљење „као тачно и засновано на правилима одређене струке” са још по неким епитетом. Затим суд узима да су тачни искази оних сведока који су у сагласности са вештаковим налазом и мишљењем, а потом узима да нису тачни искази сведока који су у супротности са налазом и мишљењем вештака. Из овога следи, како погрешно вештачење може да на описани начин инфлира целокупну оцену доказа, јер је много теже не прихватити вештачење због тога што је оно у супротности са исказима једне групе сведока.

Овакву улогу вештак, његов налаз и мишљење, као и његова стручна излагања не могу имати у кривичном поступку. Улога стручњака је да кроз контрадикторно расправљање спречи да неодрживо вештаково мишљење не постане доминантни фактор у оцени доказа.

Реално је очекивати да странке уз помоћ стручњака могу утицати на суд и вештака да спорна стручна питања сагледају свестраније како са правног, тако и са стручног гледишта. Ако суд почне свестраније посматрати спорна стручна питања тешко ће моћи доћи у ситуацију да падне под утицај вештакове „учености” него ће морати да самостално цени вештаков налаз и мишљење кроз призму примедба стручњака и резултата осталих доказа. На овај начин суд би почео да даје оцену доказа у којој би налаз и мишљење вештака имали на оцену доказа утицај сразмерно степену своје тачности. Поред тога би се изједначио интензитет расправљања спорних чињеничних питања за чије расправљање је потребно посебно стручно знање са интензитетом расправљања спорних питања за чију је оцену

довољно знање и искуство просечног човека. Ово изједначење може имати само благотворан утицај на поступак јер би сва спорна чињенична питања од којих зависи одлука у кривичном поступку била потпуно расветљена.

*в) Недостаци вештачења као доказног средства
и начин њиховог отклањања*

Вештачење као доказно средство је извор правно релевантних чињеница које се могу утврдити путем примене стручних знања. Степен тачности утврђених чињеница зависи од правилне примене стручног знања, па је због тога потребно омогућити странкама да уз помоћ стручњака контролишу рад вештака и да контрадикторно расправљају о вештаковом налазу и мишљењу. Будући да одредбе ЗКП не пружају странкама наведене могућности и да је одсуство тих могућности један од главних узрока недостатака вештачења, то је потребно утврдити недостатке вештачења и начин на који се они могу отклонити.

*1) Однос вештачења као доказног средства и степена апстрактности
материјално правних норми*

До сада је начин утврђивања чињеница које се утврђују уз примену стручног знања посматран изоловано од појмова материјалног кривичног права који служе као критеријум за одабирање правно релевантних чињеница. Правни појмови између осталог, разликују се и по степену апстрактности, односно постоје шири и ужи правни појмови, па се зато под шире правне појмове може подвести већи број чињеница за разлику од ужих под које се може подвести мањи број чињеница. Примена ширих правних појмова захтева ширу чињеничну подлогу, а то даље условљава високи степен контрадикторности поступка који омогућава да се оствари изнети захтев. Увођење стручњака у кривични поступак је средство да се повећа контрадикторност у расправљању чињеница које се утврђују уз примену стручног знања и да се на тај начин створи довољно широка чињенична подлога за правилну примену појмова материјалног кривичног права. Будући да материјално и процесно управно право овај проблем решавају на други начин, то је потребно испитати узроке због којих се институт стручног помагача у управном поступку није афирмисао.

Ако погледамо афирмацију стручног помагача у управном поступку, с обзиром да је Закон о општем управном поступку једини процесни закон који је регулисао овај институт у својој последњој новели од 14. IV 1965. године објављеној у „Службеном листу СФРЈ” бр. 18/65. долазимо до поражавајућег закључка да у пракси Одељења за управне спорове Врховног суда Војводине у Новом Саду није забележен ни један случај примене овога института. Корени ове појаве леже у систему управног

поступка у коме је немогуће остварити начело контрадикторности у оној мери у којој је то могуће остварити у кривичном поступку, јер је примена поменутог начела у управном поступку по чл. 7. ст. 1. ЗУП ограничена на пружање могућности странци да се пре доношења решења изјасни о чињеницама и околностима од утицаја на доношење решења. Овај принцип се доследно спроводи у пракси једностраначких предмета у којима се странка након спроведеног испитног поступка упознаје са резултатима изведених доказа. Наведена права странке су нешто проширена у чл. 143. ЗУП, али и поред тога, начело контрадикторности није у довољној мери заступљено у самом Закону о општем управном поступку, а још се у мањој мери остварује у пракси управних органа, не узимајући у обзир скраћени поступак у коме се поменуто начело уопште не примењује. Надаље, потребно је истаћи да управни органи имају своје техничке стручне службе које по посебним прописима обављају и вештачења за потребе управног поступка. Класичан је случај инвалидских комисија као посебних техничких стручних служби које су искључиво надлежне да дају налаз, оцену и мишљење о постојању инвалидности, телесног оштећења и о другим чињеницама медицинске природе од којих зависи да ли ће орган у управном поступку странци признати права из социјалног осигурања. Кроз овакве и сличне одредбе из посебних прописа следи да је контрадикторно расправљање чињеница из друге групе скоро искључено и да због тога отпада потреба за помоћном формом стручне помоћи. Поред изнетог, потребно је додати да у појединим управним материјама поступак води овлашћено лице које је уједно и вештак с обзиром да поред правничке спреме поседује и одређена стручна знања потребна за утврђивање чињеница које се утврђују уз примену стручног знања. Ово је случај у инспекцијским материјама у којима инспектори доносе решења у управном поступку.

Следећи разлог који у великој мери искључује примену начела контрадикторности су пратећи технички прописи у којима је делимично регулисана материја вештачења. Овде се мисли на разне стандарде, листе телесних оштећења и професионалних болести и сл. Наиме, у овим и сличним прописима, детаљно су прописани услови под којима се на пример сматра да одређена болест има карактер професионалног обољења (Листа професионалних болести) или пак да одређена медицинска последица има карактер телесног оштећења и колико она процената износи (Листа телесних оштећења) или су детаљно прописани услови које морају да испуњавају поједини производи (стандарди) и сл. Ако размотримо у међусобној повезаности утицај специјалних стручних органа за давање вештачких мишљења или службених лица која имају посебну стручну спрему за вештачење и техничких прописа које ова лица примењују, долазимо до закључка да вештачење у највећем броју управних ствари губи онај смисао који има у кривичном поступку, и да се питање правилности вештачења у управном поступку постав-

ља као материјално или процесно правно питање. Ово са разлога, јер странка може да истиче да су повређена посебна правила поступка која регулишу поступак вештачења (тачно одређену методу коју вештак мора да примени да би утврдио постојање одређене чињенице) или да су повређени материјални прописи који регулишу шта је потребно да вештак утврди у налазу да би могао да да одређено мишљење (односно, коју болест треба утврдити — налаз, да би се сматрало да постоји професионално обољење — мишљење). Из овога следи да технички прописи најразличитије садржине замењују потребу за детаљним вештачењем које би одговарало степену апстракције основних појмова који се интерпретирају кроз одредбе техничких прописа који уствари регулишу ближе услове за примену основних појмова. Поред изнетог, можемо доћи до једног важног закључка о односу између обима вештачења и степена апстракције правних појмова садржаних у хипотезама норми материјалног права. Овај однос се састоји у томе да уколико је већи степен апстракције неког правног појма за чију примену је потребно путем вештачења утврдити чињеничну подлогу утолико је и обим вештачења шири а само вештачење сложеније. Из овога следи још један закључак да материјално право поред тога што одређује садржину вештачења уједно и одређује и његов квалитет. Да би ову законитост приказали можемо узети један замишљени пример у коме ћемо упоредити одлучивање у управном поступку за кривично дело из чл. 141. ст. 1. КЗ са суђењем за ово исто дело у кривичном поступку с тим да ћемо се ограничити на утврђивање тешке телесне повреде. У управном поступку би било скоро немогуће утврдити да ли се ради о тешкој телесној повреди или се ради о лакој телесној повреди због одсуства контрадикторног расправљања. Да би се ова тешкоћа отклонила морао би постојати технички пропис у коме би била дата листа тешких телесних повреда па би вештак на основу те листе и на основу прегледа повређеног лица дао мишљење да ли се ради о тешкој или лакој телесној повреди. Међутим, у кривичном поступку се мора путем вештака утврдити поред података наведених у чл. 236. ст. 2. ЗКП и остали медицински подаци који у конкретном случају указују на тежину и опасност нанете повреде и њених последица.

Ова разматрања постављају уједно и једну важну дилему шта више одговара данашњој потреби за правном заштитом да ли поступак у коме ће се утврђивати путем вештака једно обимно чињенично стање које је потребно за примену правних појмова високог степена апстракције које повлачи и учешће стручњака у поступку, или поступак у коме ће све ово бити замењено техничким прописима који због великог степена одређености искључују потребу за обимним и суптилним вештачењем, а тиме уједно, и сужавају обим контрадикторног расправљања. Коначно поставља се алтернатива између стручног помагача странака и техничког прописа. Изван сваке сумње је да би кривично материјално и процесно право било осиромашено, и да

би циљеви оба ова права који су одређени у чл. 1. КЗ и у чл. 1. ЗКП били озбиљно доведени у питање ако би у кривичном праву постојали технички прописи. Технички прописи и поред своје обимности нису у могућности да обухвате све оне чињеничне ситуације које се могу појавити у кривичном поступку. Према томе да вештак са својим стручним знањем због одсуства могућности широког контрадикторног расправљања спорних стручних питања не би имао улогу еластичног техничког прописа у кривичном поступку, потребно је омогућити странкама да уз помоћ стручњака расправљају на исти начин о чињеницама које се утврђују уз примену стручног знања, као што сада расправљају о чињеницама које се утврђују без примене тог знања.

2) Поједини недостаци вештачења као доказног средства

Знатно смањен степен контрадикторности расправљања чињеница које се утврђују уз примену стручног знања, условљава недостатке вештачења који се могу отклонити увођењем стручњака у кривични поступак, па је због тога потребно за сваки уочени недостатак вештачења извести посебну анализу.

(1) Стручност вештака

У кривичном поступку нису ретка интердисциплинарна вештачења. Код ових вештачења суд често греши, јер због жеље за убрзањем и поједностављењем поступка настоји да без свих потребних вештака расправи чињенице које се утврђују уз примену стручног знања. Стручњак у овој ситуацији може корисно да послужи ако укаже суду да његова и вештакова струка не обухватају одређена стручна питања на која суд тражи одговор кроз вештачење. Ову примедбу стручњак може да стави код одређивања теме вештачења или код саслушавања вештака указујући да су вештаку постављена одређена питања изван његове струке, односно да је вештак у своме налазу и мишљењу дао одговоре на питања која су изван његове струке. За стављање ових примедби није потребно да су вештак и стручњак из исте струке. Наведену примедбу може да стави стручњак из неке друге струке под условом да у његову струку спадају питања која су постављена вештаку, односно која је вештак обрадио у своме налазу и мишљењу. Међутим, постоји ситуација у којој стручњак није у могућности да помогне у разјашњавању питања у који домен спадају одређена стручна питања, а то је случај када су вештак и стручњак различите струке, а спорно стручно питање не улази у домен стручњакове струке. Реалитет ове ситуације постојао би само у оним случајевима када у истом предмету постоји потреба за више вештачења која се не налазе у међусобној вези. На пример, истом окривљеном се суди за тешку телесну повреду из чл. 141. ст. 2. КЗ и за пореску утају из чл. 235. КЗ, према томе, стручњак медицинске струке

не може својим учешћем допринети разјашњавању књиговодствених питања која се тичу кривичног дела пореске утаје из чл. 235. КЗ. Са изузетком напред наведеног случаја стручњак може корисно допринети да се изведе на чистину веза између одређене струке и одређеног питања које треба да буде кроз вештачење расправљано, јер ни странке, ни суд, без помоћи са стране, нису у могућности да ово са сигурношћу расправе. Ово и са разлога, јер постоји тежња вештака да се изјасне и о питањима изван своје струке да би задовољили судију, или због хонорара, или из неких других побуда ово чине. Ова тежња вештака може бити ефикасно сузбијена кроз деловање стручњака.

Други начин деловања стручњака у вези са стручношћу вештака састојао би се у постављању питања и примедби вештаку на његов налаз и мишљење. Ако вештак није у могућности да да задовољавајући стручни одговор на постављено питање или изнету примедбу у овоме случају суд лако долази до закључка да је вештак обавио вештачење површно или нестручно, и да се његовом налазу и мишљењу не може поклонити вера. Напротив, ако вештак исцрпно и документовано одговори на питања и примедбе стручњака, суд у овој ситуацији долази до закључка да је вештачење потпуно и правилно извршено и да се вештаковом налазу и мишљењу може поклонити вера. За ову другу ситуацију није од тако великог значаја да ли је под утицајем питања и примедби стручњака вештак делимично изменио своје мишљење јер је ова измена последица стручног расправљања спорног стручног питања које доприноси његовом свестранијем анализирању у кривичном поступку.

Поред ове суштинске користи од стручњака у области утврђивања чињеница које се утврђују уз примену стручног знања, учешће стручњака у поступку може да отклони непотребна понављања вештачења или тзв. „надвештачења“. Није редак случај да добри вештаци не поклањају довољно пажње писменој изради вештаковог налаза и мишљења, услед чега код суда и странака вештачење изазива озбиљно подозрење, а поред тога, ако вештак на нестручно постављена питања суда или странака постављених ради разјашњења његовог мишљења, да непрецизне одговоре, суд врло брзо долази до закључка да са вештачењем нешто није у реду. Ово вештачки настало неповерење због узајамног неразумевања између вештака и суда, односно странака, врло лако може да реши са пар питања стручњак, који ће на своја стручно постављена питања и примедбе добити од вештака прецизне стручне одговоре који ће практично надопунити текст вештаковог налаза и мишљења и учинити га ближим суду и странкама. Без учешћа стручњака несумњиво би морало доћи до поновног вештачења, кроз које би била исправљена само литерарна недореченост првог вештачења, а због непотребног поновног вештачења у оваквим случајевима долази до одуговлачења и поскупљења кривичног поступка.

(2) Тежња вештака да излазе из оквира своје струке

Афинитет вештака да напуштају домен своје струке манифестује се у два правца, и то: да у својим налазима и мишљењима обрађују питања из домена струка које су блиске њиховој, или да решавају правна питања. Ова тежња је веома опасна за поступак, јер ако вештак да мишљење изван своје струке оно има карактер лаичког мишљења датог у форми вештачења. Наиме, лаичко мишљење вештака нема доказну вредност, али ако је дато у форми вештачења, оно ће, и поред тога, имати одређену доказну вредност у кривичном поступку. Разлози који доводе до ове појаве су многоструки. Први и основни разлог лежи у томе што се предмети блиских струка преплићу између себе, а то доводи да вештак из одређене струке мора да има и одређена знања из струка које су блиске његовој, а које се у односу на његову струку налазе у односу помоћних или допунских струка. Једино међу старим занатским струкама можемо наћи такве струке које нису везане за неку другу струку а то су: фризерски занат, обућарски занат, кројачки занат и неки други слични занати. Међутим, знања из ових заната се врло ретко користе у кривичном поступку, услед чега их можемо занемарити. Са овим изузетком тежња вештака да излазе из оквира своје струке је објективно условљена међусобном повезаношћу знања из разних струка. Наведена тежња вештака има и свој субјективни корен који произилази из жеље појединаца да себе пред судом, странкама, и публиком, прикажу као универзалне стручњаке за одређена питања. Ова жеља за истицањем сопствене личности нарочито је изражена код књиговодствених вештака која иде тако далеко да они понекад воде приватне истраге у оквиру вештачења. Плодно тло овим тежњама вештака обилно пружа суд тражећи од њих „комплексна вештачења”. Наиме, по мишљењу суда за телесне повреде је хирург компетентан вештак. Међутим, није потребно имати неко нарочито медицинско знање за разликовање да поред опште хирургије, постоје и посебне хирургије у оквиру других грана медицине. Овакав, неиздиференциран поглед суда је последица лаичких сазнања о појединим струкама и жеље суда да поједностави и скрати доказни поступак да би са мањим бројем вештака расправио потребне чињенице. Стручњак врло лако може да разлучи који је део вештаковог мишљења дат у оквиру његове струке, а који је део дат изван струке, и који уствари представља лаичко мишљење вештака. Ради илустрације наведене појаве писац је слободан да изнесе један карактеристичан случај на горњу тему. Вештак специјалиста за очне болести дао је сјајно обрађено мишљење о повреди оба ока код оштећеног. И поред таквог мишљења, председник већа је овом вештаку поставио питање да ли је оштећени способан да са утврђеним стањем вида и даље обавља свој обућарски занат. Поменути вештак је одговорио да на то питање не може да одговори, јер не зна колику оштрину вида треба да има обућар

при раду и да на ово питање може да одговори само после консултације са вештаком из обућарске струке. Напротив, да је поменути вештак на постављено питање одговорио са да или не, овај његов одговор би ушао у његово мишљење, и поред тога што би се тај део мишљења уствари темељио на личном схватању поменутог вештака о потреби оштрине вида за обављање обућарског заната. Поменуто питање председник већа је поставио вештаку, због тога, јер је хтео да рашчисти обим последице тешке телесне повреде која је била нанета оштећеном. Од вештаковог одговора на постављено питање несумњиво би зависио закључак суда о тежини нанете повреде оштећеном. Повреда би несумњиво имала тежи вид, ако оштећени није способан да обавља свој занат. Да је вештак без консултације са вештаком из обућарске струке одговорио на постављено питање суд би несумњиво утврдио једну важну чињеницу за одлуку која би у суштини била утврђена противно свим правилима кривичног поступка. Овакве и сличне ситуације се појављују у кривичном поступку, а њих не могу ни странке ни суд да изведу на чистину без помоћи стручњака.

Други вид тежње вештака да у својим мишљењима дају закључке изван своје струке је да у своме мишљењу обрађују спорна правна питања која се постављају у поступку. Корени ове опасне појаве су многоструки и они почињу да делују чим се појави потреба за вештачењем у кривичном поступку. Развој кривичног поступка као и сваког другог поступка огледа се у томе да суд кроз расправљање стиче све јасније и јасније представе о критичном догађају. Наиме, поступак почиње од чињеничних навода и доказних предлога из оптужног акта, и из одбране окривљеног, а завршава се у првом степену пресудом, у којој је утврђено чињенично стање. Пут од чињеничних навода странака па до утврђеног чињеничног стања је дуг и веома мукотрпан. На томе путу су материјално правни прописи кривичног права једини прави водич суду и странкама. Ово је главни узрок због чега се у кривичном поступку, као и у осталим поступцима, мешају чињенична и правна питања, јер је одговор на правно питање условљен решеним чињеничним питањима, док чињенична питања са своје стране компликују одговоре на правна питања. Ова вечита веза између чињеница и права без које нема примене права одражава се и на вештачење које је средство да се кроз тумачење трагова дође до чињеница од којих зависи одлука. Према томе, материјално правни прописи одређују на која питања вештак треба да одговори у своме мишљењу. Процес дефинисања питања вештаку је врло сложен, јер суд мора истовремено да полази од: навода странака, од чињеница које су му познате у тренутку када наређује вештачење и од материјално правних прописа који служе као критеријум за разликовање шта је битно и шта није битно за поступак. Према томе, суд код одређивања вештачења полази од познатих чињеница ка непознатим које треба да се утврде путем вештачења. Међутим, хипотетичких чињеница може да

буде више, али зато све оне не морају да су од значаја за поступак. Која ће од ових чињеница бити од значаја за поступак зависи од садржине материјално правних прописа. Због тога суд тежи да путем вештачења расправи што већи број хипотетичких релевантних чињеница чије постојање индицирају познате чињенице, јер само на тај начин суд може да обезбеди сигурну чињеничну подлогу за примену апстрактних појмова из материјално правне норме. Само са великим напором се могу добро дефинисати све релевантне хипотетичке чињенице које треба да буду обрађене у вештачењу, а још већи је напор хипотетички дефинисати временске, просторне и функционалне односе између релевантних хипотетичких чињеница. Да би избегао ове напоре око дефинисања релевантних хипотетичких чињеница и њихових међусобних односа суд се служи правним појмовима при одређивању предмета вештачења за чију евентуалну примену кроз вештачење треба да буде утврђена чињенична подлога. На овај начин суд вештака избацује из колосека његове струке услед чега вештак долази до закључка да може да узме себи велику слободу кретања изван своје струке и да задире и у област материјалног права. Овај погрешан поступак суда вештак тешко може да отклони јер се он налази у субординираном положају према суду, услед чега вештаци не протестују против описаних поступака суда, јер суд их због оваквих протеста може сменути, и на њихово место поставити друге вештаке. Међутим, не смемо заборавити да награде и накнаде за вештачење данас нису мале, и да оне представљају знатне ставке у приходима вештака. Према томе, и овај разлог са приличном снагом утиче на вештаке да не критикују суд како је у наредби за вештачење описао предмет вештачења и дефинисао питања вештаку. И поред тога, што вештак добро зна који су појмови изван његове струке, али он не зна како да повеже те појмове са правним појмовима да би суду могао да образложи у чему се састоји грешка код дефинисања питања помоћу правних појмова. Ово није у стању да учини јавни тужилац, бранилац, пуномоћник приватног, или оштећеног као тужιοца, јер је код њих обрнута ситуација, они добро познају правне појмове, али су лаици као и суд, за питања из области вештакове струке. Из овога следи да надређени положај суда према вештаку смета да између њих дође до равноправног стручног дијалога у погледу спорних стручних питања која треба да буду разјашњена кроз вештачење. Много је мања штета за кривични поступак, ако се пре вештачења контрадикторно расправља пред судом о питањима која треба да буду путем вештачења рашишћена, него када се после обављеног вештачења стављају примедбе на вештаков налаз и мишљење кроз које се указује да је вештачење погрешно или непотпуно обављено. У овој другој ситуацији може да дође и до поновног вештачења са истим или другим вештацима, које не мора да доведе до бољег разјашњавања спорних питања. Разлози за ово су многоструки, јер ако су предмети који су били вешта-

чени физички или хемијски промењени ново вештачење није могуће, и оно се претвара у критику ранијег вештачења. Без обзира да ли је ново вештачење стварно могуће, или није, оно има за последицу одуговлачење кривичног поступка које увек иде на уштрб интереса кривичног поступка. Није потребно говорити колика је штета за кривични поступак када жалбени суд укине осуђујућу пресуду због мањкавог вештачења. Тужилац је заинтересован да се у поступку не јављају мањкава и непотпуна вештачења, док одбрани вештачења са овим недостацима иду у прилог, јер на тај начин успева да одуговлачи поступак. Према томе, реално је очекивати да ће тужилац са својим стручњаком интензивно расправљати у фази дефинисања питања која треба да буду путем вештачења рашишћена. Због овога ће и одбрана са својим стручњаком бити, и против своје жеље, увучена у расправљање наведених питања, јер после вештачења неће моћи са успехом да ставља примедбе на вештаков налаз и мишљење због учешћа тужиоцевог стручњака који је настојао да правилно буду вештаку постављена питања на која вештак треба да да одговор у налазу и мишљењу. Из ових разлога одбрана ће бити приморана да са своје стране изнесе све чињенице које сматра да јој иду у прилог, и које треба да буду путем вештачења рашишћене. Она неће моћи остати пасивна у овој фази поступка, јер то за њу представља велик ризик с обзиром да може да дође у ситуацију да се после обављеног вештачења не може обавити допунско вештачење, јер више не постоје трагови односно њихов материјал који би могао бити обрађен у допунском вештачењу. Овај недостатак потребног материјала доводи до потпуног пропадања читавог низа чињеница које би могле бити рашишћене путем вештачења да их је одбрана благовремено изнела. У вези са изнетим потребно је примера ради навести медицинска вештачења која су тешко поновљива када се ради о биолошким траговима, затим вештачења старости хартије или мастила, а затим вештачења трагова возила, и многа друга. Према томе одбрана ако пропусти да благовремено изнесе околности које вештак треба да обради у своме налазу и мишљењу, остаје јој само да ставља примедбе на рад вештака тј. да износи да мишљење вештака није у сагласности са правилима његове струке и да је вештак приликом вештачења учинио стручне пропусте. Ови приговори тешко могу да уроде плодом, јер је вештак на почетку вештачења био правилно оријентисан у своме раду и са сврхом вештачења, услед чега је искључено да вештак у своме раду лута због неодређености и непотпуности питања на која треба да да одговор у налазу и мишљењу.

(3) Избор метода вештачења

У садашњој судској пракси избор метода је практично препуштен нахођењу вештака, јер суд и странке не познају у толикој мери вештакову струку да би могле расправљати ово питање, које у свакој струци без изузетка представља један

од најкомпликованијих проблема. Избор метода је централно питање у судској оцени налаза и мишљења вештака. Поједини методи дају резултате са различитом тачношћу, а од те тачности, зависи и доказна снага вештаковог мишљења. Примера ради можемо навести вештачење алкохола у крви. Вештаково мишљење да је окривљени био алкохолисан које се темељи на алко-тесту је практично неупотребљиво за поступак. Видмаркова метода даје знатно поузданије резултате о количини алкохола у крви, док АДХ или плинска хроматографија дају потпуно прецизне резултате². Према изнетом, ни суд, ни странке, не могу бити индиферентне према методу који је вештак применио, у конкретном случају, а исто тако ово важно питање не могу препустити нахођењу вештака. Стручњак је код решавања ових питања незаменљив, јер су суд и странке по правилу лаици за ова компликована стручна питања. Међутим, странке и суд због недостатка потребног стручног знања нису у могућности било шта да учине да вештачење буде у сагласности са правилима струке и да на најпоузданији начин добију вештаково мишљење о чињеницама које су важне за одлуку у поступку. Према изнетом, стручна помоћ стручњака имала би огроман значај за правилан исход поступка, јер би његово учешће у поступку допринело да вештачење буде постављено на најсигурније стручне основе и да се на тај начин обезбеди максимална тачност вештаковог мишљења о спорним чињеницама.

(4) Специфичност вештачења код бланкетних кривичних дела

Технички прописи су термин који користи судска пракса. Међутим, судска пракса није јасно дефинисала овај појам, али у суштини она под овим појмом подразумева подзаконске прописе којима се поближе регулишу одређена правна питања помоћу знанствених правила или искустава из одређених струка. За примену техничких прописа потребно је поред познавања права и познавања одређене струке из које је законодавац узео поједина правила и помоћу којих је регулисао одређену правну материју. Према томе примена техничких прописа у кривичном поступку долази у обзир само када се ради о бланкетним кривичним делима. За ова излагања није од интереса правна природа техничких прописа колико је од интереса поступак суда када у кривичном поступку примењује ове прописе. Очигледно да у кривичном поступку мора учествовати вештак, али је његов положај због садржине техничких прописа специфичан, јер вештаково мишљење уједно представља и правно решење. Будући да се вештаково мишљење и технички прописи заснивају на правилима из исте струке, и без обзира како је вештак дефинисао своје мишљење, то вештак на директан начин даје

² Водинелић др Владо: Криминалистика, II издање, стр. 558, Београд, 1972.

одговор на питање да ли у кривичном поступку има места примени неког техничког прописа, односно да ли постоји или не постоји одређени елеменат бланкетног кривичног дела, дакле из ових разлога вештак делимично узима на себе улогу суда. Поред овога ако имамо у виду да технички прописи садрже врло прецизне одредбе, услед чега, ако вештак да мишљење да постоје одређене чињенице потребне за примену техничког прописа, он је тиме директно решио и правно питање. На пример, ако вештак да мишљење да је брзина неког возила пре саобраћајног удеса била 100 km/час, а на месту удеса је дозвољена брзина до 60 km/час, дакле, вештак је у своме мишљењу решио и правно питање да се у конкретном случају ради о непрописној вожњи. Због овога је потребно учешће стручњака у поступку, јер мишљење вештака у овим случајевима има пресудан значај уколико стоје и други елементи бића кривичног дела, па зато странке не могу бити препуштене нахођењу вештака на који начин ће он дати мишљење о одлучној чињеници.

(5) Помоћ стручњака на увиђају и реконструкцији

Увиђај као процесна радња суда уствари представља, поред осталог, и процесни инструменат за прикупљање трагова кривичног дела. Откривање и фиксирање трагова кривичног дела на увиђају је по правилу посао вештака. Од тога, да ли ће вештак овај посао обавити *lege artis*, зависи често пута судбина целог кривичног поступка. Скоро да није потребно наглашавати да су у многим случајевима настале неотклониве последице због пропуста које је вештак учинио на увиђају. Да би одређени траг постао доказ у кривичном поступку потребно је вештачење. Према томе улога стручњака у откривању и фиксирању трагова кривичног дела је врло важна, јер би стручњак сваке странке инсистирао да се открију трагови који интересују његову странку. Из овога следи да учешће стручњака на увиђају може да допринесе да увиђај буде потпуно обављен и да не промакну важни трагови од значаја за поступак.

Улога стручњака је исто толико важна и код реконструкције догађаја, јер успех реконструкције зависи од мере у којој су импровизовани услови под којима се одиграо критични догађај. Према томе стручњак својим предлозима и примедбама може корисно да утиче да услови под којима се врши реконструкција буду што ближи условима под којима се догодио критични догађај. Поред тога, учешће стручњака може бити од великог значаја код регистровања резултата реконструкције, јер се може очекивати да ће стручњак указивати на оне делове добијеног резултата који иду у прилог његове странке. Из ових разлога је оправдано очекивати да ће резултати реконструкције бити целовито обрађени.

4. Последице увођења стручњака у кривични поступак

Увођење стручњака у кривични поступак несумњиво би довело до одређених последица које је потребно сагледати у оквиру наше кривично процесне стварности. Императив наше кривично процесне стварности је да се кривични поступак убрза, па је због тога потребно испитати да ли би увођење стручњака довело до убрзавања, односно до успоравања кривичног поступка. Како је брзина кривичног поступка последица низа до сада недовољно испитаних објективних и субјективних фактора који утичу да поступак траје дуже или краће, то се мора одредити да ли ће стручњак бити фактор који утиче да се поступак брже односно спорије развија. Да би се могло одредити у коју групу фактора спада стручњак, морају се претходно утврдити утицаји до сада познатих фактора на трајање кривичног поступка.

Наше правосуђе проблем брзине кривичног поступка посматра искључиво са квантитативне стране и у својим анализама није покушало да дефинише суштинске факторе чије узајамно деловање утиче на трајање кривичног поступка. И поред наведеног морамо поћи од два фактора који утичу на трајање кривичног поступка и који се највише помињу у судским извештајима, а то су број судија, и број предмета. Оба наведена фактора нису довољна да до краја објасне због чега кривични поступак има тенденцију да све дуже и дуже траје. Несумњиво је да се ова два фактора налазе у врло великом степену узајамне обрнуте пропорционалне зависности у односу на трајање кривичног поступка. Статистички подаци показују да је степен корелирања између наведених фактора више изражен код мањих него код већих општинских судова. Ова појава се погрешно објашњава да су ефикаснији бројно мањи судови. Ово објашњење не стоји из два разлога. Ако упоредимо кривичне предмете мањих општинских судова са предметима већих општинских судова долазимо до закључка да су у просеку компликованији предмети у већим општинским судовима. Ако овоме додамо да се мали општински судови налазе у неразвијеним општинама, долазимо до закључка, да је виши ступањ развијености друштвених односа узрок који смањује брзину кривичног поступка. Како је криминалитет део друштвене стварности, то се он упоредо развија са том стварношћу. Из овога следи да се степен развијености друштвених односа који у себи садржи и развијенији криминалитет јавља у виду фактора броја кривичних предмета, и у виду фактора компликованости предмета. У крајњој линији од оба наведена фактора зависи трајање кривичног поступка. Да би се дејство поменутих фактора умањило потребно је у ту сврху предузети одређене мере као контра факторе.

Организационе мере којима се постиже складнији рад између органа гоњења скраћује трајање кривичног поступка, али и поред тога, оне не представљају главно средство које би

могло да радикално скрати трајање кривичног поступка, јер је добра организација кривичног гоњења један од услова за брз и ефикасан рад органа кривичног гоњења. Независно од добре организације органа кривичног гоњења трајање кривичног поступка може да се повећава услед компликованости кривичних предмета.

Из досадашњих излагања, можемо одредити основне факторе који одређују трајање кривичног поступка, а то су: број кривичних предмета, компликованост тих предмета и број судија који решавају те предмете заједно са осталим службама које учествују у кривичном гоњењу.

Прва два параметра су по својој природи непроменљиви и због тога се они морају савладати одговарајућим мерама организовања правосуђа, и мерама организовања кривичног поступка. Несумњиво да поред мере добре организованости органа кривичног гоњења долази и мера повећања броја судија и осталог особља које учествује у кривичном гоњењу. Ова друга мера представља најзначајнији квантитативни фактор који скраћује трајање кривичног поступка, али који сам по себи није довољан да доведе до радикалног скраћења трајања кривичног поступка, јер се његово дејство потиरे са дејством фактора компликованости кривичних предмета. Ова веза је очигледна, јер се трајање кривичног поступка не скраћује сразмерно са повећаним бројем судија и осталог особља које учествује у кривичном гоњењу и са напретком у организовању кривичног гоњења. Према томе остаје да се анализира фактор компликованости, да би се утврдиле мере које би отклониле његов негативан утицај на трајање кривичног поступка. Наведени фактор има квантитативну и квалитативну компоненту чији се утицаји морају посебно анализирати.

Квантитативна страна компликованости кривичних предмета се састоји у томе да расветљавање кривичног дела и откривање учиниоца захтева да се расправи и утврди већи број чињеница, дакле предмет захтева да му се посвети више рада, услед чега поступак дуже траје. Из овога следи да на квантитативну страну овога фактора утиче мера повећања броја судија и осталог особља које учествује у кривичном гоњењу, јер већи број извршилаца за краће време обави неки посао. Како ова мера улази у административно организационе мере за побољшање кривичног правосуђа, то наведена мера нема везе са настојањима науке кривичног процесног права на изналажењу ефикаснијих и бољих процесних решења, односно са настојањем да се усаврши кривични поступак.

Квалитативна страна компликованости кривичних предмета се испољава кроз захтев да се у кривичном поступку расправе противуречне чињенице и реши већи број правних питања, услед чега је отежано утврђивање чињеничног стања и правилно одређивање квалификације дела. Обе наведене потребе захтевају од судија високи ниво општег и стручног знања, без кога се под садашњим условима не може успешно водити

кривични поступак, дакле првенствено познавање теорије и прописа процесног и материјалног кривичног права. Међутим, да би судије могле да одговоре постављеним захтевима, обе науке морају ажурно пратити и изналазити теоријска решења за појаве које настају у кривичном судовању. Из овога следи да је примена наведених правних наука средство да се правилно реше правна питања која се појављују у кривичном поступку. Решавање правних питања захтева сигурну чињеничну подлогу па је због тога потребно ангажовање и других ванправних наука када се ради о чињеницама које се утврђују уз примену стручног знања. Примена правних и ванправних наука у кривичном поступку је средство да се превазиђе квалитативна страна компликованости кривичних предмета, јер примена наведених наука повећава продуктивност рада у кривичном поступку, а то мора неминовно довести и до убрзања кривичног поступка.

Мере које доводе до убрзања кривичног поступка морају стајати у одређеном односу према факторима који одређују трајање кривичног поступка да би трајање тога поступка свеле на његово природно време. Методологија израчунавања природног времена трајања кривичног поступка захтева посебну студију услед чега то питање излази из оквира овога рада.

Полазећи од става да се квалитативна страна компликованости кривичних предмета може превазићи применом науке у кривичном поступку, услед тога увођење стручњака у кривични поступак не би утицало на повећање трајања кривичног поступка, јер се кроз стручно помагање у кривични поступак уводи примена ванправних наука, а то може да буде једна од мера за свођење трајања тога поступка на његово природно време. За сада није могуће предвидети у коме би обиму правно техничка решења која би регулисала пружање стручне помоћи утицала на убрзање кривичног поступка, али се са сигурношћу може узети да пружање стручне помоћи не би одуговлачило кривични поступак, јер би пружање стручне помоћи довело до смањеног броја погрешних или непотпуних вештачења која успоравају ток кривичног поступка. Погрешна или непотпуна вештачења успоравају кривични поступак, јер се њихови недостаци морају отклонити новим вештачењем или допуном вештачења. Погрешно или непотпуно вештачење је последица или недовољно прецизно одређеног предмета вештачења или стручних пропуста вештака које благовремено може да отклони пружање стручне помоћи. Време утрошено на погрешно или непотпуно вештачење не може се надокнадити, међутим, допунско или поновно вештачење траје знатно дуже због оскудице трагова. Насупрот овоме, потпуно и исцрпно вештачење траје само онолико времена колико је потребно да се оно обави, а то би се постигло кроз увођење стручњака у кривични поступак.

Није редак случај да ново или допунско вештачење које је наређено због ранијег погрешног или непотпуног вештачења,

захтева поновно извођење већ изведених доказа или накнадно прикупљање доказа ради расветљавања и утврђивања нових чињеница које се утврђују без примене посебног стручног знања, а то ће рећи, да погрешно или непотпуно вештачење више-струко утиче на продужење трајања кривичног поступка. Из овога следи да би увођење стручног помагања у кривични поступак довело до скраћивања трајања поступка, јер би се смањило утрошак времена на допунско или ново вештачење и на допуну поступка коју захтевају ова вештачења.

Увођење стручњака у кривични поступак проширује обим расправљања у том поступку услед чега се мора неминовно продужити време трајања обраде кривичног предмета чије је трајање незнатно у односу на трајање кривичног поступка. Под временом трајања обраде кривичног предмета подразумева се време које судија утроши на обраду предмета (читање списка извођење процесних радњи, писање одлука и сл.), а које износи између 10—15% од укупног времена трајања кривичног поступка. Остало време, дакле преко 80% времена трајања кривичног поступка, кривични предмет проведе по разним судским евиденцијама, односно у чекању на поједине фазе обраде. Између трајања кривичног поступка и броја фаза обраде кривичног предмета постоји велик степен корелације у директној сразмери, јер већи број фаза обраде повлачи дуже трајање кривичног поступка с обзиром да се предмет „шета“ од судије до писарнице и назад. Како погрешна и непотпуна вештачења стварају потребу за допуну кривичног поступка која се врши кроз нове фазе обраде кривичног предмета, то би се кроз увођење стручњака у кривични поступак елиминисала у великом обиму допунска или нова вештачења која су последица или погрешног или непотпуног вештачења, а тиме би отпала потреба за допунским фазама обраде кривичног предмета које представљају непотребно продужење кривичног поступка.

Из библиографија

Проф. др Тихомир Васиљевић

ЗАКОНИК ЦАРА СТЕФАНА ДУШАНА. КЊИГА I. СТРУШКИ И АТОНСКИ РУКОПИС.

Издање Српске академије наука и уметности. Београд, 1975.

Српска академија наука је у 1938. години, на предлог академика др Томе Живановића, основала Одбор за издавање споменика старог српског права, ради прикупљања, научног објашњавања и издавања извора старог српског права. Према плану Одбора радом је требало обухватити: Библиографију правних споменика. — Најстарије српско (јужнословенско) право до XII века. — Старо српско право од XII—XV века (Светосавски номоканон, Властарева синтагма. — Душанов законик, и повеље). — Српско-турско право од пропасти српске државе 1459. до 1805. године, и Правне споменике Србије од 1804. године до издања Грађанског и Кривичног законика, и Законика о судским поступцима. Ратне прилике су спречиле остварење овог плана.

После свршетка рата, у 1948. години, Одељење друштвених наука Академије приступило је прикупљању извора из судских архива у Ваљеву, Јагодини и Буприји, а Историјски институт Академије преузео је рад на издавању Светосавског номоканона (Крмчије). Сам Одбор за изворе српског права обновљен је 1968. године.

Обновљени Одбор за изворе српског права покренуо је посебну едицију Академије „Извори српског права”, у којој су изашле следеће књиге: „Законски извори кривичног права Србије и историјски развој њеног правосуђа од 1804. до 1865. године” (1967) од др Томе Живановића; „Метод и систем кодификације имовинског права у Црној Гори” од Валтазара Богишића, за штампу приредио Томица Никчевић (1967); „Ваљевски окружни суд 1815—1865” од Обрена Гавриловића (1973).

Последња, управо изашла, књига у овој серији је „Законик цара Стефана Душана”, прва књига, која садржи два најстарија, од укупно 24 сачувана рукописа Душанова законика, насталих у размаку између XIV и XVIII века, струшки и атонски, сада у Библиотеци В. И. Лењин у Москви. Овој књизи треба да следују даље три или четири књиге, од којих би свака

обухватала по неколико даљих рукописа. Следећа књига је у припреми.

Прва књига „Законика цара Стефана Душана“ је подељена на пет делова. Први део садржи студије др Милана Бартоша о овом зборнику и уводне напомене др Бранислава Недељковића о саборима и законодавству Србије у време владања Стефана Душана, с посебним освртом на доношење Законика, и др Томице Никчевића о историографији Студеничког и Атонског рукописа.

Други део књиге посвећен је Струшком рукопису и садржи фотографију рукописа у боји, затим штампани текст рукописа, на једној страни, и превод текста на савремени српски језик на супротној страни, од др Димитрија Богдановића, и опис рукописа од истог аутора, и студију Ирене Грицкат-Радуловић о језику Струшког рукописа. У трећем делу на исти начин је обрађен Атонски рукопис. Четврти део садржи француски превод Атонског рукописа, који је обавила Жана Миловановић. Пети део обухвата индекс чланова Законика, термилошки речник др Димитрија Богдановића, којим се објашњавају 94 термина са којима се сусреће у Законику, и регистар појмова и израза.

Књига је великог, кварт формата, са портретом цара Стефана Душана на омоту и на почетку текста, узетог са фреске из манастира Леснова (1349) са репродукцијом златног печата Стефана Душана на повељи Дубровнику, на задњој страни омота, и фотографијама потписа Душановог и Душановог новца, на посебним таблама.

ПРАВНА ПРАКСА

ИЗ СУДСТВА

Радна организација не може пословати под фирмом сложене организације удруженог рада у чијем је саставу и зато се она не може у судски регистар уписати са својом фирмом и фирмом те сложене организације удруженог рада.

(Решење Привредног суда Војводине број Пж-1497/75. од 30. октобра 1975. године.)

Првостепеним решењем одбијен је захтев за упис промене фирме радне организације у регистру организација рада на регистарском улошку број 651 „БЕЧЕЈТРАНС“ радне организације са потпуном одговорношћу у Бечеју. Радна организација захтева да се региструје под својом фирмом и фирмом сложене организације удруженог рада у чијем је она саставу, а што је противно одредбама Закона о фирми и називу организација удруженог рада („Службени лист СФРЈ“ број 22/73), које предвиђају да свака организација удруженог рада може иступати само под својом фирмом.

Против првостепеног решења изјавио је подносилац захтева за упис у судски регистар жалбу тражећи да радна организација буде регистрована како је он захтевао.

Привредни суд Војводине одбио је жалбу и првостепено решење потврдио.

Из образложења:

Према одредбама чл. 2. и 20. Закона о фирми и називу организација удруженог рада, од предвиђених облика организација удруженог рада, фирму имају само радне организације и сложене организације удруженог рада и фирма је

име под којим оне послују. Према томе, свака од наведених организација удруженог рада може пословати само под својом фирмом. Стога је правилно становиште првостепеног суда да радна организација не може пословати под фирмом сложене организације удруженог рада у чијем је саставу и да се зато она не може у судски регистар уписати са својом фирмом и фирмом сложене организације удруженог рада у чијем је саставу.

На основу одредбе члана 54. Закона о самоуправним интересним заједницама за здравство у САПВ, заједнице здравственог осигурања самосталних занатлија дужне су да са самоуправним интересним заједницама за здравство склопе самоуправни споразум о преносу средстава, права и обавеза на самоуправне интересне заједнице за здравство. Но, уколико у одређеном року не дође до склапања таквог споразума, ови субјекти одговарају солидарно за обавезе заједница здравственог осигурања самосталних занатлија до расподеле права и обавеза предвиђених наведеном одредбом.

(Пресуда Привредног суда Војводине број Пж-1565/75. од 30. октобра 1975. године.)

Првостепеном пресудом тужена Самоуправна интересна заједница за здравство у К. обавезана је да тужиљи — Клиничкој болници у Н. С. плати, на име накнаде болничких трошкова, 3.296,90 динара главнице и парничне трошкове, јер је суд изведеним доказима установио да

је у питању обавеза Заједнице здравственог осигурања занатлија која је прешла на тужену у основу Закона о самоуправним интересним заједницама за здравство у САПВ („Службени лист САПВ“, бр. 21/74).

Тужена побија првостепену пресуду жалбом у којој истиче да није дошло до закључења самоуправног споразума, како је предвиђено одредбом чл. 54. ст. 1. поменутог закона, па да стога нису ни средства, права и обавезе прешли од Заједнице здравственог осигурања самосталних занатлија на тужену, те да зато тужена не одговара за утужено потраживање.

Привредни суд Војводине одбио је жалбу тужене и првостепену пресуду потврдио.

Из образложења:

У смислу одредбе чл. 52. Закона о самоуправним интересним заједницама за здравство у САПВ, заједнице здравственог осигурања самосталних занатлија, угоститеља и превозника закључиле су своје пословање са стањем на дан 31. децембар 1974. године и, према одредби чл. 54. истог закона, сва средства, права и обавезе прелазе на самоуправне интересне заједнице за здравство на основу међусобног споразума који су те СИЗ дужне да закључе. Околност, међутим, што још није дошло до закључења таквог споразума између тужене и Заједнице здравственог осигурања самосталних занатлија, по становишту овог суда, не ослабаја тужену од одговорности за обавезе поменуте заједнице. У питању је пренос права и обавеза са једног на друге правне субјекте, па околност што се ови субјекти нису још споразумели у погледу деобе права и обавеза има ту последицу да сви субјекти, на које се преносе права и обавезе, одговарају солидарно за обавезе субјеката са којих се оне преносе, до расподеле права и обавеза предвиђених одредбом чл. 54. поменутог закона. Пошто је тужена један од субјеката на кога прелазе права и обавезе Заједнице здравственог осигурања самосталних занатлија, она је дужна да плати утужено потраживање.

В. Дучевић

Уговори између приватног занатлије и физичког лица који није са њим у радном односу о рекламирању и продаји робе произведене у занатској радњи као противни закону не уживају судску заштиту.

(Пресуда Врховног суда Војводине Гж. 458/74. од 19. VI 1975. године.)

Тужилац је са приватним занатлијом, туженим, имао уговоре за рекламирање и продају робе произведене у радионици туженог, те је уговором предвиђена и његова накнада за овај посао.

Тужилац са туженим није у редовном радном односу. Тужени као приватни занатлија није могао уговорати ни рекламирање, ни продају своје робе са лицем које није са њим у радном односу.

Члан 31. Закона о занатским радњама регулише право продаје занатских производа и дозвољава продају истих у пословници занатлије, на пијаци и вашару под условима које прописује Општина. Члан 59. и 60. тог Закона предвиђа у том правцу пословну сарадњу занатлија и привредних организација, а глава X предвиђа прекршајне казне за пословање које је супротно законским одредбама.

Према томе, уговор на коме тужилац заснива свој захтев не ужива судску заштиту.

У случајевима захтева за накнаду штете због незаконитог решења донетог у управном поступку, парнични суд је везан коначним и правоснажним управним актом.

(Пресуда Врховног суда Војводине Гж. 1600/74. од 30. V 1975. године.)

Тужитељица је тужбом тужила Општину и тражила је да суд обавезе тужену да накнади штету која је настала тиме што је незаконитим поступањем њених органа престало право власништва на некретнини.

Неспорно је да је туженици право власништва на некретнини престало на основу правоснажног решења о национализацији. Према томе тужитељици је право влас-

ништва на некретнини престало на основу правоснажног управног акта, дакле на законити начин, а не противправним чином штетника. Према правним правилима имовинског права оштећени може своје право на накнаду штете остварити ако је штета настала противправном радњом штетника.

Из горњих разлога тужитељица нема право да захтева накнаду штете од тужене све докле док правоснажно решење о национализацији некретнине као такво постоји.

Суд у парничном поступку не може испитивати законитост поступка у коме је надлежни орган донео решење о национализацији. Судови опште надлежности нису овлашћени да испитују законитост једног правоснажног управног акта. То се може ценити само у поступку у коме је тај акт донет, у управном поступку.

За доношење одлуке по захтеву за издавање привремене мере смештаја и издржавања заједничке деце надлежно је веће а не председник већа.

(Решење Врховног суда Војводине Гж. 998/75. од 14. VIII 1975. године.)

Решењем председник већа првостепеног суда одбио је предлог туженог за одређивање привремене мере ради смештаја и издржавања заједничке деце парничних странака, а у бракоразводном поступку.

Према одредби чл. 83. ст. 1. Закона о браку у току поступка за развод брака суд може одредити привремене мере за давање издржавања заједничкој малодобној деци и за њихов смештај.

За доношење одлуке о одређивању овакве привремене мере увек је надлежно веће суда, а не председник већа. Ово без обзира што је у чл. 267. ЗПП-а предвиђено да председник већа одлучује о привременим мерама за обезбеђење, јер привремена мера из чл. 83. Закона о браку не представља обичну меру обезбеђења донету у току спровођења поступка, већ има далеко већи значај и јаче дејство. Таквом привременом мером досу-

ђује се млад. деци издржавање са налогом односно обавезом другог брачног друга да плаћа досуђено издржавање а такође се регулише и питање смештаја и становања деце. Стога је ова одлука по свом дејству равна пресуди, јер се њоме као и пресудом могу досудити у корист једне странке права а другој странци наложити обавезе.

За оцену постојања душевних болова због смрти родитеља меродаван је узраст детета у време настава догађаја.

(Пресуда Врховног суда Војводине Гж. 779/75. од 26. VI 1975. године.)

Првостепени суд је одбио тужбени захтев тужиоца којим тражи да му се исплати накнада за душевне болове због смрти мајке која је настрадала у саобраћајној несрећи. У моменту смрти мајке тужилац је имао 14 месеци. У моменту првостепене одлуке тужилац је имао 7 година.

На овакву одлуку првостепеног суда тужилац је уложио жалбу.

Накнада за душевне болове као вид имовинске штете припада блиском сроднику ако је стварно трпело субјективне болове у вези губитка блиског сродника. Старост тужиоца и његов душевни развој у време погибје мајке је био такав да он није могао схватити губитак, нити трпети бол. Дакле, овај вид неимовинске штете досуђује се само оном уколико лице штету ову збиља претрпи, а дете од 14 месеци ову штету не може трпети.

Незаконита је одлука тужене о избору кандидата без обзира што изабрани на конкурс испуњава услове из огласа када приликом избора није поштован приоритет у запошљавању утврђен саопшћеним споразумом о критеријумима за одређивање приоритета при запошљавању.

(Пресуда Врховног суда Војводине број Гзз. 13/75. од 4. IV 1975. године.)

Општински суд је својом пресудом усвојио тужбени захтев тужиље и поништио одлуку тужене радне организације о избору на основу конкурса избор другог лица на одређено радно место. Окружни суд је одбио жалбу тужене радне организације и првостепену пресуду потврдио. Против ове пресуде надлежно тужилаштво покренуло је захтев за заштиту законитости са предлогом да се обе ове пресуде преиначе тако да се тужбени захтев тужиље одбије. Незаконитост нападнутих одлука надлежно тужилаштво налази са обзиром на чињеницу да примљени кандидат испуњава услове из огласа. Захтев за заштиту законитости није основан.

Правилно нижи судови налазе незаконитост у одлуци тужене радне организације о избору кандидата у томе што није приликом избора поштован приоритет у запошљавању утврђен Самоуправним споразумом о критеријумима за одређивање приоритета при запошљавању. Чињеница је наиме, да је примљени кандидат имао најмање бодова по наведеном споразуму и да по том споразуму није могао бити изабран.

По становишту Врховног суда одредбе Самоуправног споразума склопљеног сагласно чл. 10. и 11. Закона о међусобним односима у удруженом раду везују потписнике и свака одлука о пријему на рад супротно споразуму је ништавна.

Није дозвољена жалба против решења Врховног суда којим је одлучено о предлогу за делегацију другог стварно надлежног суда на основу члана 62. ЗПП-а.

(Решење Врховног суда Војводине број Р. 93/74. од 13. III 1975. године.)

Врховни суд Војводине је својим решењем одбио као неоснован предлог тужилаца да се одреди други стварно надлежан суд за суђење по овој правној ствари. Тужιοици су против овог решења изјавили жалбу Савезном суду у Београду, овај суд је цео предмет у вези са жалбом тужилаца уступио Врхов-

ном суду Војводине. Према одредбама чл. 364. ЗПП жалба је дозвољена само против решења првостепеног суда ако у том Закону није одређено да жалба није дозвољена.

Против решења које је донео Републички односно Покрајински врховни суд у првом степену дозвољена је жалба само ако је у питању решење о предлогу за понављање поступка (чл. 388. ст. 4. ЗПП-а).

О тој жалби са обзиром на одредбе чл. 23. Уставног закона за спровођење Устава САП Војводине одлучује Врховни суд Војводине у већу од пет судија. С обзиром на напред изложене законске прописе није дозвољена жалба против решења Врховног суда Војводине којом је одлучио о предлогу за делегацију другог стварно надлежног суда на основу одредаба чл. 92. ЗПП-а.

Утврђење да је тужба повучена због протекла рока из члана 206. ст. 3. ЗПП-а у случају да је брак разведен делом одлуке која је постала правоснажна, не обухвата захтев за смештај и издржавање деце о чему суд одлучује по службеној дужности.

(Решење Врховног суда Војводине број Гж. 453/75. од 30. V 1975. године.)

Предмет тужбе је парница ради развода брака и то по захтеву тужιοца за утврђење кривице тужене, те о смештају и издржавању малолетне деце.

Током поступка донето је решење о мировању поступка, па како нико од странака није ставио предлог да се поступак настави, првостепени суд је на основу чл. 206. ст. 3. ЗПП-а утврдио да је тужба повучена.

Битном повредом одредаба парничног поступка је суд одлучио да се повлачење тужбе односи и на захтев за смештај и издржавање деце и то из следећих разлога: према чл. 65. ОЗБ а и по чл. 10. Закона о односима родитеља и деце (Сл. лист САПВ број 2/75) који се има примењивати у овом случају приликом решавања о жалби, у парни-

цама ради развода брака пресудом којом се брак разводи суд мора одлучити о чувању, васпитавању и издржавању детета. Тим законом који је специјални у односу на Закон о парничном поступку, по Закону за смештај и издржавање деце странке не могу слободно располагати, већ суд о томе одлучује и по службеној дужности, па чак и да цени евентуални споразум странака о смештају и издржавању деце у

правцу утврђивања да ли је тај споразум у интересу деце. Према томе у погледу одлучивања о тим питањима не могу се примењивати одредбе Закона о парничном поступку о мировању поступка, па мировање поступка није ни могло настати, заправо није ни настало, па се ни повлачење тужбе не може односити на те захтеве.

Ж. Киселички

САОПШТЕЊА

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 10. октобра 1975. године, донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника, секретара и благајника о раду Коморе.

2) Управни одбор на основу чл. 96. Статута Адвокатске коморе Војводине сазвао је Конференцију адвоката у седмо заседање за дан 1. новембар 1975. године.

3) Управни одбор једногласно на основу члана 90. став 4. Статута Адвокатске коморе Војводине сазвао је Ванредну скупштину Адвокатске коморе Војводине за дан 15. новембар 1975. године.

4) Решењем бр. 348/75. уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Тилгер Чаба, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Тополи у Ул. Маршала Тита бр. 47, са даном 1. новембар 1975. године.

5) Решењем бр. 353/75. одобрено је на основу члана 27. ст. 4. Статута Адвокатске коморе Војводине Бабић Данилу, адвокату у Зрењанину, да понедељником и петком пружа правну помоћ у Сечњу у Ул. Маршала Тита бр. 72.

6) Решењем бр. 329/75. Мишћулић Петар, адвокат у Новом Саду, на основу чл. 31. тач. 5. Закона о адвокатури и служби правне помоћи, брише се из Именика адвоката, са даном 16. IV 1975. године.

7) Решењем бр. 338/75. узета је на знање изјава др Калмара Отокара, адвоката у пензији из Кањиже, да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

8) Управни одбор за члана Савета Правног факултета у Новом Саду именовао је Душана Аћимовића, адвоката у Новом Саду, пошто је мандат досадашњег члана истекао.

9) Управни одбор прихватио је закључке Збора адвоката Општинске организације адвоката из Суботице од 23. септембра 1975. године и примерак истих проследио Покрајинском комитету СК Војводине и Извршном већу Војводине.

10) Управни одбор предложио је Дисциплинском тужиоцу Адвокатске коморе Војводине да на основу чл. 126. ст. 3. Статута Адвокатске коморе Војводине поднесе предлог Дисциплинском суду АК Војводине, да се адвокатима против којих је покренут дисциплински поступак због неудовољавања дуже времена материјалним обавезама према Комори, изрекне привремена обустава вршења адвокатуре до окончања дисц. поступка.

11) Решењем бр. 340/75. брише се из Именика адвоката Вуцеља Стеван, адвокат у Зрењанину, са даном 1. октобар 1975. године због заснивања радног односа. За преузимаатеља одређен је Бабић Данило, адвокат у Зрењанину, Ул. Трг Републике 1/1.

12) Решењем бр. 349/75. брише се из Именика адвоката Божић Бока, адвокат у Вршцу, са даном 30. септембар 1975. године, због заснивања радног односа. За преузимаатеља одређен је Станчу Симеон, адвокат у Вршцу, Ж. Зрењанина бр. 34.

13) Решењем бр. 341/75. узето је на знање да је Бабић Данило, адвокат у Сечњу, Ул. М. Тита бр. 72. са даном 1. октобар 1975. године преселио седиште своје адвокатске канцеларије из Сечња у Зрењанин у Ул. Трг Републике бр. 1/1.

14) Ставља се ван снаге решење Адвокатске коморе Војводине бр. 307/1975. од 3. септембра 1975. године, којим је Михајловић Драгутину, адвокату у Бечеју, одобрено пресељење седишта адвокатске канцеларије у Аду са 1. октобром 1975. године.

Истовремено узима се на знање да Михајловић Драгутин, адвокат у Бечеју, са даном 1. октобар 1975. године пресељава седиште своје адвокатске канцеларије из Бечеја у Бачко Петрово Село у Ул. М. Тита бр. 27.

15) Узима се на знање да је Буторка Александар, адвокатски правник из Вршца, са даном 30. септембар 1975. године прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Божић Боке, адвоката у Вршцу, и да је исту наставио 1. октобра 1975. године код Станчу Симеона, адвоката у Вршцу.

Управни одбор
Адвокатске коморе Војводине

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 18. новембра 1975. године, донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника и секретара Управног одбора о раду Коморе.

2) Управни одбор Адвокатске коморе Војводине, уз подршку Општинских организација адвоката Новог Сада и Суботице, основне организације СК адвоката Новог Сада, Актива СК адвоката Суботице, Општинске организације адвоката из Сенте, проширеног председништва Саветовања адвоката комуниста прихватио је у целини текст реферата „Актуелно стање и проблеми адвокатуре у САП Војводини” и Нацрт закључака Ванредне скупштине Адвокатске коморе Војводине сазване за 22. новембар 1975. године.

3) Управни одбор је закључио: самоуправним споразумом о удруживању у адвокатску радну заједницу, три или више адвоката, који су уписани у исти Именик адвоката, могу удружити свој рад, ради заједничког обављања адвокатуре.

4) Управни одбор једногласно је усвојио Тарифу о наградама и накнади трошкова за рад адвоката, која је потпуно идентична са текстом

Тарифе Адвокатске коморе у СР Србији и одлучио да предложи надопуну дневног реда Ванредне скупштине сазване за 22. новембар 1975. године.

5) Управни одбор прихватио је извештај благајника и закључио: налаже се администрацији Коморе да свим адвокатима који дугују више од два квартала на име чланарине пошаље опомене са напоменом да уколико у року од 8 дана не измире обавезе предложиће се покретање дисциплинског поступка.

6) На основу чл. 90. став 3. Статута Адвокатске коморе Војводине Управни одбор сазива редовну годишњу Скупштину Адвокатске коморе Војводине за дан 20. децембар 1975. године. Скупштина ће се одржати у Н. Саду у просторијама Коморе, са почетком у 9 часова. Позив са дневним редом администрација Коморе доставиће свим члановима.

7) Управни одбор упутиће Одвјетничкој комори Хрватске захтев да преиспита своју одлуку о упису др Ђон Миклоша у Именик адвоката Одвјетничке коморе Хрватске, јер по оцени ове Коморе др Ђон Миклош, бивши адвокат из Суботице, није, нити морално, нити политички подобан да врши одговорну адвокатску професионалну делатност.

8) Решењем бр. 372/75. уписује се у Именик адвокатских приправника Минда Ласло, са адвокатско-приправничком вежбом у Адвокатској радној заједници коју сачињавају адвокати: Аћимовић Душан, Хаџић Лазар, Веселиновић Стеван и Парлаћ Миодраг са седиштем адвокатске канцеларије у Н. Саду, Његошева бр. 16/І.

9) Решењем бр. 412/75. брише се из Именика адвоката Хромиш Владимир, адвокат у Руском Крстурџу, са даном 15. новембар 1975. године, због заснивања радног односа. За преузимаатеља одређен је Сакач Сима, адвокат у Темерину.

10) Решењем бр. 416/75. у смислу чл. 27. тач. 4. Статута Адвокатске коморе Војводине одобрава се Сакач Сими, адвокат у Темерину, М. Тита бр. 407, да уторком и суботом пружа правну помоћ у Руском Крстурџу у Ул. Београдска бр. 26.

11) Управни одбор наложио је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминуле Георгијевић Јелене, адвоката из Руме, и посмртнину исплати сину пок. Георгијевић Јелене, Георгијевић Вељку из Београда, Немањина бр. 36/IV.

12) Решењем бр. 401/75. налаже се књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог Кнежевић Војислава, адвоката у Руми, и посмртнину исплати супрузи преминулог Кнежевић Војислава, Кнежевић Радојки из Руме, Железничка бр. 89/І.

13) Решењем бр. 413/75. на основу чл. 32. ст. 2. и 3. Статута Адвокатске коморе Војводине, евидентира се уговор о пружању правне помоћи склопљен између Бајић Мирослава, адвоката у Сенти, и Комунално-стамб. пројект. пред. из Сенте од 10. XI 1975. године.

14) Решењем бр. 373/75. брише се из Именика адвоката Дулић др Лајчо, адвокат у Суботици, са даном 7. октобар 1974. године, због пензионисања. Мимоллази се одређивање преузимаатеља, јер нема недовршених предмета. Узето је на знање да др Дулић Лајчо задржава чланство у Фонду посмртнине.

15) Решењем бр. 374/75. брише се из Именика адвоката Бин-Симендић Камила, адвокат у Суботици, са даном 31. октобар 1975. године, због заснивања радног односа. За преузимаатеља одређен је Габрић Јосип, адвокат у Суботици.

16) Решењем бр. 376/75. брише се из Именика адвоката Божић Станко, адвокат у Новом Саду, са даном 31. октобар 1975. године, због заснивања радног односа. За преузимаатеља адвокатске канцеларије одређен је Бркић Иван, адвокат у Новом Саду.

17) Решењем бр. 397/75. брише се из Именика адвоката Георгијевић Јелена, адвокат у Руми, са даном 31. октобар 1975. године. За преузимаатеља одређен је Мајсторовић Бранислав, адвокат у Руми.

18) Решењем бр. 400/75. брише се из Именика адвоката Кнежевић Војислав, адвокат у Руми, са даном 31. октобар 1975. године, услед смрти. За преузимаатеља одређен је Вукајловић Бошко, адвокат у Руми.

19) Решењем бр. 380/75. Габрић Јосип, адвокат у Суботици, разрешава се дужности преузимаатеља адвокатске канцеларије Бин-Симендић Камиле, адвоката из Суботице, а за преузимаатеља одређује се Корхеп Золтан, адвокат у Суботици.

20) Решењем бр. 369/75. брише се из Именика адвокатских приправника Хорват Имре, адвокатски приправник из Новог Сада, са вежбом код Кијац Милована, адвоката у Новом Саду, са даном 15. октобар 1975. године, због заснивања радног односа.

21) Решењем бр. 406/75. брише се из Именика адвокатских приправника Николић Жарко, са вежбом код Ивачковић Дејана, адвоката у Н. Саду, са даном 5. новембар 1975. године, због заснивања радног односа.

*Управни одбор
Адвокатске коморе Војводине*

ИЗ ЗАПИСНИКА ВАНРЕДНЕ СКУПШТИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Адвокатска комора Војводине одржала је Ванредну скупштину 22. новембра 1975. године.

Поред великог броја чланова, Ванредној скупштини присуствовали су високи гости из наше Покрајине и председници адвокатских комора и то:

председник Скупштине САП Војводине инж. Вилмош Молнар, председник Већа општина Скупштине САП Војводине Здравко Лончар, покрајински секретар за правосуђе и општу управу Душан Ружић, члан Председништва ПК СК Војводине Борбе Милутиновић, члан секретаријата Покрајинске конференције ССРН Војводине Мира Ацкета, председник Врховног суда Војводине др Бранко Петрић, председник Привредног суда Војводине Здравко Груловић, секретар Уставног суда Војводине Бранко Појић, заменик покрајинског секретара за правосуђе и општу управу Даринка Недељковић, заменик покрајинског јавног правобраниоца Ми-

ленко Парабуђски, генерални секретар СОС Дечје село Борђе Брковић, председник Адвокатске коморе Босне и Херцеговине Сеид Хаџиселимовић, председник Одветничке зборнице Словеније Иван Јапел, председник Адвокатске коморе на Македонија Бранко Јосифовски, председник Адвокатске коморе СР Србије Горазд Огүрек.

Ванредна скупштина једногласно је усвојила реферат: „Актүелно стање и проблеми адвокатуре у Војводини“, који је Скупштини поднео Јосип Кујунџић, председник Адвокатске коморе Војводине.

Борђе Брковић, генерални секретар СОС Дечје село, у знак признања Адвокатској комори Војводине, за пружену помоћ обезбеђењем простора за рад, уручио је Кујунџић Јосипу повељу.

У дискусији су учествовали:

Букановић Василије, адвокат у Кули, Ердeљан Александар, адвокат у Ср. Митровици, др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине, др Душан Радоман, адвокат у Сомбору, Иван Јапел, председник Одветничке зборнице Словеније, Сеид Хаџиселимовић, председник Адвокатске коморе БиХ, Ружић Душан, покрајински секретар за правосуђе и општу управу, Горазд Огүрек, председник Адвокатске коморе Србије, Здравко Лончар, председник Већа општина Скупштине САП Војводине, Бранко Јосифовски, председник Адвокатске коморе на Македонија, Јекић Боровој, адвокат у Новом Саду.

Скупштина је једногласно прихватила Закључке који су посебно објављени у овом броју „Гласника“.

Ванредна скупштина једногласно је донела Тарифу о наградама и накнади трошкова за рад адвоката, чији текст је у потпуности изједначен са текстом Тарифе Адвокатске коморе Србије одобреном 19. XI 1975. године, и наложила Управном одбору да исту хитно достави Покрајинском секретаријату за правосуђе и општу управу у циљу прибављања потребне сагласности.

НЕКРОЛОЗИ

ЈЕЛЕНА ГЕОРГИЈЕВИЋ

У саобраћајној несрећи 31. октобра 1975. године, при одласку на расправу у Сремску Митровицу, изгубила је живот Јелена Георгијевић, адвокат у Руми.

Јелена Георгијевић, рођена је у Руми 9. јануара 1920. године. Гимназију је учила у Руми, а правне науке у Београду, где је дипломирала 1949. године.

Адвокатско-приправничку праксу обављала је код др Вељка Георгијевића, адвоката у Руми, и код Среског суда у Руми. Адвокатски испит положила је у Новом Саду 1960. године. По положеном испиту ступа у адвокатску канцеларију свога оца др Вељка Георгијевића, адвоката у Руми, а повлачењем овога у пензију наставља сама да води адвокатуру, све до своје трагичне смрти.

Јелена Георгијевић је рођена у адвокатској породици. Отац јој је био широм Срема познати солунски добровољац и адвокат др Вељко Георгијевић, чији је отац такође био адвокат. Јелена је у трећој генерацији адвокат, у породици која је овај позив континуирано водила. И ова околност је знатно утицала на њено професионално опредељење, као и на сам њен рад у адвокатури.

Породица Георгијевић је за време окупације услед усташког терора морала избећи у Београд, где се склонила и Јелена. После ослобођења, завршетка студија, Јелена стално живи у Руми, углавном радећи код оца у адвокатској канцеларији и водећи бригу о породици. Што се више ослобађала личних и породичних обавеза, све се више посвећивала адвокатури, коју је волела и за коју је коначно и живот положила.

Јелена Георгијевић је стекла широко опште образовање, солидну стручну спрему и велику праксу у очевој канцеларији. Све ово, уз уношење и суптилног женског разумевања за људе, те богат фонд професионалне етике, учинили су да је Јелена Георгијевић била посебна вредност наше адвокатуре.

Јелена Георгијевић је прва жена у Срему која се одважила да води овако тешку, одговорну, напорну и ангажовану профе-

сију. Прва и до сада и једина. Изгубила је живот на вршењу своје дужности, истовремено са такође вредним човеком и адвокатом Војом Кнежевићем из Руме, када су као адвокати противничких странака одлазили на расправу.

У Руми ће задуго остати празнина за врсним житељем и адвокатом Јеленом Георгијевић, а у редовима адвоката за изванредном колегиницом.

М. Б.

ВОЈИСЛАВ КНЕЖЕВИЋ

ВОЈИСЛАВ КНЕЖЕВИЋ

У саобраћајној несрећи, одлазећи на расправу у Сремску Митровицу, 31. октобра 1975. године изгубио је живот Војислав Кнежевић, адвокат у Руми.

Војислав Кнежевић, рођен је у Новом Саду 17. јануара 1925. године, где је учио основну школу и гимназију. За време окупације породица му прелази у Београд, где наставља гимназију. Међутим, као скојевац, пада у затвор, па у логор, тако да је гимназију завршио тек повратком у ослобођени Нови Сад. Ступа у железничку службу, у којој је провео дуже време као отправник возова у Ади, Новом Саду, Руми и др.

Право је ванредно студирао на Правном факултету у Новом Саду, а дипломирао 1965. године. Приправничку праксу обављао је у Среском суду у Руми. Правосудни испит положио је у Новом Саду 20. децембра 1967. године.

Отвара адвокатску канцеларију 1968. у Иригу, одакле се 1970. пресељава у Руму, где остаје све до своје трагичне смрти.

Војислав Кнежевић је у својој младости правилно схватио положај и дужност омладинца у историјским данима борбе против фашизма, па се као шестошколац београдске Девете гимназије организује у СКОЈ. После провале, марта месеца 1944. године хапси га Специјална полиција, те га коначно интернира у логор код Смедеревске Паланке. Услед напредовања совјетских трупа логор се растура, па се Војислав враћа у Београд, где дочекује ослобођење. Одмах долази у Нови Сад, где наставља школовање, радећи у омладинским организацијама.

Као дете железничара, имао је посебну љубав за рад на железници, па се јавља на рад у железничком сектору. И на дужностима код железнице Кнежевић је показао изванредно залагање, савесност у раду, а будући да је имао снажну физичку и радну енергију, радећи је студирао право.

Као адвокат Војислав Кнежевић стекао је углед и име доброг правника и адвоката. Савестан и радан успешно је обављао своје послове. Отворен и савремен, иако претежно бавећи се професионалним радом, Кнежевић је био снажно уткан у друштвени живот средине где је живео, која ће дуго осећати за њим празнину, као и наша адвокатура.

М. Б.

ОБАВЕШТЕЊЕ

Претплата на Гласник Адвокатске коморе Војводине за 1976. годину износи 120.— динара.

Цена појединачног броја износи 15.— динара.

Поруџбина се може извршити код Адвокатске коморе Војводине, Нови Сад, Змај Јовина бр. 20/I, а претплата се дозначује на текући рачун Адвокатске коморе Војводине Нови Сад број 65700-678-2047.

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

IZ SADRŽAJA ČASOPISA

JUGOSLOVENSKA REVIIJA ZA KRIMINOLOGIJU I KRIVIČNO PRAVO
(Beograd)

Iz sadržaja broja 2/1975.

Pešić, Vukašin: PROBLEMI DEFINISANJA POJMA KRIMINOLOGIJE

Mihajlovski, Aleksandar: RAZGRANICENJE KRIVIČNOG DELA I PREKRŠAJA

Aćimović, Mihajlo: BIHEVIORIZAM U KRIMINOLOGIJI

Krapac, Davor: O NEKIM PROCESNOPRAVNIM ASPEKTIMA PSIHIJATRIJSKOG VJESTACENJA U JUGOSLOVENSKOM KRIVIČNOM POSTUPKU

Kambovski, Vlado: SUBJEKTIVNA STRANA ODUSTANKA OD IZVRŠENJA KRIVIČNOG DELA. Pojam odgovornosti

Šelih, Alenka: NEKI ASPEKTI PERCEPCIJE DEVIJANTNIH POJAVA

Jovićević, Milanko: PSIHIJATRIJSKO-PSIHOLOŠKA PROCENA LIČNOSTI ADOLESCENATA, NJIHOVOG DUŠEVNOG STANJA I MOTIVA PRI IZVRŠENJU KRIVIČNIH DELA

Knežević, Dušan: TEŠKA DELA PROTIV OPŠTE SIGURNOSTI I NJIHOVI UČINIOCI

Stojanović, Zoran: OSVRT NA INKRIMINACIJU BLUDNIH RADNJI IZ ČLANA 183. KZ I NJENU PRIMENU U PRAKSI

SUSRETI OKRUŽNIH JAVNIH TUŽILAŠTAVA IZ SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA I POKRAJINA

PRETHODNA INFORMACIJA O XIV REDOVNOM GODIŠNJEM SAVETOVANJU JUGOSLOVENSKOG UDRUŽENJA ZA KRIVIČNO PRAVO I KRIMINOLOGIJU

KOMUNA

Časopis za pitanja teorije i prakse komunalnih zajednica (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1975.

Caca, Đorđi: AKTUELNI PROBLEMI PRAVOSUĐA U NOVOM USTAVNOM SISTEMU

Josipović, Dušan: DALJI RAZVOJ MJESNIH ZAJEDNICA NA OSNOVAMA NOVIH USTAVA ZAHITIJEVA VEĆU PAŽNJU SVIH DRUŠTVENIH ČINILACA

Golob, Ludvig: OSTVARIVANJE IZVRŠNE FUNKCIJE U OPŠTINAMA SR SLOVENIJE

Dašić, David: PROBLEMI FORMIRANJA LIČNIH DOHODAKA PO OSNOVI MINULOG RADA

Mihailović, Dragan: OSNOVNE KARAKTERISTIKE SISTEMA I POLITIKE OPOREZIVANJA ZEMLJORADNIKA U SR SRBIJI

Bogdanović, Milorad: POVEZIVANJE I SARADNJA MESNIH ZAJEDNICA SA UDRUŽENIM RADOM U OBLASTI OPŠTENARODNE ODBRANE I DRUŠTVENE SAMOZASTITE

Knežević, Bogić: MJERENJE RADNOG UČINKA U NEPROIZVODNIM DJELATNOSTIMA

Šetinc, Lenart: USLOVI I MOGUĆNOSTI STVARANJA JEDINSTVENOG SISTEMA INFORMISANJA U DELEGATSKOM SISTEMU

Iz sadržaja broja 6/1975.

OSTVARIVANJE PRAVA I DUŽNOSTI RADNIH LJUDI I GRAĐANA U OPŠTINI. (Savetovanje u Kranju 24—25. IV 1975)

Apostolski, Tomo: POJAVE, IZVORI I MERE ZA SUZBIJANJE PRIVREDNOG KRIMINALA U OPŠTINI GOŠTIVAR

Iz sadržaja broja 7—8/1975.

Petrović, Borivoje: OSTVARIVANJE IZVRŠNE FUNKCIJE U OPŠTINI

Pašić, Najdan: DEMOKRATSKOM PROCESU ODLUČIVANJA MORA DA ODGOVARA EFIKASNO SPROVOĐENJE I IZVRŠAVANJE DOGOVORENE POLITIKE

Mojsilović, Milenko: EFIKASNO OSTVARIVANJE IZVRŠNIH FUNKCIJA NIJE OD ZNAČAJA SAMO ZA DELEGATSKE SKUPŠTINE OPŠTINA, VEĆ I ZA NOVI USTAVNI SISTEM U CELINI

Bašković, Milan: PRAVNO-POLITIČKE OSNOVE NOVOG ZAKONA O KOMUNALNIM DELATNOSTIMA SR SLOVENIJE

Kawalec, Wincenty: NOVA REFORMA LOKALNIH ORGANA VLASTI I UPRAVE U POLJSKOJ

NAŠE TEME

(Zagreb)

Iz sadržaja broja 7—8/1975.

Bošnjak, Vesna: DRUŠTVENA NEJEDNAKOST, PORODICA I SOCIJALNA POLITIKA

Kodrnja, Jasenka: EMANCIPACIJA ŽENE U PORODICI I DRUŠTVU

Brajša, Pavao: PSIHOLOGIJSKI FAKTOR U OBITELJI KAO RAZLOG NEJEDNAKOSTI STARTA DJECE I UZROK NJIHOVE KASNIJE DRUŠTVENE NEJEDNAKOSTI

ODVJETNIK

Glasilo odvjetnika Hrvatske (Zagreb)

Iz sadržaja broja 9—10/1975.

Šimatović, Slavko: Dr AUREL KRSTULLOVIĆ, PREDSEDNIK MEĐUNARODNE UNIJE ADVOKATA

Sikirić, Dragutin: XXVI KONGRES MEĐUNARODNE UNIJE ADVOKATA

Hrnčević, Josip: O NEKIM AKTUELNIH PROBLEMIMA ADVOKATURE

Pavlović, Šime: PRITVOR NAKON PODIZANJA OPTUŽNICE I U KASNIJEM KRIVICNOM POSTUPKU

Radoman, Dušan P.: NEIMOVINSKA ŠTETA U RADNOM PRAVU

Crnić, Jadranko: O PRIJEDLOGU VAŽNIJIH IZMJENA U ZAKONU O NASLEDIVANJU

Korlaet, Radoje: PRAVNI POLOŽAJ ČLANA PORODICNOG DOMACINSTVA PREMA POZITIVNIM STAMBENIM PROPISIMA I UVJETI ZA NJEGOVO STJECANJE

OPREDJELJENJA

Časopis za teoriju i praksu samoupravnog društva (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 9/1975.

Latić, Alija: KLASNA OSNOVA DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE

Mandić, Nedeljko: ZAKONITOST — DIO DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE

Radlović, Obrad: RAZVOJ PRAVNE REGULATIVE I POZITIVNE PRAVNE NORME O PRIVREMENOM ZAPOSŁJAVANJU U INOSTRANSTVU

Sabitović, Mesud: SOLIDARNOST I SOCIJALNA POLITIKA

Dautbašić, Ismet: RAZGRANIČAVANJE FISKALNIH NADLEŽNOSTI

Degan, Vladimir-Đuro: NACIONALNI SUVERENITET U ATOMSKOM DOBU

Stenek, Zvonimir: STRUKTURA RADNIKA PRIVREMENO ZAPOSLENIH U INOSTRANSTVU I NEKA OPŠTA RAZMATRANJA O PRAVNOM ASPEKTU MIGRACIJE RADNE SNAGE

OPŠTINA

Časopis za pitanja društvenog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 4—5/1975.

Veljović, Miloško: DRUŠTVENO-EKONOMSKA I IDEJNO-POLITIČKA PITANJA OSTVARIVANJA POLITIČKE SAVEZA KOMUNISTA U POLJO-PRIVREDI I NA SELU

Lalović, Svetomir: MEĐUOPŠTINSKE REGIONALNE ZAJEDNICE

Popović, Slavoljub: OSNOVNE KARAKTERISTIKE NAŠEG KOMUNALNOG SISTEMA

Mićović, Vojislav: PRAVNA ZAŠTITA DRUŠTVENOG INTERESA KAO VID UTICAJA NA POLOŽAJ SREDSTAVA INFORMACIJA

Stevanović, Miladin: NASTANAK I RAZVOJ VOJNOG PRAVOSUĐA U SRBIJI U TOKU NARODNOOSLOBODILAČKOG RATA

Mirić, Branislav: ULOGA IZVRŠNOG ORGANA OPŠTINSKE SKUPŠTINE U OSTVARIVANJU SAMOUPRAVNO-INTEGRATIVNE FUNKCIJE OPŠTINE

Munčan, Jovan: OSTVARIVANJE USTAVNIH NAČELA O UDRUŽIVANJU ZEMLJORADNIKA U SAP VOJVODINI

Milošević, Tihomir: ZADACI KOORDINACIONIH ODBORA ZA RAZVOJ DELEGATSKOG SISTEMA

Nešković, Jovan: RAD DRUŠTVENO-POLITIČKOG VEĆA SKUPŠTINE OPŠTINE KRAGUJEVAC

Trifunović, Radovan B.; Petrović, Negovan: PRAVNA EVIDENCIJA NEPOKRETNOSTI I UPIS NEPOKRETNOSTI U ZEMLJIŠNE KNJIGE KAO NAČIN STICANJA SVOJINE

Iz sadržaja broja 6—7/1975.

Stojiljković, Stojan: AKTUELNI PROBLEMI DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE U SR SRBIJI

Dimić, Milovan: PRIVREMENE MERE ZA ZAŠTITU SAMOUPRAVNIH PRAVA I DRUŠTVENE SVOJINE

Đurovski, Lazar: DANAŠNJA OPŠTINA U JUGOSLAVIJI

Popović, Slavoljub: ULOGA OPŠTINE, MESNIH I INTERESNIH ZAJEDNICA U RESAVANJU PROBLEMA ZAŠTITE ČOVEKOVE SREDINE

Zarić, Ljubiša: DALJI RAZVOJ MESNIH ZAJEDNICA

Bogdanović, Bogdan: SPROVOĐENJE KOMASACIJE ZEMLJIŠTA U SR SRBIJI

Marinković, Dušan: SAMOUPRAVNA RADNIČKA KONTROLA

Ristić, Žarko: REFORMA FISKALNOG SISTEMA JUGOSLAVIJE

Stošić, Stojadin: DOSADAŠNJI REZULTATI NA ISPITIVANJU POREKLA IMOVINE U SR SRBIJI

Ristić, Milan: USKLADIVANJE STAVOVA REPUBLIKA I POKRAJINA U UREĐIVANJU IMOVINSKO-PRAVNIH ODNOSA

Hrnjazić, Radovan: ISKUSTVA U OSTVARIVANJU DELEGATSKOG SISTEMA U OPŠTINI BANJA LUKA

Popović, Bogoljub: PRIMENA ZAKONA O OPŠTEM UPRAVNOM POSTUPKU U ISPITIVANJU POREKLA IMOVINE

Savić, Živojin: NORMATIVNA PRAKSA OPŠTINSKIH SKUPŠTINA

OSIGURANJE I PRIVREDA

Časopis za teoriju i praksu osiguranja (Zagreb)

Iz sadržaja broja 8/1975.

Bader, Heinrich: OBEZBEĐENJE GRAĐANA DDR PROTIV POSLJEDICA PROMJENA U ŽIVOTU. Zadaci i sudjelovanje individualnog i socijalnog osiguranja

Kalabić, Đorđe: OSIGURANJE STVAR I ZLAGAČA NA SAJMOVIMA

Popović, Slobodan M.: ŠTETE NA ELEKTROMOTORIMA

Dizdarević, Ibrahim: IZ RADA SKUPŠTINE UDRUŽENJA OSIGURAVAJUĆIH ORGANIZACIJA JUGOSLAVIJE

Sanjković, Mladen: DISTRIBUCIJA UKUPNOG IZNOSA ŠTETA

PRAVNA MISAO

(Sarajevo)

Iz sadržaja broja 7—8/1975.

Stenek, Zvonimir: DJELATNOST I UTICAJ MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE RADA NA POLOŽAJ I ZAŠTITU RADNIKA — MIGRANATA

Alagić, Nedžmudin: USTAVNO-PRAVNI POLOŽAJ I NEKA PITANJA FUNKCIONISANJA DELEGATSKOG SISTEMA

Imamović, Mustafa: PITANJA POLITICKOG PREDSTAVLJANJA DOMAĆEG STANOVNIŠTVA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA VRIJEME AUSTROUGARSKE UPRAVE

Festić, Ibrahim: OSNOVNI PRINCIPI ODNOSA IZMEĐU ZAKONODAVNE FUNKCIJE I SAMOUPRAVNE NORMATIVNE FUNKCIJE U NOVOM USTAVNOM SISTEMU

Čović, Šefik: GARANTIJE ZA KVALITET TRAJNIH POTROŠNIH DOBARA I OPREME

Miljević, Milan: PRVA ISKUSTVA IZ RADA IZVRŠNIH ODBORA U OPŠTINAMA

PRAVNI ŽIVOT

Organ Saveza udruženja pravnika SR Srbije (Beograd)

Iz sadržaja broja 8—9/1975.

Perović, Mirko: ČETVRT VEKA U PRAVNOG SPORA

Biro, Zoltan: GRAĐANSKO-PRAVNA ODGOVORNOST PROJEKTANTA NA OSNOVU UGOVORA O PROJEKTOVANJU

Lučić, Ratimir: ZAŠTITA PRAVA U ŠTICANJU SVOJSTVA RADNIKA U UDRUŽENOM RADU

Đokić, Milivoje: KRIVICNA DELA PROTIV PRIVREDE

Marković, Slobodan: OPŠTI ROK I POSEBNI ROKOVI ZASTARELOSTI

Vojvodić, Božidar: REVALORIZACIJA OSNOVNIH SREDSTAVA I SREDSTAVA ZAJEDNICKE POTROŠNJE

PRAVNIK

Revija za pravno teoriju in prakso (Ljubljana)

Iz sadržaja broja 1—3/1975.

Kobe, Peter: OB TRIDESETI OBLETNICI OSVOBODITVE IN TRIDESETEM POVOJNEM LETU REVije „PRAVNIK“

Finžgar, Alojzij: RAZPOLAGANJE Z DELI ČLOVEKOVEGA TELESA KOT STVARMI

Abrahamsberg, Nikolaj; Kamušić, Mitja: MEDSEBOJNA RAZMERJA DELAVCEV V ZDRUŽENEM DELU

Perenič, Anton: MARGINALIJE K VPRASANJU: V ČEM JE BISTVO MARKSISTICNE TEORIJE PRAVA

Šelih, Alenka: POZNAVANJE PRAVA

Igličar, Albin: DELEGATSKI ODNOSI V KRAJEVNI SKUPNOSTI

Bavcon, Ljubo: K VPRASANJU O STRANKI KAZENSKI ZAKONODAJI

Kristan, Ivan: NEKAJ ZNACITELNOSTI UREDITEV V USTAVAH SOCIALISTIČNIH REPUBLIK IN AVTONOMNIH POKRAJIN

Berden, Andrej: VEZANOST CIVILNEGA SODIŠČA NA SODBE KAZENSKEGA SODIŠČA

Puharič, Krešo: NAŠA TEORIJA IN PRAKSA O TČ. 15, ČLENA 8. ZAKO-

NA O ZATIRANJU NELOJALNE
KONKURENCE IN MONOPOLNIH
SPORAZUMOV

Kalčič, Miran: PRAVNA NARAVA
UDELEŽBE V KAZENSKEM PRAVU

Iz sadržaja broja 4—6/1975.

Kyovsky, Rudi: OB 25-LETNICI
SPREJETJA TEMELJNEGA ZAKO-
NA O GOSPODARJENJU Z DRŽAV-
NIMI GOSPODARSKIMI PODJETJI
IN Z VIŠJIMI GOSPODARSKIMI
ZDRUŽENJI PO DELOVNIH KO-
LEKTIVIH

Svetek, Lev: NARODNA SODIŠČA
NA OZEMLJU SLOVENSKE PRI-
MORSKE V ČASU NARODNOOSVO-
BODILNEGA BOJA (OB 30-LETNICI
ZBOROVANJA PRIMORSKIH PRAV-
NIKOV V CERKNEM V DNEH 7. in
8. MARCA 1945)

Plauštajner, Konrad: ODGOVOR-
NOST ZAVAROVALNIC SKUPNOS-
TIM ZDRAVSTVENEGA VARSTVA
ZA POVRAČILA STROŠKOV IZPLA-
ČANIH PO čl. 82. IN 83. ZAKONA O
ZDRAVSTVENEM VARSTVU

Puharić, Krešo: PRIMERJALNO-
PRAVNI PRIKAZ UREDITVE IZU-
MOV USTVARJENIH V DELOVNEM
RAZMERJU

Štoka, Drago: NEKAJ MISLI O KRA-
ŠKIH REZERVATIH IN PRAVIL-
NEM VARSTVU

Grubač, Momčilo: KULTURA IN KA-
ZENSKI POSTOPEK

Ferenček, Karel: ODPOVED TOŽBE-
NEMU ZAHTEVU

Jenko, Franc: NACELNA ODLOČBA
ALI SPODRSLJAJ

Polič, Vasilj: SPREMEMBE PRI
VSKLAJEVANJU ZVEZNE IN RE-
PUBLJSKE ZAKODAJ Z USTAVO

Geč-Korošec, Miroslava: PRVI KON-
GRES MEDNARODNEGA DRUŠTVA
ZA RODBINSKO PRAVO

PRIVREDA I PRAVO

Časopis za privredno-pravnu teoriju
i praksu (Zagreb)

Iz sadržaja broja 9/1975.

Vratuša, Anton: ULOGE PRAVNIKA
U PRIVREDI U OSTVARIVANJU
NOVOG USTAVA

Vedriš, Martin: PRAVO RASPOLA-
GANJA KAO OVLAŠĆENJE U PRO-
METU SREDSTVIMA ODGANIZACI-
JA UDRUŽENOG RADA

Jovanović, Vladimir: ISKLJUČENJE
ODGOVORNOSTI ZA OBAVEZE RAD-
NE ORGANIZACIJE I NJEN SAMO-
STALNI STEČAJ

Kralević, Inge: OSTVARUJE LI SE
PRAVO NA DOHODAK IZ MINULOG
RADA PREMA USTAVNIM ODRED-
BAMA

Mamula, Vojislav: NEKI PROBLEMI
I PITANJA U POSTUPKU ZA PRI-
SILNU NAGODBU U PRAKSI PRI-
VREDNIH SUDOVA

Iz sadržaja broja 10/1975.

Henneberg, Ivan: USTAVNE OD-
REDBE O RAVIMA NA DJELA
STVARALACKOG RADA

Pretnar, Stojan: PATENT KAO PRI-
VREDNA I PRAVNA KATEGORIJA
U SKLOPU INDUSTRIJSKE SVO-
JINE

Popović, Slobodan: O SUKOBU PO-
JEDINIH PRAVA INDUSTRIJSKE
SVOJINE

Verona, Albert: MEĐUNARODNA ZA-
ŠTITA INDUSTRIJSKOG VLASNI-
STVA

Puharić, Krešo: RAZVOJ ZAŠTITE
KATEGORIJA INOVACIONOG LAN-
CA I NJIHOVOG DRUŠTVENO-EKO-
NOMSKOG ZNAČAJA U EVROP-
SKIM SOCIJALISTIČKIM ZEM-
LJAMA

Hanžeković, Marijan: POREZNA STI-
MULACIJA STVARALACKOG RADA

Frimerman, Andrej: UREĐIVANJE
ODNOSA U OBLASTI PRAVA INDU-
STRIJSKE SVOJINE IZMEĐU U-
DRUŽENIH ORGANIZACIJA U RAD-
NOJ I SLOŽENOJ ORGANIZACIJI

Pretnar, Bojan: POSLOVNA POLITI-
KA I INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO
U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG
RADA

PRIVREDNO PRAVNI PRIRUČNIK

za pravnu, opštu i kadrovsku službu
organizacija udruženog rada
(Beograd)

Iz sadržaja broja 10/1975.

Vučetić, Veljko: MODALITETI SUP-
SIDIJARNE ODGOVORNOSTI

Špendal, Franc: CESIJA ILI UGO-
VOR O USTUPANJU POTRAŽIVANJA

Bojadžić, Pravdoljub: PRIVREMENA
MERA OBEZBEĐENJA I RAZLUČ-
NO PRAVO SA ASPEKTA IZVRS-
NOG I STECAJNOG POSTUPKA

Serdar, Vukan: ZAMENA I PREUZI-
MANJE RADNIKA IZMEĐU OSNOV-
NIH ORGANIZACIJA UDRUŽENOG
RADA

Bole, Josip: POSTUPAK U SLUČAJU
OSPORENIH NAKNADA LIČNOG
DOHOTKA I DRUGIH PRAVA IZ
ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Iz sadržaja broja 11/1975.

Špendal, Franc: UGOVOR O PORAV-
NANJU

Stojanović, Vojin: KOJIM LICIMA
TREBA OBEZBEDITI ZAŠTITU NA
RADU

Bole, Josip: USKRAĆIVANJE ISPLA-
TE NAKNADE LIČNOG DOHOTKA
RADNICIMA NA BOLOVANJU

Bojadžić, Pravdoljub: PITANJE TE-
HNIČKOG UNAPREĐENJA SA STA-
NOVIŠTA ORGANIZACIJE UDRUŽE-
NOG RADA

**NACRT ZAKONA O SAMOUPRAV-
NIM SPORAZUMIMA I DRUŠTVE-
NIM DOGOVORIMA**

REVIJA RADA

Časopis za pitanja međusobnih rad-
nih odnosa, socijalnog osiguranja, za-
štite na radu, uslova rada, zapošlja-
vanja, stručnog osposobljavanja u
zakonodavstvu i praksi (Niš)

Iz sadržaja broja 7—8/1975.

Dragičević, Milica: DRUŠTVENI DO-
GOVOR O STICANJU I RASPORE-
ĐIVANJU DOHOTKA I RASPODELI
SREDSTAVA ZA LIČNE DOHOTKE

Milutinović, Jakov: USTANOVE ZA
SPROVOĐENJE I UNAPREĐIVANJE
ZAŠTITE NA RADU

Mihallović, Ilija: PRAVA I OBAVEZE
RADNIKA U UDRUŽENOM RADU
PREMA REPUBLIČKIM I POKRA-
JINSKIM ZAKONIMA

Kenović, Mehmed: ZNAČAJ ZAŠTITE
PRAVA RADNIKA U UDRUŽENOM
RADU

Matović, Milivoje: MIROVANJE PRA-
VA IZ UDRUŽENOG RADA

Novaković, Sekula: ORGANI RADNE
ZAJEDNICE I UREĐIVANJE MEĐU-
SOBNIH ODNOSA

SAVREMENOST

Glasilo Saveza komunista Vojvodine
(Novi Sad)

Iz sadržaja broja 24/1975.

Miljković, Mojsa: REALIZACIJA US-
TAVA SAPV, SAMOUPRAVNO UDRU-
ŽENI RAD, DELEGATSKI PRINCIP
I DALJI RAZVOJ

Milić, Vasa: OSTVARIVANJE RAV-
NOPRAVNOSTI JEZIKA I PISAMA
NARODA I NARODNOSTI U RADU
POKRAJINSKIH ORGANA I ORGA-
NIZACIJA I ZADACI KOMUNISTA

Sam, Atila: OSTVARIVANJE PRIN-
CIPA DEMOKRATSKOG CENTRA-
LIZMA U PRAKSI

Romić, Desanka: DRUŠTVENA SVO-
JINA I OKO NJE

Božović, Mihailo: PRAVO NA ŽALBU
RADNIH LJUDI I GRAĐANA

Bakić, Miroslav: ORGANIZOVANOST
I OSTVARIVANJE FUNKCIJA SAP
VOJVODINE U MEĐUNARODNIM
ODNOSIMA

SOCIJALIZAM

Časopis Saveza komunista Jugoslavije (Beograd)

Iz sadržaja broja 5/1975.

Živković, Dušan: REVOLUCIONARNI KARAKTER NARODNE VLASTI

Šuković, Mijat: KLASNO-POLITIČKA SUŠTINA SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA

Iz sadržaja broja 6/1975.

Cengle, Franc: SOCIJALISTIČKO SAMOUPRAVLJANJE I SOCIJALISTIČKA REVOLUCIJA

Planinc, Milka: SUŠTINA SAVREMENE ETAPE SAMOUPRAVLJANJA

Boban, Jure: MJESNA ZAJEDNICA I DRUŠTVENO-POLITIČKE ORGANIZACIJE

Bašković, Milan: REPUBLIČKO I POKRAJINSKO ZAKONODAVSTVO NA OSNOVAMA NOVOG USTAVA

Bartolović, Dragan: NEKI OBLICI POLITIZACIJE CRKVE

Koprivica, Danilo G.: PROBLEM ODGOVORNOSTI KROZ SAVEZNE USTAVE

Iz sadržaja broja 7-8/1975.

Kurtović, Todo: REVOLUCIJA, NACIONALNE SLOBODE I RAVNOPRAVNOST

Rakočević, Živojin: UDRUŽENI RAD

Višnjić, Miodrag: DELEGATSKI SISTEM I DRUŠTVENO-POLITIČKA VEĆA

Leković, Zdravko: SAMOUPRAVLJANJE I JAVNO INFORMISANJE

Babović, Dušan: ZAŠTO RADNI LJUDI IZOSTAJU SA ZBOROVA

Iz sadržaja broja 9/1975.

Kardelj, Edvard: SAMOUPRAVLJANJE — JEDNA OD ZAKONITOSTI U RAZVOJU SOCIJALIZMA

Balog, Nikola: ODNOSI MEĐU OSNOVNIM ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

STRANI PRAVNI ŽIVOT

Teorija, zakonodavstvo, praksa (Beograd)

Iz sadržaja broja 88/1975.

Zweigert, Konrad: SOCIOLOŠKA DIMENZIJA UPOREDNOG PRAVA

Vodinelic, Vladimir: PRAVO NA ISPRAVKU PUTEM MASOVNIH MEDIJA KAO LIČNO GRAĐANSKO PRAVO

UPOREDNO POMORSKO PRAVO I POMORSKA KUPOPRODAJA

(Zagreb)

Iz sadržaja broja 67.

VODIČ ZA ODOSE SVJETSKE BANKE I NJENIH ZAJMOPRIMACA SA KONZULTANTIMA. April 1974.

VESTNIK INSTITUTA ZA JAVNO UPRAVO

(Ljubljana)

Iz sadržaja broja 1-2/1975.

Vavpetić, Lado: OB TRIDESETI OBLETNICI OSVOBODITVE IN PRVE SLOVENSKE NARODNE VLADE

Godec, Rupko: UDELEŽENCI UPRAVNOPOSODNEGA POSTOPKA

Marković, Ratko: INSTITUCIONALIZIRANJE IZVRSILNE FUNKCIJE V TEMELJNIH LOKALNIH ENOTAH

Kostjukovskij, Igor: USTAVNO PRAVNI POLOŽAJ VLOGA IN ORGANIZACIJA ZVEZNIH UPRAVNIH ORGANOV

Kočevár, Vida: STROKOVNA USPOSOBLJENIH UPRAVNIH ORGANIH SR SLOVENIJE

Olup, Jože: UVAJANJE RAČUNALNIKOV V JAVNO UPRAVO V TEHNOLOŠKO MANJ RAZVITIH DEŽELAH.

Miloš Stojanović

Адвокатска комора Војводине

СВИМА
САРАДНИЦИМА
И ЧИТАОЦИМА
„ГЛАСНИКА”
КАО И
РАДНИМ
ЉУДИМА
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Ж Е Л И

Срећну Нову
1976. годину

С А Д Р Ж А Ј

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Додела Повеље Друштва СОС „Дечје село” Адвокатској комори Војводине — — — — —	1
Актуелно стање и проблеми адвокатури у САП Војводини —	2
Закључци Ванредне скупштине Адвокатске коморе Војводине од 22. XI 1975. године — — — — —	27
Извештај Покрајинског секретаријата за финансије и Покрајинског секретаријата за правосуђе и општу управу о захватању личних доходака адвоката порезима, другим дажбинама и доприносима — — — — —	35
Закључци Извршног већа Скупштине САП Војводине са седнице од 19. XI 1975. године — — — — —	43

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Никола М. Вујашковић, Материјални акти — — — — —	44
Мр Слободан Буретић, Правни статус средстава страних лица код уговора о улагању — — — — —	54
Мр Војин Мишић, Начин утврђивања чињеница у кривичном поступку — — — — —	60

Из библиографија

Др Тихомир Васиљевић, Законик цара Стефана Душана — —	84
---	----

ПРАВНА ПРАКСА

Из судства (Василије Дучевић, Живко Киселички) — — —	86
--	----

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора — — — — —	91
Из записника Ванредне скупштине Адвокатске коморе Војводине — — — — —	94

НЕКРОЛОЗИ

Јелена Георгијевић (М. Б.) — — — — —	96
Војислав Кнежевић (М. Б.) — — — — —	98

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Из садржаја часописа (Милош Стојановић) — — — — —	100
---	-----

